

Elina Aarnio

**DISKURSSIANALYYSI PROJEKTITYÖN MERKITYKSISTÄ SUOMALAISTEN
PERHEELLISTEN PROJEKTITYÖNTEKIJÖIDEN NÄKÖKULMASTA**

Pro gradu -tutkielma

Johtaminen

Kevät 2021

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	AIKAISEMMAN PROJEKTIKIRJALLISUUDEN KENTTÄ	8
2.1	Projektijohtamisen historia ja tutkimustrendit	8
2.2	Projektitutkimuksen tieteellisen keskustelun jaotelmia	11
2.2.1	Kaksi vallitsevaa näkemystä projekteista.....	11
2.2.2	Projektitutkimuksen analyysitasot	14
3	YKSITTÄISTEN PROJEKTIEN- JA LAAJEMMAN KONTEKSTIN MUKAISIA NÄKEMYKSIÄ PROJEKTEISTA	21
3.1	Projektitutkimuksen valtavirtakirjallisuus.....	21
3.1.1	Projektijohtaminen ja -työ yksilökeskeisen näkökulman mukaan .	21
3.1.2	Projektijohtaminen ja -työ suhteissa rakentuvan näkökulman mukaan	24
3.2	Kriittinen projektitutkimus	29
3.2.1	Kritiikki valtavirtakirjallisuutta kohtaan	29
3.2.2	Projektit työympäristönä yksilön näkökulmasta	32
4	METODOLOGIA	40
4.1	Tieteenfilosofiset taustaoletukset	40
4.2	Tutkimusmetodi.....	44
4.2.1	Teemahaastattelu	44
4.2.2	Haastattelujen toteuttaminen	47
4.3	Diskurssianalyysi ja analyysiprosessi	51
4.4	Tutkimusetiikka.....	57
5	TULOKSET.....	60
5.1	Näennäinen vapaus -diskurssi	60
5.2	Epävarmuuden normalisointi -diskurssi	68

5.3 Käypäläisdiskurssi.....	74
5.4 Pohdinta.....	80
6 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	85
LÄHTEET.....	87
LIITTEET	92

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Diskurssianalyysi projektityön merkityksistä suomalaisten perheellisten projektityöntekijöiden näkökulmasta

Tekijä: Elina Aarnio

Koulutusohjelma/oppiaine: Johtaminen

Työn laji: Pro gradu -työ Sivulaudaturtyö Lisensiaatintyö

Sivumäärä: 92

Vuosi: 2021

Tiivistelmä:

Projekteista on tullut viime vuosikymmenten saatossa hyvin suosittu työ- ja organisoitumismuoto. Suosion myötä projektityö koskettaa yhä useampaa työelämässä olevaa. Tutkielmani osallistuukin projektitutkimuksen tutkimuskeskusteluun, jossa aikaisempaa tutkimusta ja tutkimuksen filosofiaa on leimannut vahvasti yksilökeskeinen ajattelu, sekä organisaatioiden ja projektijohdon näkökulmat. Aikaisemmasta tutkimuksesta poiketen tutkimustani ohjaa suhteissa rakentuva lähestymistapa projektien tutkimukseen. Lisäksi tarkastelen projektityön saamia merkityksiä suomalaisten perheellisten projektityöntekijöiden kontekstissa. Nämä tutkimukselliset lähtökohtani edustavat aiemmassa projektikirjallisuudessa uudempaa ja vielä varsin vähän tutkittua laajempien kontekstien mukaista projektitutkimusta. Tällä osa-alueella projektityön tutkimus on pääsääntöisesti ollut yhteiskuntatieteellistä ja kriittiseen tutkimusperinteeseen tukeutuvaa.

Tutkielmani teoreettinen viitekehys koostuu aikaisemmasta projektitutkimuksen kirjallisuudesta sekä sosiaalisesta konstruktivismista. Tutkielman aineisto on hankittu haastattelemalla kolmea projektityötä tekevää pariskuntaa. Yhteensä haastateltavia oli siis kuusi. Aineiston analyysin toteutin diskurssianalyysinä, joka tuotti kolme erilaista projektityön diskurssia: näennäinen vapaus-, epävarmuuden normalisointi- ja käypäläisdiskurssi. Näennäisen vapauden diskurssissa projektityön mielekkyyttä ja positiivisuutta rakennettiin puheessa vapautena tehdä ja suunnitella työtä itsenäisesti. Koettujen vapauksien myötä työstä otetaan painavaakin henkilökohtaista vastuuta, jolloin vapaus muuttuu näennäiseksi. Epävarmuuden normalisointi -diskurssissa työn epävarma jatkuvuus sekä siitä koituva taloudellinen epävarmuus rakentuu haastateltavien puheessa lopulta normaaliksi työelämän vaateeksi. Lisäksi epävarmuuksia pyritään muuttamaan puheessa positiiviksi mahdollisuuksiksi. Käypäläisdiskurssissa perheelliset projektityöntekijät rakentavat puheessa yksinäisyyttä ja ulkopuolisuutta suhteessa muiden työ- ja organisoitumismuotojen työntekijöihin, sekä laajemmin ympäröivään yhteiskuntaan. Käypäläisdiskurssissa korostuvat myös projektityöstä perhe-elämälle koituvat haasteet.

Tutkimuksen tulokset avaavat näkemyksiä siihen, millä tavoin perheelliset projektityöntekijät rakentavat puheessaan projektityön merkityksiä sekä millaiseksi sosiaalinen todellisuus rakentuu kielenkäytön myötä.

Avainsanat: Projektityö, perhe-elämä, sosiaalinen konstruktivismi, diskurssianalyysi

1 JOHDANTO

Projekteista on tullut ajan saatossa suosittu työ- ja organisoitumismuoto, jonka myötä yhä useampi työkäinen on osallisena projektityössä (Lindgren & Packendorff 2006a, 112). Projekteista puhuminen ei rajoitu pelkästään työelämään, vaan projektit ovat osa myös ihmisten vapaa-aikaa. Ihmiset puhuvat esimerkiksi perheen perustamisesta tai talon rakentamisesta projekteina. Puhutaankin yhteiskuntien projektisoitumisesta, millä tarkoitetaan tapaa ajatella niin työn kuin työn ulkopuolisen arjen toimintoja projekteina. (Packendorff 2002.) Projektityömuodon yleistymisen myötä koen projektitutkimuksen hyvin ajankohtaiseksi ja tärkeäksi tutkimuskeskusteluksi, johon haluan tutkimuksellani osallistua.

Aikaisemmassa projektikirjallisuudessa on havaittavissa kaksi merkittävää kehityskaarta. Toinen liittyy tutkimuksen tieteenfilosofisiin näkemyksiin ja toinen puolestaan tutkimuksen näkökulmien laajenemiseen. Tieteenfilosofisesti aikaisempaa projektitutkimusta voidaan jakaa kahteen vallitsevaan näkemykseen, joista voidaan käyttää monenlaisia eri nimityksiä kuten objektiivinen / subjektiivinen tai yksilökeskeinen / suhteissa rakentuva todellisuus. Aikaisempi projektitutkimus on painottunut perinteisesti tarkastelemaan projekteja yksilökeskeisen todellisuuskäsityksen mukaan. (Oksman 2013, 24). Tutkimuksessani lähestyn kohdeilmiötä suhteissa rakentuvan todellisuuskäsityksen kautta.

Toinen merkittävistä kehityskaarista on ollut analyysitasojen laajeneminen. Aikaisemmassa projektikirjallisuudessa projektityötä on tutkittu paljolti projektijohtamisen ja organisaatioiden näkökulmasta. Projektikirjallisuudessa puhutaan yksittäisten projektien ja projektien organisatorisen kontekstin näkökulmista, joissa on pyritty kehittämään projektijohdon tarpeisiin erilaisia normatiivisia ohjeistuksia, kuinka projekteja tulisi parhaiten johtaa. Tutkimuksen ensisijaisena tavoitteena on ollut parantaa projektijohtamisen käytäntöjä. (Oksman 2013, 21–23.)

Tutkimusaiheeni ei pyri kahden edellisen näkökulman tapaisesti parantamaan projektijohtamisen käytäntöjä tarjoamalla erilaisia ”avaimet käteen” -tyyppisiä ratkaisuja siihen, kuinka projektityötä tulisi parhaiten organisoida tai johtaa. Tutkimukseni näkökulma lukeutuukin projektitutkimuksen uusimpaan ja vielä vähän tutkittuun laajemman kontekstin näkökulmaan, jossa projektien tutkimus on laajentunut enemmän yhteiskuntatieteellisen ja emansipatorisen tutkimuksen lähtökohtiin. (Oksman 2013, 24, Geraldi & Söderlund 2018, 61–67).

Projektityömuodon yleistymisen myötä ja itsekin lähes koko työelämäni ajan eri pituisiin projektityösuhteisiin osallistuneena halusin tutkia projektityötä ja sen työoloja projektityöntekijöiden näkökulmasta. Samalla mielenkiinnon kohteenani on ollut tarkastella työmuodon vaikutuksia yleisemmin projektityöntekijöiden elämään. Aikaisemman tutkimuksen keskittyessä tarkastelemaan projektityötä pääsääntöisesti projektijohtamisen ja organisaatioiden näkökulmista, on tutkimuksessa korostunut vahvasti projektijohtajien näkemykset (Cicmil & Hodgson 2006, 17; Packendorff 1995, 328). Tämän vuoksi päädyin tarkastelemaan projektityön merkityksiä työntekijän näkökulmasta ja rajaamalla näkökulman vielä tarkemmin perheellisiin projektityöntekijöihin. Tutkimuksen aineisto on kerätty haastatteleamalla kolmea pariskuntaa, eli yhteensä kuutta suomalaista perheellistä projektityöntekijää. Tutkimuskysymykseni on:

Millaisia merkityksiä projektityölle rakentuu suomalaisten perheellisten projektityöntekijöiden puheessa?

Tutkielman rakenne on seuraavanlainen. Luvussa kaksi esittelen yleisesti aikaisempaa projektikirjallisuuden kenttää. Luku sisältää aluksi lyhyen tiivistyksen projektijohtamisen historiasta ja tutkimustrendeistä. Tämän jälkeen esittelen projektitutkimuksen koko tieteenalaa koskettavia erilaisia teoreettisia lähestymistapoja, joiden kautta tulee esille millä tavoin alan tieteellinen keskustelu on ajansaatossa kehittynyt. Lisäksi luvussa tuon esille, millä tavoin tutkimukseni asemoituu aiempaan tutkimukseen nähden. Luvussa kolme syvennyn tarkemmin tutkimustani määrittävien näkökulmien aiempaan tutkimukseen. Esittelen yksittäisten projektien näkemyksiä valtavirtakirjallisuuden kautta ja laajemman kontekstin näkemyksiä kriittisen tutkimuksen kautta. Luvussa neljä käyn läpi

tutkimuksen metodologiaa. Luvussa viisi ovat tutkimuksen tulokset. Tulosten lisäksi luku pitää sisällään pohdinnan, jossa tuon esille tutkimuksen lisäarvon suhteessa aiempaan tutkimukseen. Luvussa kuusi ovat johtopäätökset. Johtopäätöksissä tiivistän tutkimustulokseni sekä esitän pohdinnan mahdollisista jatkotutkimuskysymyksistä.

2 AIKAISEMMAN PROJEKTIKIRJALLISUUDEN KENTTÄ

2.1 Projektijohtamisen historia ja tutkimustrendit

Hyvin monessa projektikirjallisuuden kirjallisuuskatsauksessa mainitaan, että yksi viime vuosikymmenten merkittävimmistä organisaationaalista kehityksistä on ollut projektien ja projektityömuodon merkittävä kasvu eri yhteiskunnan sektoreilla sekä toimialoilla (Packendorff 1995, 319, Söderlund 2004b, 655, Winter, Smith, Morris & Cicmil 2006, 638, Carden & Egan, 2008, 6). Cicmil ym. (2009) kuitenkin mainitsevat, ettei väitteelle ole osoitettu vahvoja todisteita. Päinvastoin heidän mukaansa projektien kaltaisella toiminnalla on ollut aina oma paikkansa ihmiskunnan historiassa, jossa perimmäisenä tarkoituksena on ollut ihmiskunnan selviytyminen. He mainitsevat esimerkkinä suurista projekteista muun muassa pyramidien rakentamisen ja Uuden Maailman löytymisen. Kirjoittajat haluavat tuoda esille, että projektit eivät ole mikään uusi asia, vaan projekteja on aina ollut. Työtä ei ehkä ole kutsuttu projekteiksi, mutta tämänhetkisten projektien määritelmien mukaan sitä ne ovat olleet. Näitä historian kirjoista löytyviä suuria projekteja voidaan kuvata uniikeiksi ja monimutkaisiksi tehtäviksi, jotka on rajattu laajuuden ja ajan suhteen. (Cicmil, Hodgson, Lindgren & Packendorff 2009, 79.)

Nykymuotoisen projektijohtamisen nähdään syntyneen sosiaalisena käytäntönä toisen maailmansodan jälkeen. Kylmä sota toimi merkittävänä tekijänä projektijohtamisen synnylle. Tuona aikana Yhdysvalloissa toteutettiin monia isoja projekteja kuten Manhattan-projekti, jonka tavoitteena oli kehittää maalle ydinase. Öljy- ja kemianteollisuus oli tuolloin merkittävässä roolissa, mutta projektijohtamisen näkökulmasta suurin osa perustyöstä tehtiin kuitenkin puolustus- ja ilmailualalla. Erityisen merkittävässä asemassa oli Yhdysvaltain 1950- luvun loppupuolella käynnistämä Apollo-projekti, jonka tavoite oli toteuttaa miehitetty avaruuslento kuuhun. Projektit liitettiin tuolloin vahvasti insinööritieteisiin ja ajan projektitutkimusta toteutettiin operationaalisella tasolla kvantitatiivisiin tekniikoihin perustuen. (Cicmil & Hodgson 2006, 3–4.)

Kun projektitutkimuksesta ja sen ammatinharjoittamisesta tuli itsenäinen ala, ovat tutkimukset osoittaneet sen käyneen läpi monenlaisia muutoksia ajan saatossa. Gerald & Söderholmin (2018) mukaan projektijohtamisen alan muutoksen voi havaita sen johtavan joulun *International Journal of Project Management* (IJPM) kehityksessä. Heidän mukaansa IJPM-journalin viittausten määrä on viime vuosina kasvattanut tasaisesti suosiotaan, jonka myötä lehden Source normalized impact per paper (SNIP) – indikaattori on noussut 2.56:een. Indikaattoriluku on kirjoittajien mukaansa siinä mielessä erityinen, että se päihittää monet muut projektijohtamisen journalit ja jopa verrattavissa huipputasoin operationaalisen johtamisen journaleihin. Lisäksi indikaattoriluvun nousun myötä lehti on lisätty Association of Business Schools (ABS) journalin sijoituslistalle, vaikka IJPM ei ole verrattavissa muiden erikoisjournalien tavoin muihin tiedonalueisiin, kuten markkinointi tai innovaatio. Kirjoittajat jatkavat, että indikaattoriluvun kasvun myötä kasvava määrä tutkijoita lukee IJPM:ää, ja sen myötä myös yhä useammat eri tieteenalat ovat kiinnostuneet laajentamaan omaa tutkimustaan projektitutkimukseksi. (Gerald & Söderholm, 2018, 57.) Myös Padalkar & Gopinathin (2016) tukevat tätä havaintoa ja mainitsevat, että viimeisen 15 vuoden aikana kiinnostus projektijohtamisen tutkimukseen on kasvattanut jyrkästi suosiotaan, jonka myötä julkaistujen artikkelien määrä on tasaisesti noussut (Padalkar & Gopinath 2016, 1305).

Muiden tieteenalojen kasvava kiinnostus projektitutkimukseen on tuonut mukanaan monenlaisia muutoksia ja vienyt eteenpäin projektitutkimuksen tieteenalaa. Projektitutkimuksen kirjallisuuskatsaukset tuovat hyvin esille, millä tavoin tutkimus ja sen myötä myös julkaisujen luonne on muuttunut ajan saatossa.

Crawford ym. (2006) tekemässä kirjallisuuskatsauksessa analysoitiin *International Journal of Project Management* ja *Project Management Journal*- lehdissä julkaistuja artikkeleita vuosilta 1994–2003. Analyysitapana he käyttivät avainsanojen kielellistä analyysia. Tutkimuksesta kävi ilmi, että projektijohtamisen tutkimuksen trendit ovat menossa kasvavissa määrin projektien arviointiin ja kehittämiseen liittyviin, sekä strategiaan kysymyksiin. Viimeistelyyn, laajuuteen ja markkinointiin liittyvät kysymykset eivät puolestaan ole olleet tutkimuksen olennaisimpia trendejä. Erityisesti laatujohtamiseen ja

ihmissuhteisiin liittyvät kysymykset laskivat koko tuona tarkasteluajana. (Crawford, Pollack & England 2006, 183.)

Kwak ja Anbari (2009) suorittamasta kirjallisuuskatsauksesta on havaittavissa samat tutkimuksen trendit. He tutkivat yli 537:ää artikkelia 18:sta eri johtavasta liiketoiminnan ja johtamisen jornaalista vuosilta 1950–2007. He havaitsivat, että projektijohtamisen tutkimus on kasvanut 1980-luvulta alkaen kaikilla kahdeksalla johtamiseen liittyvillä tutkimusalueella, joista erityisesti (Strategy/PPM) tutkimusalue, jolla pyritään organisoimien ja resurssien hallinnan kautta maksimoimaan tuotot, minimoimaan kustannukset ja tukemaan organisaation yleistä strategiaa. (Kwak & Anbari 2009, 438–443.)

Pollack & Adler (2015) puolestaan suorittivat kokonaisvaltaisen tutkimuksen aineistonaan 94,472 artikkelia, jotka jollain tapaa liittyivät projektijohtamiseen. He suorittivat artikkelihaut Scopus- ja ISI Web of Science- tietokannoista vuosilta 1962–2012. Kirjoittajien mukaan projektitutkimuksen alaan on alussa vaikuttavat vahvasti insinööritieteet, mutta sittemmin tutkimus on siirtynyt teknisistä ja toimialakohtaisista kysymyksistä kohti projektijohtamisen ihmissuhdenäkökulmia ja niiden roolia laajemmassa organisationaalisessa kontekstissa. (Pollack & Adler 2015, 247.) Myös Padalkar & Gopinath (2016) havaitsivat analysoituaan projektijohtamiseen keskittyneissä jornaaleissa julkaistuja 266:ta artikkelia vuosilta 2000–2015, että tuona ajanjaksona projektijohtamisen tutkimusta ovat hallinneet empiiriset ja deterministiset näkökulmat. Heidän mielestään deterministinen tutkimus on kuitenkin jatkuvassa laskusuhdanteessa, ja sitä ovat korvaamassa selittävät ja ei-deterministiset tutkimustyytit. (Padalkar & Gopinath 2016, 1307; 1315.)

Projektijohtamisen juuret ovat olleet historiansa vuoksi vahvasti insinööri- ja rakennusjohtamisessa sekä projektien suunnittelussa, mutta edellä esitellyistä kirjallisuuskatsauksista voidaan tehdä havainto, että erityisesti projektijohtamisen ja yleinen johtamisen tutkimus ovat lähentyneet toisiaan. Lähentyminen niin yleisen johtamisen kuin muiden tieteiden kanssa, on tuonut projektijohtamiseen vaihtoehtoisia teorioita, joiden todellisuus- ja tietokäsitykset vaihtelevat laajasti. Projektijohtamisen

tieteellistä keskustelua ei olekaan tämän vuoksi kovin helppoa lähteä tiivistämään, koska alalla ei ole vain yhtä teoreettista perustaa, jolla sitä selitettäisiin. Sen sijaan projektijohtamisen keskustelussa on useita erilaisia teoreettisia lähestymistapoja, jotka voivat osittain olla myös päällekkäisiä. Osa teoreettisista lähestymistavoista toimii sekä projektijohtamisen yksittäisille näkökulmille että tieteenalalle kokonaisuudessaan. (Winter, Smith, Morris & Cicmil 2006, 640; Pollack & Adler 2015, 236.)

Seuraavassa luvussa esittelen näitä koko tieteenalaa koskevia teoreettisia lähestymistapoja ja pyrin niiden kautta esittelemään yksityiskohtaisemmin projektitutkimuksen tieteellisen keskustelun kehitystä.

2.2 Projektitutkimuksen tieteellisen keskustelun jaotelmia

Projektijohtamisen aikaisempaa tutkimusta voidaan jaotella monella tavalla. Mielestäni projektikirjallisuudesta on kuitenkin havaittavissa kaksi merkittävää kehitystä: yksi perustavanlaatuinen paradigmaattinen muutos, jonka perusteella tutkimusta voidaan jaotella karkeasti kahteen osa-alueeseen sen tieteenfilosofisten näkemysten perusteella, sekä tutkimuksen analyysitasojen laajeneminen.

2.2.1 Kaksi vallitsevaa näkemystä projekteista

Paradigma- käsite on vanha, sillä se juontaa juurensa jopa antiikin ajan kreikkaan ja tuolloin sanan alkuperäinen tarkoitus oli malli, kehys tai esimerkki (Puusa & Juuti, 2020, 27). Pollackin (2007) mukaan sanan toi sittemmin tieteelliseen keskusteluun Kuhn (1962), jonka mukaan paradigma ilmentää kaikkia niitä oletuksia, arvoja ja käsitteitä, jotka tietty tutkijayhteisö on yleisesti hyväksynyt määrittelemään todellisuuden rakentumista. (Pollack 2007, 1). Paradigma ilmentää tutkijayhteisön yhteisesti jaettua näkemystä maailmankuvasta ja määrittää millä tavoin todellisuutta voidaan tutkia, muodostaen erilaisia teoreettisia viitekehyksiä.

Olennaista on kuitenkin ymmärtää, kuten Puusa & Juuti (2020) ovat muotoilleet, että ”Paradigmoja tarkasteltaessa ja vertailtaessa on hyvä muistaa, että yksi ei ole parempi toista eivätkä ne itsessään ole tosia tai epätosia, vaan ne muodostavat todellisuuden kysymyksessä olevalle yksilölle tai yhteisölle hänen tai sen tekemien tulkintojen ja merkitysten kautta.” (Puusa & Juuti 2020, 26).

Söderlundin (2004a) mukaan projektitutkimuksesta on havaittavissa kaksi pääasiallista tutkimusperinnettä. Hänen mukaansa toinen perustuu insinööritieteisiin ja soveltavaan matematiikkaan ja toinen puolestaan sosiaalitieteisiin. Söderlundin mukaan insinööritieteisiin painottunut perinne on kiinnostunut erilaisista suunnittelutekniikoiden ja -metodien kehittämisestä projektijohtamisen tarpeisiin, kun taas sosiaalitieteisiin painottuva perinne on kiinnostunut projektijohtamisen organisationaalisista ja käyttäytymiseen liittyvistä näkökulmista. (Söderlund 2004a, 185.)

Söderlundin jaottelusta voidaan havaita tieteessä yleisimminkin vallitseva karkea kahtiajako luonnontieteiden ja ihmistieteiden välillä. Näiden kahden eri tieteenalan todellisuus- ja tietokäsitykset eroavat merkittävästi toisistaan, mutta ne kumpikin ovat ohjanneet projektitutkimuksen kehitystä.

Jaottelu luonnon- ja ihmistieteisiin on ehkä hieman vanhanaikainen ja kärjistävä, koska kaikki tieteet eivät kuulu pelkästään jommankumman piiriin. Osassa tieteistä, kuten projektitutkimuksessa, käytetään sekä luonnontieteiden, että ihmistieteiden tapoja lähestyä tutkittavaa ilmiötä. Mielestäni tämä jaottelu on kuitenkin lukijan kannalta yksinkertaisin tapa käsittää tieteen kaksi ontologista peruslähtökohtaa. Samaisesta jaotelmasta voitaisiin käyttää myös muita nimityksiä, kuten rationaalinen / tulkinnallinen, objektiivinen / subjektiivinen, kova / pehmeä, being / becoming tai yksilökeskeinen / suhteissa rakentuva todellisuus. Näissä kaikissa eri vastinpareissa on erilaiset lähtökohtaiset näkemykset siitä, millainen on tutkittava ilmiö, kuinka siitä voidaan saada tietoa ja millaista tietoa siitä on mahdollista saada (Puusa & Juuti 2020, 27–28, 34).

Luonnontieteissä tutkimuskohteena on luonto ja sen kiinteä maailma, josta voidaan tutkimuksen kautta löytää säännönmukaisia luonnonlakeja, kuten syy-seuraussuhteita. Luonnontieteiden tutkija pyrkii selittämään ja yleistämään tutkimaansa ilmiötä. Ihmistieteissä puolestaan tutkimuskohteena ovat ihmiset, joihin luonnontieteiden lait eivät samalla tavalla päde. Säännönmukaisuuksia voidaan toki löytää, mutta luonnonmukaisia lakeja niistä voi olla vaikea muodostaa. Ihmistieteissä keskitytään erilaisiin kulttuurillisiin ilmiöihin, joista pyritään tulkinnan ja ymmärryksen avulla löytämään erilaisia merkityksiä. (Kekäle & Puusa, 2020, 43.) Ihmistieteiden tutkija ei pyri samanlaiseen yleistämiseen tai yksiselitteisen kokonaiskuvan muodostamiseen tutkittavasta ilmiöstä kuin luonnontieteissä, vaan ensisijainen pyrkimys on ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä (Juuti & Puusa 2020, 9.)

Tutkittavan ilmiön perusolemus on näiden kahden tieteen välillä merkittävä. Ihmistieteissä tutkimuksen kohde ei ole samalla tavalla jo valmiiksi olemassa kuin luonnontieteissä. Ihmistieteissä tutkimuskohteet ovat usein abstrakteja ja ihmisen mielen konstruoimia. Niitä ei ole olemassa ennestään, vaan ilmiöt tulevat hetkellisesti todellisiksi ihmisten kautta erilaisten merkityksenantojen avulla. Niitä rakennetaan, ylläpidetään ja muutetaan ihmisten vuorovaikutuksen kautta. (Puusa & Juuti, 2020, 28.)

Ihmistieteet eivät kuitenkaan ole luopuneet uskosta, etteikö myös niiden avulla voitaisi saavuttaa samankaltainen maailmankuva ja kokonaiskäsitelmä tutkittavasta ilmiöstä kuin luonnontieteissä. Tieteenfilosofiassa puhutaan positivismista tai realismista, joissa todellisuus nähdään objektiivisesti olemassa olevana ja sitä voidaan tutkia ulkopuolisen tarkkailijan näkökulmasta. Ajatus tutkimuksellisesta tiedosta perustuu todellisuuden perimmäiseen luonteeseen, joka on ihmisestä ja hänen tulkinnoistaan riippumaton. (Kekäle & Puusa, 2020, 42–43.) Täten myös projektitutkimuksessa on löydettävissä nämä kaksi eri tutkimuksen lähtökohtaa.

Pollack (2007) kuvaa tätä jakoa projektitutkimuksen kontekstissa termeillä kova ja pehmeä paradigma. Hänen mukaansa kova paradigma perustuu positivistiseen tiedonihanteeseen, jossa hyödynnetään deduktiivista päättelyä, sekä määrällisiä tai reduktionistisia tiedon hankinnan menetelmiä. Pehmeään paradigmaan hän puolestaan liittyy tulkitsevan tiedonihanteen, jossa hyödynnetään induktiivista päättelyä sekä selittäviä ja laadullisia

tiedon hankinnan menetelmiä. Pollackin mukaan tieteefilosofiset erot paradigmojen välillä on vain yksi osa osa-alue, jonka mukaan niitä voidaan jaotella. Tämän lisäksi ne käytännössä määrittävät miten projektit koetaan, mitä pidetään arvokkaana, pätevänä ja tehokkaana. Kovan paradigman mukaisessa projektitutkimuksessa korostuu tehokkuuden arvostaminen ja työn hallinta ennalta sovittujen tavoitteiden mukaan. Pehmeän paradigman mukaisessa projektitutkimuksessa arvostetaan oppimista ja osallistumista. Projektijohtaminen ja -hallinta ei ole pelkästään asiantuntijan vastuulla, vaan vastuu ja hallinta tapahtuu yhteistoiminnassa. Kovan paradigman mukainen tutkimus on kiinnostunut projektien taustalla olevasta todellisuuden pysyvistä rakenteista, kun taas pehmyt paradigma on kiinnostunut toiminnan taustalla olevista sosiaalisista prosesseista. (Pollack 2007, 267.)

Oksman (2013) puolestaan kuvaa eri lähestymistapoja termeillä ”projektijohtaminen teknisenä suoritteena” ja ”projektijohtaminen organisatorisena toimintana”. Projektijohtaminen teknisenä suoritteena vastaa Pollackin kovan paradigman mukaista projektitutkimusta ja projektijohtaminen organisatorisena toimintana puolestaan pehmeää paradigmaa. (Oksman 2013, 24–28.)

2.2.2 Projektitutkimuksen analyysitasot

Projektikirjallisuutta voidaan jaotella sen mukaan, kenen näkökulmasta tutkimusta on tehty. Geraldin ja Söderlundin (2018) mukaan projektitutkimus on perinteisesti keskittynyt tuottamaan tutkimusta yksittäisten projektien näkökulmasta, mutta nykyään tutkimus on laajentunut koskemaan useampia näkökulmia vaihdellen yksilöstä yhteiskuntaan (Gerald & Söderlund 2018, 61). Projektitutkimuksen analyysitasot ovat siis monipuolistuneet. (myös Pollack & Adler, 2015, 247).

Tästä analyysitason muutoksesta on kirjoittanut myös Oksman (2013) ja hän jakaakin aikaisemman projektikirjallisuuden kolmeen osaan niiden edustamien näkökulmien mukaan, jotka ovat *yksittäisten projektien näkökulma*, *projektien organisatorisen kontekstin näkökulma* ja *projektin laajemman kontekstin näkökulma* (Oksman 2013, 21–24).

Yksittäisten projektien näkökulma on Oksmanin mukaan projektikirjallisuuden ylivoimaisesti suurin tutkimuksen osa-alue, jonka pyrkimyksenä on ollut ennustaa ja parantaa yksittäisten projektien johtamiskäytäntöjä. Näkökulman tavoitteena on ollut kehittää johdon projektihallinnan tarpeisiin erilaisia normatiivisia ohjeita, työkaluja ja tekniikoita, sekä sertifioida projektijohtamista. Yksittäisten projektien näkökulmasta on tutkittu projektipäällikön työtä ja sen vaatimuksia, projektijohtajuutta, projektitiimien ja projekteihin liittyvien verkostojen sekä projektien sidosryhmien johtamista, projektitason oppimista ja tiedonkulkua, sekä niissä ilmenevää vaikuttamista ja politikointia. (Oksman 2013, 21.)

Yksittäisten projektien tutkimus on perustunut pitkälti erilaisiin kansainvälisiin projektihallinnan standardeihin (Oksman 2013, 22). Näitä kansainvälisiä standardien määrittäjiä ovat olleet muun muassa yhdysvaltalainen Project Management Institute (PMI), isobritannialainen Association for Project Management (APM) ja alkujaan eurooppalainen International Project Management Association (IPMA) (Cicmil & Hodgson, 2006, 6). Ne ovat luoneet 1980-luvulta alkaen kansainvälistä tietämystä siitä, millaista osaamista ja menetelmiä projektijohtaminen edellyttää. Ne ovat myös tarjonneet alalla työskenteleville erilaisia sertifiointiin johtavia koulutuksia. (Cicmil ym. 2009, 82.) Esimerkiksi PMI julkaisee Project Management Body of Knowledge-nimistä (PMBOK) projektijohtamisen käsikirjaa, jolla on merkittävä rooli alan kirjallisuudessa.

Kansainvälisten projektihallinnan standardien, mallien ja käsitteiden sisältämän tiedon muodostuksessa ovat olleet tärkeässä roolissa käytännön toimijat. Projektien historian vuoksi varsinkin rakennus- ja insinööritieteiden alaisuudessa työskentelevät ovat päässeet vaikuttamaan standardien tietokäsitykseen siitä, kuinka projekteja tulisi johtaa. (Engwall ym. 2004, 112 via Oksman 2013, 21.) Vasta 1990-luvulta alkaen yksittäisten projektien näkökulmaan alettiin tuottaa empiiristä tieteellistä tietoa, jonka pyrkimyksenä on ollut laajentaa ymmärrystä projekteista sekä luoda uudenlaista käsitteistöä. Tutkimuskeskusteluun nousivat muun muassa projekteihin liittyvät erilaiset sosiaaliset prosessit, käsite projekteista väliaikaisina organisaatioina, sekä kasvava kiinnostus käytäntöteoreettiseen tutkimukseen. (Oksman 2013, 22.)

Myös toisessa projektitutkimuksen osa-alueessa, projektien organisatorisen kontekstin näkökulmassa, on ollut pyrkimyksenä löytää parhaita käytäntöjä eli tuottaa ohjeita, työkaluja ja tekniikoita projektijohtamiseen. Tällä osa-alueella on kuitenkin kiinnitetty huomiota kontekstiin. Kontekstilla viitataan organisaatioihin, joiden toiminta on organisoitu projekteittain, eli organisaatioissa voidaan toteuttaa samaan aikaan useita päällekkäisiä ja perättäisiä projekteja. Projekteittain toimivissa organisaatioissa voidaan ajatella olevan kaksi eri organisaatiota: pysyvä organisaatio, sekä vain tietyn ajan toimiva projektiorganisaatio. Näiden kahden organisaation välillä voi syntyä ongelmia, koska pysyvä organisaatio toimii yleensä pitkä aikavälin tavoitteilla ja projektiorganisaatio puolestaan lyhyiden ja väliaikaisten tavoitteiden puitteissa. Projektien organisatorisen kontekstin näkökulmassa tavoitteena on tuoda esille väliaikaisten projektien ja pysyvän organisaatiokontekstin välistä dynamiikkaa, sekä organisointitavan asettamia johtamisen haasteita. Projektikirjallisuudessa tästä käytetään nimitystä väliaikaisuus-pysyvyys-dilemma. (Oksman 2013, 22–23.)

Projektitutkimuksen kolmannessa osa-alueessa, laajemman kontekstin näkökulmassa, on siirrytty tarkastelemaan projekteja ja niiden organisoitumiseen liittyviä kysymyksiä kokonaisten toimialojen tai yhteiskunnan näkökulmasta. Tällä osa-alueella on kiinnitetty huomiota yhteiskuntien projektoitumiseen, projektiyhteiskunnan syntyyn sekä siihen, millaisia vaikutuksia muutoksella on ollut yksilön asemaan osana projektiyhteiskuntaa. Laajemman kontekstin näkökulma ei ole ollut kiinnostunut kahden edellisen näkökulman mukaisesti kehittämään normatiivisia ohjeita tai työkaluja projektijohtamisen tarpeeseen, vaan tutkimus on ollut yhteiskuntatieteellistä ja kriittistä. (Oksman 2013, 24.)

Oksmanin jaotelmasta vielä hienojakoisemman version ovat muodostaneet Gerald ja Söderlund (2018), jotka kuvaavat eri analyysitasoja termeillä *mikro*, *meso* ja *makro*. Makrotaso kuvaa projektitutkimusta yhteiskunnan ja organisaation näkökulmasta (Level 1), mesotaso projektin näkökulmasta (Level 2) ja mikrotaso puolestaan yksilön ja tiimin näkökulmasta (Level 3). Analyysitasoin liitetään vielä kolme tutkimustyyppiä, jonka perusteena kirjoittajat käyttävät Habermasin viitekehystä kolmesta tiedonintressistä: tekninen (Type 1), tulkinnallinen tai kulttuurishermeneuttinen (Type 2) ja emansipatorinen

(Type 3). Analyysitasot ja tutkimustyypit yhdistelmänä muodostavat yhdeksänsänsäisen matriisikentän. (Gerald & Söderlund 2018, 59–63.)

Levels and types of research in project studies: a framework.

	Type 1	Type 2	Type 3
Level 3: society/organisation	<ul style="list-style-type: none"> • Predict and improve multi-project firms/project-based organisations • Contribution to project studies • Examples: work on maturity models 	<ul style="list-style-type: none"> • Understand the context and its relationship with projects, such as the tensions and relationships between temporary and standing organisations • Contribution to project studies and organisational studies, and partly to strategy and innovation • Example: Midler (1995) 	<ul style="list-style-type: none"> • Challenge and impact our understanding of projects in organisations and society • Contribution to project studies, management and organisational studies • Examples: Scott (2012), Manning and Sydow (2011), Lundin et al. (2015)
Level 2: project	<ul style="list-style-type: none"> • Predict and improve project management processes • Contribution to project studies • Example: conventional research on project management, project planning techniques, breakdown structures. 	<ul style="list-style-type: none"> • Understand temporary modes of organising and behaviour of projects • Contribution to general management and organisation studies, e.g. process studies, organising. • Example: Scandinavian School of Project Management, work on temporary organising 	<ul style="list-style-type: none"> • Challenge and impact our understanding of projects and temporary organisations • Contribution to project studies and beyond, e.g. our understanding of organisations and organising practices more generally • Examples: Bechky (2006), Hodgson (2004)
Level 1: individual/team	<ul style="list-style-type: none"> • Predict and improve individual and social behaviour • Contribution to project studies • Example: Müller et al. (2012) 	<ul style="list-style-type: none"> • Understand individual and social behaviour • Contribution to leadership, human resource, organisational behaviour • Examples: Partington et al. (2005) 	<ul style="list-style-type: none"> • Challenge and impact our understanding of individual and social behaviour • Contribution to project studies and beyond, e.g. organisation studies, organisational behaviour and leadership • Examples: Hodgson et al. (2011), Lindgren and Packendorff (2006)

Kuvio 1 Projektitutkimuksen analyysitasot ja tutkimustyypit (Gerald & Söderlund 2018, 63)

Teknisen tiedonintressin taustalla on aiemmin mainitsemani positivistinen tieteenfilosofia. Tutkimuksen tavoitteena on ymmärtää projektien kausaalisuhteita. Niiden löytämisen kautta tutkimus pystyy ratkomaan projektiorganisoinnissa ilmenneitä ongelmia ja varmistamaan, että projektit menestyvät paremmin. Tulkinnallinen intressi ei ole kiinnostunut kausaalisuhteista tai ongelmien ratkomisesta, vaan enemmänkin sen intressinä on ymmärtää erilaisia käsityksiä ja käyttäytymistä projekteihin liittyen. Emansipatorinen tutkimus liitetään yleensä kriittiseen tieteenfilosofiaan. Emansipatorisessa tiedonintressissä yksilö nähdään alistettuna. Tutkimuksen tavoitteena on antaa ääni alistetulle vähemmistölle ja tuoda esille alistamisen ja vallan käytön muotoja, jotka ilmenevät projektien toiminnassa. Se ei tyydy vain tuomaan esille ongelmia ja ristiriitoja, vaan tutkimuksen perimmäisenä intressinä on paljastaa syvempiä taloudellisia ja sosiaalisia ongelmia ja muuttaa vallitsevaa tilannetta alistetuille parempaan suuntaan. (Gerald ja Söderlund 2018, 59, 67.)

Teknisen intressin (Type 1) tutkimus mikrotasolla on käsitellyt menestyvältä projektijohtajalta vaadittavia ominaisuuksia (esim. El-Sabaan 2001). Mesotasolle siirryttäessä tutkimuksen tavoitteena on ollut löytää parhaat menetelmät, työkalut ja tekniikat projektien johtamiseen (esim. Loo 2002). Makrotasolla tutkimus ei hae organisatorisia ratkaisuja yksittäisiin projekteihin vaan projekteittain toimiviin organisaatioihin ja niiden johtamiseen (esim. Andersen & Jessen 2003). (Gerald & Söderlund 2018, 64.)

Tulkinnallisen intressin (Type 2) tutkimus mikrotasolla pyrkii ymmärtämään projekteissa toimivien yksilöiden ja niiden välisten tiimien välisiä kysymyksiä, kuten millaista johtajuutta tarvitaan ei projektiympäristöihin (esim. Fisher 2011). Mesotasolle siirryttäessä skandinaavisten tutkijoiden merkitys on ollut merkittävä, erityisesti projektien konseptoinnissa väliaikaisiksi organisaatioiksi (esim. Lundin & Söderholm 1995; Packendorff 1995). Makrotasolla tutkimus ottaa huomioon projektin sen kontekstin välisiä suhteita. Tällä tarkoitetaan esimerkiksi niitä haasteita, joita syntyy, kun projektit ovat väliaikaisesti toimivia ja organisaatiot puolestaan pysyviä konteksteja. Tutkimus laajentaa tietämystä yleisen johtamisen, strategian ja organisaatiotutkimuksen pohjalta. (Gerald & Söderlund 2018, 64.)

Tyypin 1 ja 2 tutkimuksella on edelleen vankka paikkansa projektitutkimuksessa. Tyypin 1 tutkimus määrittelee ymmärrystämme projekteista ja Tyypin 2 tutkimus tarjoaa teoreettista pohjaa alalle. Näitä kumpaakin tutkimusta on kritisoitu, etteivät ne ymmärrä projektien todellisuutta ja siten tarjoa käytännön tekijöille oikeanlaista tukea. Lisäksi niistä puuttuu poliittinen ja eettinen keskustelu. (Gerald & Söderlund 2018, 64.) Gerald ja Söderlund uskovatkin, että vastaus näihin ongelmiin on emansipatorisen intressin (Type 3) tutkimuksen lisääminen, jossa otetaan aikaisempaa eettisempi näkökulma, ja joka haastaa aikaisemman tutkimuksen poliittisia, moraalisia ja sukupuolittuneita oletuksia. Lisäksi he haluaisivatkin nähdä enemmän vuorovaikutuksellista tutkimusta kaikkien tutkimustyyppien, ja jopa eri tieteenalojen kesken. (Gerald & Söderlund 2018, 61.)

Tyyppin 3 tutkimus on vielä melko uutta ja harvinaista, jonka vuoksi Gerald ja Söderlund tuovat osan eri tason tutkimuksesta esille potentiaalisten tulevaisuuden tutkimusaiheiden kautta. Mikrotasolla tutkitaan projektien yleistymisen vaikutuksia yksilöihin ja projektitiimeihin. Tutkimus ei pyri vain tuomaan esiin työ- ja organisoitumismuodon tai projektiyhteiskunnan ongelmia ja haasteita, vaan myös avaa erilaisia käytäntöjä niistä selviytymiseen. Tyyppin 3 tutkimus on käsitellyt muun muassa sitä, millä tavoin työ- ja organisoitumismuoto on vaikuttanut johtamiseen ja johtajuuteen, mutta tämän lisäksi on tuotu esille myös riviprojektityöntekijöiden näkökulmaa. Erityisesti Gerald ja Söderlund nostavat tulevaisuuden tutkimusaiheiksi työntekijöiden itseohjautuvuuteen ja itsensä johtamiseen liittyvät tutkimuskysymykset. Mesotasolle siirryttäessä projekteista pyritään edelleen muodostamaan teoriaa, joka vastaisi sen perimmäisen luonteen kysymyksiin. Teorian muodostamisessa on kuitenkin ajateltu projekteja organisoitumisen muotoina väliaikaisen organisaatioteorian perinnettä jatkaen. Tulevaisuudessa tutkimuksen tulisi pyrkiä liittämään tutkimustuloksia myös yleisen johtamisen ja organisaatioteorioiden piiriin. Makrotasolla projektien ajatellaan olevan läsnä kaikkialla. Projektit eivät ole vain osa organisaatioita, vaan vahvasti läsnä myös yhteiskunnan eri osa-alueilla. Näitä vaikutuksia makrotason tutkimuksessa pyritään tuomaan esiin. (Gerald & Söderlund 2018, 65–66.)

Gerald ja Söderlundin jaotelmasta asemoisin oman tutkimukseni tähän viimeisimpään, ja toistaiseksi vähän tutkittuun Tyyppi 3:een. Tutkimukseni tarkastelee projektityön merkityksiä perheellisten projektityöntekijöiden näkökulmasta. Kuten Geraldin ja Söderlundin sekä Oksmanin jaotelmista huomataan, on tutkimusta tehty paljon projektijohtajien näkökulmasta. Koen, että perheellisten projektityöntekijöiden ääni on jäänyt vähemmälle huomiolle, jonka vuoksi tutkimuksellani pyrin antamaan äänen tälle vähemmän huomiota saaneelle vähemmistölle.

Gerald ja Söderlund korostavat, että tutkimuksen ei tarvitse lokeroitua yhdelle analyysitasolle (Gerald & Söderlund 2018, 65–66). Tutkimukseni voidaankin nähdä liikkuvan kahden analyysitason välillä. Mikrotasolla tutkimukseni tuo esille perheellisten projektityöntekijöiden antamia merkityksiä projektityöstä ja sen koetuista vaikutuksista

perhe- ja vapaa-aikaan. Tuloksissa pyrin tutkimuskysymystä pohtimaan myös yhteiskunnallisesta näkökulmasta, jolloin siirryn tarkastelemaan aihetta makrotasolta.

Tyyppi kolmosen tutkimus perustuu emansipaatiolle eli tavoitteena on halu muuttaa perittyjä oletuksia ja vallitsevaa tilannetta. Kolmostyyppin tutkijan tulee siis ymmärtää myös Tyyppien 1 ja 2 luomia käytäntöjä ja vakiintuneita teorioita, jotta voi havaita ja lähteä muuttamaan niistä perittyjä oletuksia. Tämän vuoksi seuraavassa kappaleessa esittelen yksityiskohtaisemmin aikaisempaa projektitutkimusta yksittäisten projektien ja laajemman kontekstin näkökulmista.

3 YKSITTÄISTEN PROJEKTIEN- JA LAAJEMMAN KONTEKSTIN MUKAISIA NÄKEMYKSIÄ PROJEKTEISTA

3.1 Projektitutkimuksen valtavirtakirjallisuus

Seuraavaksi esittelen millä tavoin projektijohtaminen ja -työ nähdään yksittäisten projektien kontekstista tarkasteltuna. Oksmanin (2013) mukaan tämän näkökulman tutkimus on ollut projektitutkimuksen valtavirtakirjallisuutta. Hän jakaa kontekstin sisällä kirjallisuuden kahteen kategoriaan: *projektijohtaminen teknisenä suoritteena* ja *projektijohtaminen organisationaalisenä toimintana*. (Oksman 2013, 24–29.) Tulkitsen, että Oksmanin jaottelu on käytännössä sama asia kuin jako objektiiviseen ja subjektiiviseen tutkimukseen, jonka esittelin edellisessä luvussa. Tämän vuoksi päädyn nimittämään samaa jaottelua itselleni opintojen kautta tutummalla nimitystavalla: projektijohtaminen ja -työ *yksilökeskeisen sekä suhteissa rakentuvan näkökulman* mukaan (Tienari & Meriläinen 2009, 116–119).

3.1.1 Projektijohtaminen ja -työ yksilökeskeisen näkökulman mukaan

Projektitutkimuksen yksilökeskeisen näkökulmasta projekteja ja niiden johtamista on pyritty mahdollisimman tarkasti ja aukottomasti määrittelemään ja kuvaamaan. Projektitermille on annettu useita erilaisia määritelmiä. Project Management Body of Knowledge -teoksen (2013) mukaan:

”Projekti on väliaikainen pyrkimys luoda ainutlaatuinen tuote, palvelu, tai tulos.” (PMBOK, 2013, 3).

Packendorff (1995) puolestaan tiivistää kirjallisuudesta neljä projektille ominaista piirrettä:

”uniikki, kertaluontoinen tehtävä; jolla on ennalta määritelty toimitusaika; sillä on yksi tai useampi suorituskykytavoite (kuten resurssien käyttö ja laatu); sisältää lukuisia monimutkaisia ja/tai toisistaan riippuvaisia toimintoja.” (Packendorff 1995, 320).

Yleisesti projekteihin liitettäviä ominaispiirteitä ovat väliaikaisuus, ainutlaatuisuus, monimutkaisuus, tiettyjen vaiheiden kautta etenevä kokonaisuus, jota on rajattu ajallisesti, kustannuksiltaan ja laajuudeltaan (Arto ym. 2008, 27; Packendorff 1995, 320; Söderlund 2004a, 185, Morris 2002). Monesti projekteista puhuttaessa niiden ensimmäiseksi ominaispiirteiksi mainitaan niiden väliaikaisuus ja ainutlaatuisuus. Yleensä projekteilla on etukäteen määritelty ajanjakso, jonka puitteissa projekti toteutetaan. Tähän liitetään ajatus, että projekteissa on varmaa ainakin niiden alku ja loppu. Jos toiminta on jatkuvaa ja toistuu samanlaisena yhä uudestaan, ei kyseessä ole enää projekti. Ainutlaatuisuus voi ilmetä myös muulla tavoin. Usein projekteissa pyritään kehittämään täysin uusi tuote, palvelu tai tulos, jota ei ole vielä aiemmin tehty. Tai jos kehitettävä asia ei ole projektissa uusi, niin tällöin yleensä muuttavana ja ainutlaatuisena ominaisuutena on projektin toteutustapa tai konteksti. (Arto ym. 2008, 26–27.)

Projektityön väliaikaisuudesta ja ainutlaatuisuudesta voi seurata myös monimutkaisuuden kokemus. Koska projekteissa pyritään kehittämään uusia tuotteita, palveluita tai tuloksia, ne vaativat yleensä inhimillistä erityisosaamista, kuten luovuutta, päätöksentekokykyä tai refleksiivistä ja reflektoivaa työtettä. Työn inhimillinen puoli tuo mukanaan ennalta-arvaamattomuutta, jonka vuoksi yksikään projekti ei voi toistua uudelleen täysin samanlaisena. Projekti on siis uniikki; ainutlaatuinen tehtäväkokonaisuus, jota ei voi samalla tavalla hallita kuin koneiden työtehtäviä. Tästä johtuen työ voidaan kokea jatkuvasti muuttavana ja monimutkaisena. (Arto ym. 2008, 26–27.)

Projekteihin yleisesti liitetään ainutlaatuisuuden ja monimutkaisuuden myötä ajatus, ettei yksikään projekti ole samanlainen kuin toinen. Tästä huolimatta valtavirtakirjallisuus yksilökeskeisen näkökulman mukaan ajattelee, että projektit ovat lähtökohdiltaan samanlaisia (Engwall 2003, 792). Tutkimuksen pyrkimyksenä on yrittää ”vangita” projektien perimmäinen olemus ja muodostaa yhtenäinen ja universaali projektijohtamisen teoria, jota voitaisiin soveltaa kaikenlaisiin projekteihin (Söderlund 2004a, 186; Packendorff 1995, 324). Teorian tavoitteena on ollut ottaa projektit haltuun niiden tarjoamien erilaisten ohjeiden, työkalujen ja tekniikoiden avulla. Näkökulman lähestyminen projekteihin on hyvin rationalistinen, mekaaninen ja instrumentaalinen (Pollack 2007, 267, 268; Packendorff 1995, 326).

Yksilökeskeisen näkökulman yksi keskeisimmistä konseptoinneista on ”the project life cycle” eli projektien elinkaarimalli. Sen ajatellaan olevan olennaisin projektien erityispiirre, joka erottaa projektit muusta toiminnasta (Söderlund 2004a, 188; Morris 2002.) Projektien elinkaarimallista on tehty monia eri versioita. Johann Packendorffin (1995) mukaan projektien perinteinen kirjallisuus jakaa vaiheet pääsääntöisesti kolmeen osaan: kehittäminen, toteutus ja lopetus. Kehittämisvaiheen Packendorff jakaa vielä käsitteellistämiseen ja suunnitteluun. Hänen mukaansa perinteisessä kirjallisuudessa siirtymä seuraavaan vaiheeseen edellyttää aina edellisen vaiheen loppuun saattamista. (Packendorff 1995, 321.) PMBOK (2013) puolestaan jakaa elinkaarimallin vaiheet neljään osaan: projektin aloitus, organisointi ja valmistautuminen, toteutus ja lopetus, sekä korostaa elinkaarimallin merkitystä hyvänä perusrunkona kaikkien projektien johtamiseen (PMBOK 2013, 38–39).

Yksilökeskeisessä näkökulmassa korostetaan projekteja edellisen kaavan mukaisina ennalta määritettyinä ja suljettuina prosesseina (Oksman 2013, 25). Ajatuksena on, että ennen kuin projekti aloitetaan, sille on ennalta määritelty ja ulkoapäin annettu strategia (Packendorff 1995, 326–327; Pollack 2007, 269–270). Projektin keskeisenä tavoitteena on saavuttaa strategiassa määritetty päämäärä, joka ohjaa projektin tavoitteita, kuten mitä tehdään ja paljonko on käytettävissä aikaa sekä resursseja (Artto ym. 2008, 31). Yksilökeskeisen näkökulman mukaan päämäärä on projektien olomassaolon perusta, ja tutkimus hakee parhaita organisationaalisia ratkaisuja sen saavuttamiseksi (Pollack 2007, 268).

Yksilökeskeisen näkökulma taustalla vaikuttaa yleinen systeemiteoria, jonka mukaan projektit ja niiden johtaminen nähdään työkaluina tavoitteiden saavuttamisessa. Projektit ovat riippuvaisia ja alisteisia alajärjestelmiä suhteessa strategisesti tiedostavalle yläjärjestelmälle. (Packendorff 1995, 325–326.) Lisäksi yläjärjestelmä ei anna alajärjestelmälle, eli projekteille, mahdollisuutta osallistumiseen vaan hyödyntää omaa keskitettyä hallintaansa tarjoamalla etukäteen määritettyjä suunnitelmia ja tavoitteita (Pollack 2007, 269–270).

Projektijohtajan roolia kuvataan perinteisessä kirjallisuudessa usein tehokkaaksi ”toimeenpanijaksi” (Engwall 2003, 791; Pinto & Winch 2016, 240). Tehtävä ja tavoitteet ovat ulkoa päin asetettuja, jonka vuoksi projektijohtajan rooli on alisteinen ylemmän tahon tavoitteiden toteuttajana ja vastuunkantajana. Projektijohtajan kyvyistä riippuu koko projektin onnistuminen. Hänen tulee olla kykenevä tehokkaaseen systemaattiseen projektin toiminnan suunnitteluun, sekä ohjamaan resursseja tavoitteiden mukaisesti. Lisäksi hänen tulee osata soveltaa projektien johtamisessa universaalien projektiteorian tarjoamia tekniikoita ja menettelytapoja. (Packendorff 1995, 321–323.)

Projektien ja erityisesti projektijohtajan menestystä mitataan ”Iron Triangle” eli rautakolmion avulla. Rautakolmiosta voidaan käyttää myös nimityksiä ”Triple Constraint” tai ”Project Management Triangle”. Rautakolmion vaikutus on merkittävä siihen millä tavoin nykyisin ymmärretään ja arvioidaan projektien onnistumista. (Pollack, Helm & Adler 2018, 527.) Perinteisen näkemyksen mukaan rautakolmio koostuu ajasta, kustannuksista ja laadusta. Mallin tarkoitus on kuvata projektijohtamisen roolia, jonka tavoitteena on suorittaa projekti määrättyssä ajassa, tietyssä budjetissa ja annettujen laatumääritelmien mukaan (Cicmil & Hodgson 2006, 2.)

Söderlund (2002 via Söderlund 2004b) tunnistaa yksilökeskeisen näkökulman sisältä kaksi eri koulukuntaa: optimointi- ja kriittiset menestystekijät. Näistä ensimmäinen koulukunta on keskittynyt löytämään ratkaisuja siihen, miten tehtävänjaollisilla- ja verkostonsuunnittelutekniikoilla projektityötä voidaan saada tehokkaammaksi. Kriittisten menestystekijöiden koulukunta nimensä mukaan etsii projektien menestymiseen liittyviä tekijöitä. (Söderlund 2004b, 659.)

3.1.2 Projektijohtaminen ja -työ suhteissa rakentuvan näkökulman mukaan

Yksilökeskeinen näkökulma projekteista pohjautui projektien historian vuoksi paljolti matemaattiseen, erityisesti insinööritieteiden tutkimustraditioon. Suhteissa rakentuva näkökulma pyrkii täydentämään yksilökeskeisen näkökulman tutkimusta lähinnä yhteiskunta-, sosiaali- ja organisaatio- sekä johtamistieteiden, kuten sosiologian, organisaatioteorioiden ja psykologian pohjalta. Tutkimuksen painopiste on siirtynyt

kriittisistä menestystekijöistä ja erilaisista suunnittelu- ja hallintatekniikoista projektien organisationalisiin ja käyttäytymiseen liittyviin tekijöihin. (Oksman 2013, 27; Söderlund 2004a, 185; Söderlund 2004b, 659.)

Suhteissa rakentuvaa näkökulmaa ovat vieneet eteenpäin erityisesti skandinaaviset projektitutkijat, joiden myötä projektitutkimukseen on syntynyt skandinaaviseksi koulukunnaksi (Skandinavian School) nimitetty tutkimushaara (Cicmil & Hodgson 2006, 10). Packendorff (1995) jakaa skandinaavisen koulukunnan kanssa kritiikin yksilökeskeistä näkökulmaa kohtaan kolmeen osaan: 1) projektijohtaminen nähdään yleisenä teoriana, eli yhden teorian ajatellaan sopivan kaikkiin projekteihin, koska projektit koetaan lähtökohdiltaan samanlaisiksi kontekstista riippumatta; 2) empiirinen, eli kokemusperäinen tutkimus on vähäistä; ja 3) tutkimus on keskittynyt näkemään projektit vain työkaluina, jonka vuoksi tarvitaan vaihtoehtoisia tutkimusmetaforia (Packendorff 1995, 324–329). Söderlund (2004a) jatkaa, että projektitutkijat toivoisivat teoreettisten näkökulmien monipuolistumista sekä erilaisia ”keskitason” teorioita erityyppisiin projekteihin (Söderlund 2004b, 184). Winter ym. (2006) lisää tutkijoiden huoleksi, ettei tutkimuksessa mielletä tärkeäksi kehkeytyvän etupään työn luonnetta, sekä tutkimuksessa on jätetty huomiotta inhimilliset kysymykset (Winter 2006 ym, 640).

Kritiikin pohjalta suhteissa rakentuva tutkimus lisää projektikäsitteeseensä inhimillisen puolen ja näkee projektit sosiaalisesti rakentuneina organisaatioina. Yhden universaalien teorian sijaan se olettaa, että projekteihin voidaan soveltaa ja muodostaa useita erilaisia organisaatioteorioita sekä organisaatiokäyttämisen viitekehyksiä. (Blomquist ym. 2010, 6.) Projektit eivät suhteissa rakentuvan näkökulman mukaan ole enää etukäteen määriteltyjä suljettuja, vaan avoimempia systeemejä, joihin vaikuttavat muun muassa ihmisten odotukset ja konteksti (Packendorff 1995, 326; Engwall 2003, 790).

Engwall (2003) on tutkinut projektien historiallisen ja organisaationaalisen kontekstin vaikutusta projektien prosesseihin. Hänen mukaansa projektit tuleekin ymmärtää yksittäisen ja suljetun systeemin sijaan niin ajassa kuin paikassa avoimina systeemeinä. Hän korostaa, ettei ”yksikään projekti ole saari”, vaan sitä määrittelevät niin menneisyyden

kuin tulevaisuuden projektit sekä ympäröivä organisaationaalinen konteksti. (Engwall 2003, 789–808.)

Suhteissa rakentuvan näkökulman mukaan projektijohtajan rooli muuttuu toimeenpanevasta asiantuntijasta fasilitaattoriksi, joka käskyjen sijaan kannustaa osallistumiseen. Projektitoiminnasta, mukaan lukien tavoitteiden määrittelystä, tulee muuttuvaa ja kehkeytyvää. Yksilökeskeisessä projektinäkökulmassa korostettiin etukäteen määritettyjä ja muuttumattomia tavoitteita, joilla on merkittävä rooli niin projektien toimintaan kuin arviointiin. Suhteissa rakentuvan näkökulman tavoitteet eivät ole samalla tavalla kiveen hakattuja, vaan niitä voidaan yhteistoiminnassa arvioida ja muuttaa projektiprosessin aikana. Suhteissa rakentuva näkökulma hyväksyy siis paremmin epävarmuutta toisin kuin yksilökeskeinen näkökulma, joka pyrkii ennakkosuunnitelmilla ja -tavoitteilla projektien hallintaan ja epävarmuuksien poistamiseen. (Pollack 2007, 269–270.)

Suhteissa rakentuva näkökulma on tuonut projektitutkimukseen kaksi merkittävää tapaa lähestyä projekteja ja niiden tutkimusta, joiden myötä projektitutkimuksen koetaan harpanneen merkittävästi eteenpäin (FloriceL ym. 2014, 1091). Ensimmäinen päätekijä voidaan liittää yleisemmin yhteiskuntatieteissä tapahtuneeseen *käytäntökäänteeseen*, jolla tarkoitetaan tutkijoiden kiinnostuksen suuntautumista siihen, mitä projekteissa todellisuudessa tehdään (Blomquist 2010, 6–9). Toinen muutos on ollut käsitys projekteista *väliaikaisina organisaatioina*. Tämä erilainen projektimetafora on siirtänyt tutkimuksen painopisteen tarkastelemaan, millä tavoin projektiorganisaatiot käyttäytyvät ja eroavat pysyvimmistä organisointumistavoista (Söderlund 2004a, 188).

Lundin ja Söderholm (1995) ovat esittäneet oman viitekehyksensä väliaikaisesta organisaatioteoriasta. Heidän mukaansa perinteisessä, yksilökeskeisessä näkökulmassa korostetaan organisaation ytimenä päätöksentekoa, josta seuraa projektien toiminta. Väliaikaisessa organisaatioteoriassa roolit vaihtuvat ja toiminnasta tulee projektien hallitsevin ominaisuus, joten sen voidaan ajatella edeltävän päätöksentekoa. Lisäksi kirjoittajat esittävät väliaikaisen organisaatioteorian koostuvan kahdesta konseptista: perus- ja sekvensointikonseptista. Peruskonsepti kertoo, mistä väliaikainen organisaatio koostuu

ja miten se eroaa pysyvimmistä organisoitumismuodoista. Sekvensointikonsepti kertoo, miten toiminta on organisoitu projektin elinkaaren eri vaiheissa (Lundin & Söderholm 1995, 437–450.)

Teorian peruskonseptin mukaan väliaikainen organisaatio koostuu neljästä toiminnallisesta ominaispiirteestä, jotka ovat aika, tehtävä, tiimi ja muutos. *Aika* on väliaikaisen organisaation, kuten projektien, yksi keskeisimmistä määrittäjistä. Pääsääntöisesti heti projektien alkuvaiheessa sille määritetään tietty aikarajoite, jonka puitteissa projektin päämäärä tulee olla valmis. Sillä ei siis ole samalla tavalla rajatonta tulevaisuutta kuin pysyvämmillä organisoitumismuodoilla. Perinteisen organisaatioteorian aikakäsitys on lineaarista eli organisaatioiden kehitys on sidoksissa aiemmin opitun lisäksi myös uusiin oivalluksiin. Väliaikaisen organisaation aikakäsitys puolestaan kuvataan jatkuvasta ajasta rajatuiksi lineaarisiksi vaiheiksi, jotka mahdollistavat ennustettavuuden ja suunnittelun. (Lundin & Söderholm 1995, 439–440.)

Vakituisissa organisaatioissa tavoitteista seuraa päätöksenteko, joka puolestaan laittaa organisaation toimintaan. Väliaikaisissa organisaatioissa toiminnan motivaattori *tehtävä*, joka voi olla joko uniikki tai toistuva. Jatkuvissa tehtävissä tavoite on selkeä ja työntekijä tietää tarkalleen mitä tulee tehdä. Uniikeissa tehtävissä tavoitteet eivät ole yhtä selkeitä, vaan visionäärisiä ja abstrakteja. Uniikeissa tehtävissä työntekijä ei suoraan tiedä kuinka toimia, jolloin häneltä vaaditaan muun muassa luovuutta. Väliaikainen organisaatio rakennetaan tiimin ympärille. *Tiimin* toimintakyky perustuu ihmissuhteisiin, sekä sen ympäristön kanssa käymään vuorovaikutukseen. Jokainen yksilö tuo tiimiin mukanaan omat kokemuksensa sekä odotuksensa, joista muodostuu perusta tiimin sitoutumiselle, motivaatiolle, kommunikaatiolle ja johtajuudelle. Vuorovaikutus ympäristön kanssa legitimoii väliaikaisen organisaation olemassaoloa. *Muutos* on väliaikaisen organisaation välttämätön ja toivottu perustavoite. Muutoksen merkitys on kaksitahoinen: ensinnäkin sillä viestitään niin sisäisesti kuin ulkoisesti, että projektitoiminnalla muutetaan vallitsevaa tilannetta joksikin halutuksi. Toiseksi muutoksella on merkitystä projektin sisäiseen toimintaan. Tämä sisältää tiimiläisten käsitykset siitä, millä tavoin projektia tulisi johtaa ja millaisia syy-seuraussuhteita on ollut projektin onnistuneessa loppuun saattamisessa. (Lundin & Söderholm 1995, 439–450.)

Edellä esitetyn peruskonseptin lisäksi teoria koostuu vielä sekvenssikonseptista, joka liittää neljä eri toiminnallista vaihetta projektin elinkaarimalliin, joka koostui käsitteellistämisestä, kehittämisestä, toteutuksesta ja lopetuksesta. Käsitteellistämisen vaiheessa tarvitaan *toimintapohjaista yrittäjyyttä* (action-based entrepreneurialism), kehittämisessä *luottamuksen rakentamista pirstaloitumalla* (fragmentation for commitment-building), toteutuksessa *suunniteltua eristäytymistä* (planned isolation) ja lopetuksessa *institutionaalista päätöstä* (institutionalized termination).

Toimintapohjaisella yrittäjyydellä tarkoitetaan, että alussa joku muodostaa tarpeen tehtävälle ja sitä seuraa väliaikaisen organisaation muodostaminen. Yrittäjyydessä ei ole olemassa selkeitä käyttäytymisrooleja, jonka vuoksi tehtävän ja koko väliaikaisen organisaation olemassaolon oikeutuksessa hyödynnetään paljolti retorisia keinoja kuten vetoamuksia ”tehokkaiisiin toimiin” ja ”aikaan”. Siirryttäessä kehittämisvaiheeseen työ pirstaloidaan, jolla tarkoitetaan työn laajuuden, tehtävän ja siihen käytettävän ajan selkiyttämistä sekä mekanismeja, joilla työntekijät sitoutetaan väliaikaiseen organisaatioon. Esimerkiksi väliaikaisen organisaation toiminta pyritään erottamaan muusta organisaation toiminnasta, jonka myötä se muodostaa oman historian ja identiteetin. Tällä pyritään sitouttamaan työntekijät väliaikaiseen organisaation toimintaan. Toteutusvaiheessa pyritään toiminnan suunnitelmalliseen eristäytymiseen, jotta työ saadaan suoritettua ilman häiriötekijöitä. Tässä vaiheessa hyödynnetään toiminnan tarkkaa suunnittelua, jolla mahdollistetaan työntekijöiden itsenäinen työskentelyote. Lisäksi työtä valvotaan, jotta ulkopuoliset häiriötekijät eivät uhkaa alkuperäisen suunnitelman toteutumista. Viimeisessä lopetusvaiheessa pyritään institutionaaliseen päätökseen. Tällä tarkoitetaan, että toiminta ja kaikki väliaikaisen organisaation aikana opitut asiat pyritään sopeuttamaan takaisin muuhun toimintaan. (Lundin & Söderholm 1995, 445–450.)

3.2 Kriittinen projektitutkimus

3.2.1 Kriitikki valtavirtakirjallisuutta kohtaan

Cicmilin ja Hodgsonin (2006) mukaan kriittisen projektitutkimuksen aihealueet mukailevat pitkälti niitä tutkimustrendejä, jotka ovat olleet pinnalla myös yleisemmin johtamisen tutkimuskentässä (Cicmil & Hodgson 2006, 9). Erityisesti kriittisen projektitutkimuksen keskiössä on ollut projektijohtamisen valtavirtakirjallisuus ja sen tutkimustulokset. Valtavirtakirjallisuudella tarkoitetaan tässä yhteydessä kirjallisuutta, joka pyrkii antamaan liikkeenjohdolle erilaisia ohjeita ja kuvailuja projekteissa vaadittavista johtamistaidoista ja pätevyyksistä. Valtavirtatutkimusta leimaa siis funktionaalisuus ja instrumentaalisuus, ja sen perimmäisenä tavoitteena on ottaa projektit hallintaan erilaisten työkalujen ja tekniikoiden avulla. (Cicmil & Hodgson 2006, 2.)

Kriittisen projektitutkimuksen näkökulmasta projektijohtamisen manuaalien määritelmät, työkalut ja tekniikat käyttävät hyväkseen suunnittelun kieltä, säännöllisyyksiä sekä myös valtaa tarjoamalla vain omia ohjeita ja mallejaan. Tyypillistä niille on jättää huomiotta muunlaiset lähestymistavat projektien ymmärtämiseen. (Cicmil & Hodgson 2006, 2.) Tämän lisäksi kriittisessä projektitutkimuksessa koetaan, että valtavirtakirjallisuuden laskennallisuudella ja muodollisuudella pyritään varmistamaan tehokas kontrolli työntekijöitä kohtaan. Tämän vuoksi kriittisen tutkimuksen näkökulmasta huomiota tulisi kiinnittää valtasuhteisiin, joita ylläpitävät erilaiset projektijohtajuuden tekniikat. (Cicmil & Hodgson 2006, 13.)

Projektijohtamisen koulukunnassa on herännyt myös huoli, ettei valtavirtavirtakirjallisuus pysty tarjoamaan yhteistä näkemystä projektien toiminnasta, vaikka sen avulla on pyritty kuvaamaan hyvinkin yksityiskohtaisesti ammatilaiselta vaadittavia ominaisuuksia, sekä sillä on yhteisesti hyväksytty metodologia ja erilaisia standardeja, kuten PMBOK. Ala koetaan hajanaisena ja monialaisena. (Padalkar & Gopinath, 2016, 1305; Pinto & Winch, 2016, 241.)

Pinton ja Winch'n (2016) mukaan ilman johdonmukaista teoreettista näkökulmaa tulee alan erilaisista tietorungoista vain irrallisia listauksia vaadittavista tiedon eri osa-alueista, joilla ei ole yhtenäistä näkemystä osaamisen eri osa-alueista ja niiden välisistä suhteista (Pinto & Winch, 2016, 241). Myös Söderlund (2004a) jakaa kirjoittajien huolen ja painottaa, että erityisesti universaalien teorioiden ongelma on niiden runsaus ja toisiinsa kytkeytymättömyys, joka vain lisää alan hajanaista kuvaa (Söderlund 2004a, 186). Padalkar ja Gopinath (2016) jatkavat, että ilman tarpeeksi vahvaa teoreettista perustaa tutkimuksen on vaikea hyödyttää käytännön toimijoita. Samalla kun projektijohtamisen soveltaminen on levinnyt eri toimialoille ja konteksteihin, heikko teoreettinen perusta on mahdollistanut myös muiden tieteenalojen osallistumisen sen tieteellisiin keskusteluihin. Projektijohtamisen tutkimusta julkaistaan lukuisissa eri tieteenalan joulaleissa ja seurauksena ovat olleet sekalaisten tutkimustulosten syntyminen ja tematiikan hajaantuminen. Alan on ollut yhä vaikeampi kehittää teoriaa ja yhteistä näkemystä projekteista. (Padalkar & Gopinath, 2016, 1305–1306.) Lisäksi Gerald ja Söderlund (2018) ovat huolissaan siitä, aiheuttaako projektitutkimuksen monipuolistuminen akateemisen alan jakaantumista hyvään ja pahaa. Osa tutkimuksesta ja sen tutkimustuloksista voidaan kokea muuta arvokkaampana, josta seuraa alan polarisoituminen. Kehitys voi pahimmassa tapauksessa heikentää eri alojen tutkijoiden konstruktivistista keskustelua projekteista ja niiden tutkimuksesta, ja samalla estää yhteisen kielen syntymistä. (Gerald & Söderlund 2018, 56.)

Söderlundin (2004a) mukaan projektijohtamisen tutkimus hyötyisi teorioinnin monipuolistamisesta. Hänen mukaansa alalla tulisi hyväksyä niin projektien universaalit kuin kontekstisidonnaiset teoriat ja käydä niiden välillä sopivassa suhteessa tasapainoilua (Söderlund 2004a, 186). Myös Padalkar & Gopinath (2016) tarjoavat ongelmaan ratkaisua. Heidän mukaansa tutkimuksen tulisi tukeutua yhä enemmän ei-deterministisiin näkökulmiin, joissa korostetaan näkemystä projekteista monimutkaisina sosiaalisina systeeminä sekä tarvetta uusille teoreettisille ja metodologisille lähestymistavoille. Jotta projektitutkimus voisi jatkaa tukeutumistaan deterministisiin ja empiristisiin näkökulmiin, tulisi niiden pystyä tuomaan selkeä malli tulosten yhdistämisestä ja yleistämisestä. Heidän mukaansa ei-determinismiin tukeutuminen olisi mahdollisuus kohti uusia

tutkimussuuntauksia, paradigmoja ja metodologioita, jotka tarjoaisivat oivaltavampia tutkimustuloksia. (Padalkar & Gopinath, 2016, 1309, 1316.)

Padalkar & Gopinath (2016) nostavat ei-deterministisen tutkimuksen keskiöön *Rethinking Project Management* (RPM) koulukunnan syntyminen 2000-luvun puolivälissä (Padalkar & Gopinath, 2016, 1309). Koulukunnan tarkoitus ei ole ollut väheksyä tai hylätä jo tehtyä projektijohtamisen käsitteellistä perustaa, vaan pikemminkin viedä nykyisiä perustuksia eteenpäin konstruktivisesti. Sen tavoitteena on ollut erityisesti tuoda käsitteellistä perustaa ja käytäntöä lähemmäksi toisiaan (Winter ym. 2006, 639.), sillä aikaisemman tutkimuksen on nähty huonosti vastaavan projektien käytännön ongelmiin. (Hodgson & Cicmil 2015, 748). Yksi lähestymistavoista on ollut lisätä ymmärrystä inhimillisten elementtien roolista projektien hallinnassa (Turner 2016, 892). Lisäksi sen tavoitteena on ollut viedä alaa eteenpäin poikkitieteellisen tutkimuksen keinoin. (Winter ym. 2006, 639).

Toisaalta projektijohtamisen koulukunnassa on myös virinnyt epäily, ettei tällaista yhtenäistä ja yksittäistä projektijohtamisen teoriaa pystytä muodostamaan. (Pinto & Winch, 2016, 241.) Morris'n (2002) mukaan lopullista projektijohtamisen teoriaa ei tulla koskaan muodostamaan, koska sen tieto on moniarvoista ja syntyy useista lähteistä. (Morris, 2002, 82, Pinto & Winch, 2016, 241. Gerald ja Söderlund (2018) ovat samoilla linjoilla ja peräänkuuluttavat tarvetta ajatella projektitutkimusta laajempuna kokonaisuutena, johon voidaan sisällyttää erilaisia näkemyksiä projekteista. Heidän mielestään alan monipuolistumista ei tulisi kokea uhkana vaan mahdollisuutena. Esimerkkinä he käyttävät organisaatiotutkimusta, ja kuinka sen piirissä on aikoinaan jouduttu sopeutumaan vaihtoehtoihin näkemyksiin organisaatioista ja sen muodoista eri konteksteissa. Tutkimuksen laajeneminen eri tieteenaloille tarjosi organisaatiotutkimukselle tilaisuuden vaihtoehtoihin tutkimuskohteisiin, ontologioihin sekä epistemologioihin, mikä ei ole heikentänyt sen tieteellistä kehitystä, vaan päinvastoin rikastuttanut sitä. Kirjoittajien mukaan projektitutkimus voisi organisaatiotutkimuksen tavoin sopeutua tutkimuksen laajenemiseen. Tätä varten he ehdottavat ”Projektitutkimus”-käsitettä (Project studies), joka ei tarjoa vaihtoehtoista näkökulmaa projekteihin vaan antaa mahdollisuus moniääniselle projektitutkimukselle. Tavoitteena on kannustaa tieteelliseen

reflektiivisyyteen eri projektitukijoiden välillä sekä antaa arvoa erilaisille näkökulmille ja mielipiteille. (Gerald ja Söderlund 2018, 55–56.)

3.2.2 Projektit työympäristönä yksilön näkökulmasta

Hodgsonin ja Cicmilin (2008) listaavat modernien organisaatioiden ja yhteiskuntien erityispiirteeksi nopeasti muuttuvan ympäristön ja markkinat ja tuotteiden ja palveluiden jatkuvan monimutkaistumisen, jotka puolestaan ovat vaatineet yhä tietointensiivisempiä tuotantoprosesseja ja työntekijöitä. (Hogdson & Cicmil 2008, 143).

Markkinoiden muuttuessa perinteisten byrokraattisten organisaatioiden on koettu epäonnistuneen vastaamaan muuttuviin tarpeisiin ja niitä on kritisoitu muun muassa kyvyttömyydestä käsitellä uniikkeja ja aikarajoitteisia tehtäviä, sekä tehottomuudesta hallita työntekijöitään. (Lindgren & Packendorff 2006a, 116, 124–125.) Vastaukseksi perinteisen byrokraattisten organisaatioiden kohtaamiin ongelmiin on tarjottu projektijohtamista. Nykymuotoinen kiinnostus projektiperustaiseen työhön onkin tyypillisesti selitetty viittauksilla projektien luonteeseen monipuolisena, joustavana ja ennustettavissa olevana työmuotona, joka on universaali vastaus kaikkiin niihin haasteisiin, joita nykyiset organisaatiot kohtaavat. (Cicmil & Hodgson, 2006, 4–5.) Lisäksi työmuodon eroavaisuudet määritellään varsin usein positiivisella tavalla vastakkaisiksi verrattuna niin sanotusti perinteisesti organisoituun työhön. Työstä on rakennettu kuvaa perinteistä työmuotoa tavoitteellisempänä, tietointensiivisempänä, haastavampana sekä se sisältää ainutlaatuisempia tehtäviä. (Lindgren & Packendorff 2006b, 812.) Projektijohtamisesta onkin käytetty nimityksiä jälkimoderneina (Clegg & Courpasson, 2004, 525) tai jälkibyrokraattisina organisaatioina, joissa projektikäytännöillä on ollut avainasema menestymisen edellytyksenä (Hogdson, 2004, 85–86).

Clegg'n ja Courpasson (2004) mukaan projektijohtamisen todellisesta olemuksesta ei ole kuitenkaan tarpeeksi tietoa, jotta jälkimoderneihin organisaatioihin liitettäviä näkemyksiä voitaisiin siihen aukottomasti yhdistää. Projektijohtajien näkökulmasta tehdyn tutkimuksen myötä he eivät niinkään liittäisi organisoitumistapaan mielikuvia autonomian edelläkävijänä, demokraattisena tulevaisuutena taikka vapautena byrokraattisesta

organisaatiovalvonnasta. (Clegg & Courpasson, 2004, 525.) Sen sijaan he havaitsivat kolme projektijohtamiselle tyypillistä toimintatapaa, joiden kautta työntekijöitä hallitaan. Nämä olivat maine-, laskennallinen- ja ammatillinen hallinta. Lopuksi he lainaavat de Tocquevillen ajatuksia keskittämisestä ja esittävät, että projektiorganisaatio on ennen kaikkea keskitetty hallintomuoto, jonka hyödyntämää johtamistapaa voidaan kuvata pehmeänä itsevaltiutena. (Clegg & Courpasson, 2004, 536–543.)

Kirjoittajien mukaan projektijohtajien ammattimaisuuden muodostumiseen ei vaikuta niinkään itse projektin itsenäinen johtaminen vaan enemmänkin projektin tilaajan tahto, joka välittyy kahdella tavalla projektijohtajalle ja -työntekijöille. Ensinnäkin tilaaja tunnistaa ja rakentaa mallinnuksen menestyvän projektijohtajan taidoista. Projektijohtajan rooli jää tässä hyvin mekaaniseksi mallinnuksen toteuttajaksi. Hänen tulee osata lukea, tulkita sekä soveltaa tilaajan muodostamaa mallinnusta, joka koostuu erilaisista säännöistä ja menettelytavoista. Tämän vuoksi tehtävään valitulta odotetaan niin ankaraa johtamisprofiilia kuin sääntöjen kunnioittamista niin, että hän jakaa tilaajan arvoja ja toimintatapoja myös muille projektissa työskenteleville. (Clegg & Courpasson, 2004, 535.)

Toisekseen tilaaja testaa ammatillisuutta tilannekohtaisilla ja keskitetyillä käytännöillä. Tällä viitataan projektiorganisaatioiden tapaan käyttää projekteja testiympäristöinä tulevien projektijohtajien valintaan. Toisin sanoen projekteja voidaan käyttää välineinä parhaan työntekijän etsintään. Projektit kestävät tietyn ajanjakson, jonka alussa toiminnalle on asetettu tietyt tavoitteet. Työhön on pyritty valitsemaan henkilöt, joiden on odotettu parhaiten vastaavan projektin vaatimuksia. Koska projektit kestävät yleensä varsin lyhyen aikaa, on se helpottanut työntekijöiden yksilöllistä tehokkuuden arviointia suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. Toiminnan toistuessa edellinen projekti toimii työntekijän arviointipohjana seuraavaan projektiin. (Clegg & Courpasson, 2004, 535.)

Projektityöntekijän arvioiminen suhteessa edellisen projektin menestymiseen jättää työntekijälle kovin vähän varaa virheisiin. Projektityöntekijän on onnistuttava jokaisessa projektissaan, ja häneltä voidaan toki odottaa aina enemmän. Edellisissä projekteissa menestymisellä ei ole merkitystä, jos kuluvasa projektissa tekee virheen. Projektityöntekijän voidaan ajatella olevan aina yhtä hyvä kuin edellinen projektinsa.

Maineenhallinta voidaankin nähdä yhtenä projektijohtamisen hallintatavoista. Projektityöntekijän maineen muodostumiseen ei vaikuta pelkästään hierarkkinen valta, toisin sanoen projektin tilaajan testit työntekijän taidoista, vaan olennaisena osana ovat myös projektikollegat ja heidän arvionsa kommunikaatiosta. Projekteissa valta voidaan siis ajatella hajautetuksi useammalle taholle ja menestyäkseen johtamissysteemin tulee perustua myönteiselle ja positiiviselle tiimien itsenäisyydelle. Tällaiset maineenhallintastrategiat luovat työhön tietynlaisia jännitteitä. Esimerkiksi projektin kohdatessa vastoinkäymisiä työntekijöiden käyttäytymisestä tehdään arviointeja. Yhteistyötaitoja testataan päivittäin ja sen myötä nopeasti muodostuu työntekijän yksilöllinen maine. Arvioinnin tekemiseen osallistuvat niin tilaaja kuin kollegat, ja nämä arvioinnit seuraavat työntekijää myös tulevaisuuden projektikokouksissa sekä tulevaisuuden rekrytoinneissa. (Clegg & Courpasson, 2004, 536.)

Laskennallinen hallinta koostuu käytännöistä, joita ovat muun muassa erilaiset hallinnolliset kirjanpitojärjestelmät ja laskennalliset välineet, joilla mitataan projektien tehokkuutta. Nämä toimivat projekteissa vallankäytön välineinä. Projektien ideaalisessa johtamisessa tukeudutaan erilaisiin innovaatiokäytäntöihin kuten korostetaan yhdessä oppimista sekä kykyä sopeutua yllättäviin vastoinkäymisiin. Laskennallisen hallinnan erilaiset raportointirutiinit voivat kuitenkin mennä innovaatiokäytäntöjen edelle, jolloin niillä on negatiivinen vaikutus luovuuteen. Tämän lisäksi laskennallisen hallinnan käytännöt ovat muovanneet projektien johtamistapaa uudenaiseen byrokratianmalliin, jossa korostetaan yksilön kunnioitusta ulkoisia sääntöjä kohtaan ja tämän kunnioituksen muuttamista toiminnaksi. Projektin alussa on määritetty toiminnan tavoitteet, säännöt ja menetelmätavat, joita mitataan laskennallisen hallinnan käytännöillä. Projektijohtajan tuleekin ymmärtää niiden merkitys jo heti alkuun, ja olla myös valmis nopeasti reagoimaan, jos ne eivät ole saavutettavissa. Tällöin hänellä jää aikaa neuvotella niiden uudelleenjärjestelystä ilman, että epäonnistuminen huomataan laskennallisten hallintakäytäntöjen kautta. (Clegg & Courpasson, 2004, 537–538.)

Ammatillinen hallinta puolestaan ilmenee projektityöntekijöiden ja heidän kollegoidensa välisissä suhteissa. Projekteissa kollegat tarkkailevat toisiaan, mutta tarkkailu ei jää vain projektitasolle sillä sitä tapahtuu myös suhteissa toisiin projekteihin. Projektijohtaja joutuu

siis muovaamaan toimintasäännöt niiden projektijäsenien alaisuudessa, jotka ne loppupeleissä tuovat konkretiaan. Tästä seuraa, että projektijohtajat hyödyntävät käytäntöihin perustuvia osaamismalleja. Isäntäorganisaatiot suhtautuvat näihin negatiivisesti, koska he kokevat, että organisaatioon muodostuu erilaisia kilpailevia osaamisryhmiä ja tiedonhallintastrategiat kohdistuvat avaintehtävissä työskenteleville. Tämän lisäksi projekteissa voidaan ajatella toimivan sisäinen ammatillinen hallinta, joka tarkoittaa, että työntekijät itse arvioivat itse tuomitsevat ja arvioivat toimintaansa. Kontrolli on siis samalla sekä toiminnan ja päätösten arviointia mutta myös tapaa olla niistä tietoinen. (Clegg & Courpasson, 2004, 539–540.)

Kirjoittajien mielestä parhaalta projektityöntekijältä vaaditaan ennen kaikkea kykyä nähdä projektijohtaminen sekä kontrollitieteenä että alistamisen välineenä. He näkevät projektijohtajat ammattiryhmänä, joka taidokkaasti käyttää työssään hyväksi hybridihallintoa, joka tasapainoilee tieteellisen yrittäjyysseikkailun ja tilaajan käytäntöjen sekä kyynisyyden välillä. (Clegg & Courpasson, 2004, 535–536.) Näkemyksessä korostuu vahvasti työntekijän hallinta ylhäältä alaspäin, joka yleensä on joko ulkoisen projektin tilaajan tai pysyvä organisaation ylimmän johdon tahto. Kirjoittajat käyttävätkin johtamistavasta termiä *pehmyt itsevaltius*. (Clegg & Courpasson, 2004, 541–543.)

Lindgren ja Packendorff (2006a) ovat samoilla linjoilla Clegg'n ja Courpassonin kanssa siitä, ettei projekteja voida esittää jälkibyrokraattisina organisoitumismuotoina. Siinä missä Clegg'n ja Courpasson tutkimus kertoi projektijohtajien kokemuksista työstä ja sen kontekstissa tapahtuvan vallankäytön eri tavoista, Lindgren ja Packendorff ottavat tarkasteluun projektityöntekijöiden näkökulman. (Lindgren & Packendorff 2006a, 111–129.) Projektijohtajien näkökulmasta tuotettu tutkimus on hyvin tyypillistä projektikirjallisuudelle, kun taas projektityöntekijöiden ääni on jäänyt vähemmälle huomiolle (Cicmil & Hodgson 2006, 17, Packendorff 1995, 328).

Lindgren ja Packendorff (2006a) tarkastelivat tutkimuksessaan erilaisia projektikäytäntöjä ja niiden vaikutuksia työntekijöihin. Tutkimuksessa hyödynnettiin kahden eri organisaation työntekijöiden empiirisiä tarinoita projektityöstä. Toinen organisaatioista edusti Baltic Opera House (BOH) -teatteriprojektia ja toinen Compute-nimisen ohjelmistoalan yrityksen

tietotekniikan konsultointiprojektia. Tutkijat sovelsivat tarinoihin Michel Foucault'n modernia vankilajärjestelmäänalyysia ja päätyivät esittämään projekteja metaforalla ”mentaalinen vankila”, joka kuvastaa työntekijöiden merkityksiä projektityöstä sekä projekti johtamisen diskurssin yleistymisen seurauksia laajemmin ihmisten elämään nyky-yhteiskunnassa.

Kirjoittajien mukaan projektityö alistaa ihmisiä ajassa, paikassa ja mieleltään. Alistaminen ajassa tarkoittaa ylemmän tahon tavoitetta osoittaa mitä kenenkin tulee tehdä ja milloin. Sääntelyllä pyritään rajoittamaan yksilöiden kehollista vapautta. Vankiloissa rajoittamista tuodaan esille muun muassa määrittelemällä vankien päiväjärjestys sekä heiltä evätään vapaus pukeutua haluamallaan tavalla. Projekteissa ajalla alistaminen näkyi niin, että teatteriprojektin henkilöstön oletettiin työskentelevän täysipäiväisesti 40 tuntia viikossa, kun taas IT-konsultointiprojektissa yritys oli määritellyt jokaiselle työntekijöille tietyn tuntimäärän vuodessa, joka tuli laskuttaa konsultoitavalta yritykseltä. Nämä tuntimäärät eivät kuitenkaan vastanneet todellisuutta, vaan käytännössä työtunnit on sidottu projektin tavoitteisiin. Jokaiselta työntekijältä odotettiin omistautumista projektille ja valmiutta työskennelle projektin loppuun saakka. Käytännössä työntekijät tiesivät jo projektin alussa sitoutuneensa projektin tavoitteisiin ja olivat valmiita ottamaan henkilökohtaista vastuuta tavoitteiden täyttymisestä joustamalla työajoistaan. (Lindgren & Packendorff 2006a, 116–128.)

Alistaminen paikassa viittaa perinteiseen vankila-asetelmaan, jossa vangit on rajattu ja eristetty tiettyyn vankilarakennukseen ja omiin selleihinsä. Osa pitkään istuvista vangeista voi jopa identifioitua näihin paikkoihin. Projekteissa paikan alistamista ei muodollisesti tapahtunut työnantajaorganisaatioiden puolesta. Työntekijöillä oli periaatteessa vapaus määritellä työpaikkansa ja -tapansa, mutta he itse tekivät rajoituksensa nojautuen institutionaalisiin tapoihin, joita toistivat osin kyseenalaistamatta. Konsultointiprojekteissa oli ollut aina tapana mennä tekemään työ konsultoitavaan organisaatioon paikanpäälle käytännön järjestelyiden helpottamiseksi. Lisäksi työ konsultoitavassa organisaatiossa mahdollisti asiakkaalle työntekijöiden valvonnan ja arvioimisen. Työntekijöiltä tämä vaati tarvittaessa matkustamista asiakasorganisaation luokse sekä sopeutumista heidän toimintatapoihinsa. Kun projekti kohtasi vastoinkäymisiä, työntekijät joustivat jopa tauoistaan, jotta näyttäisi-

vät asiakkaan silmissä mahdollisimman tehokkailta. Teatteriprojekteissa oli totuttu koordinoituihin ja synkronoituihin harjoituksiin, joihin jokaisen tuli sitoutua, sillä yhden puuttessa harjoitukset jouduttiin siirtämään toiseen ajankohtaan. Työntekijöiden tuli siis vaalia työ ulkopuolella omaa terveyttään sekä tarvittaessa olemaan valmis joustamaan työajoistaan siirrettävien harjoitusten vuoksi. (Lindgren & Packendorff 2006a, 115–128.)

Viimeinen alistamisen tapa liittyy *Panopticon*-periaatteisiin, jotka kirjoittajien mukaan koostuu vankien näkemisestä, valvonnasta ja arvioinnista, joka johtaa ihmismielen alistamiseen. Vankilassa vartijat valvovat vankeja, työnjohtajat vartijoita ja vankilan johtaja valvoo niin vankeja kuin vartijoita. Vangit eivät puolestaan voi valvoa valvojaan. Rikkomuksista vangeille seuraa rangaistuksia. Projekteista voidaan löytää samoja periaatteita, joilla pyritään työntekijöiden mielen alistamiseen. Teatteriprojektissa työntekijöiden suoriutumisen arvioitiin yksilökohtaisesti. Vaikka oopperaesitys-projekti olisi epäonnistunut, osa työntekijöistä saatettiin arvottaa siltikin menestyjiksi. Alaa leimaa elitistisyys, jossa osalla työntekijöistä on muita korkeampi palkka ja arvostus. Palkalla ei kuitenkaan ollut työntekijöille niin suurta merkitystä, sillä he kokivat työsuhteensa kulttuurialalla jo itsessään arvokkaana. Lisäksi työtä leimasi vahvasti työntekijöiden epävarmuus omasta asemastaan. Työntekijät tiesivät olevansa korvattavissa, mutta samalla he kuitenkin uskoivat, ettei kukaan muu pysty yhtä hyvään suoritukseen. Tästä johtuen he kokivat työstään ylimääräistä henkilökohtaista vastuuta. (Lindgren & Packendorff 2006a, 116–124.)

IT-projektissa suurimmalla osalla työntekijöistä oli yhtä korkea koulutus ja heille maksettiin suhteessa alan ansioihin keskivertoa parempaa palkkaa. Työtunnit veloitettiin asiakkaalta, jonka vuoksi jokaisen työntekijän suoriutumista pystyttiin valvomaan. Uskollisina ja määrätietoisina työntekijöinä pidettiin työntekijöitä, jotka omistautuivat projektin loppuun saattamiseen tekemällä ylityötunteja. Ylitöistä koituvat yksityiselämän haasteet kuten lastenhoidolliset ongelmat tai poissaolot perheen luota iltaisin ja viikonloppuisin koettiin henkilökohtaisina ongelmina. Työntekijät olivat valmiita kaikkiin projektityön vaatimiin joustoihin, koska kokivat tekevänsä jännittävää työtä ja olevansa siten etuoikeutetussa asemassa. (Lindgren & Packendorff 2006a, 122–124.)

Edellä esitetty Lindgrenin ja Packendorffin tutkimus osoittaa, että organisaatiot ovat voitontavoittelun nimissä valmiita valvomaan ja hallitsemaan työntekijöitään erilaisilla alistamisen käytännöillä. Projektien alistamisen tavat ovat erilaisia kuin aikaisemmin. Perinteisissä byrokraatioissa alistamisen tavat olivat avoimia, muodollisia ja yleisiä, kun taas projekteissa tavat ovat salattuja, epävirallisia ja yksilöllisiä. Perinteisessä byrokratiassa säännöt ja rakenteet olivat yleisesti jaettuja ja kirjoitettuja. Kaikki työntekijät olivat samojen sääntöjen alaisia ja avoimesti niistä tietoisia. Projekteissa perinteiset johtamisen vastuut onkin siirretty yksilöiden henkilökohtaisiksi vastuiksi ja vielä niin, että yksilöt kokevat vastuut vapautena. He ovat valmiita tekemään kovasti töitä sekä hyväksyvät alojen institutionaalistuneet säännöt ja työtavat, koska kokevat työn tärkeänä ja stimuloivina mahdollisuuksina. Työ kuitenkin edellyttää heiltä tiukkaa itsekuria. Tämän vuoksi projekteja voidaan pitää jopa byrokraattisempina työmuotoina kuin perinteisiä byrokraatioita; ”vastustamattomina mentaalisisinä vankiloina”. (Lindgren & Packendorff 2006a, 111–127.)

Cicmil ym. (2016) osuvasti kysyvätkin, miksi projektityöntekijät jatkavat osallistumistaan projektityössä, vaikka työhön liittyvät kokemukset ovat olleet usein negatiivisia. He ovat muodostaneet muun kirjallisuuden, esimerkiksi Packendorffin ja Lindgrenin (2014) pohjalta mallin projektisoitumisesta syklisenä diskursiivisena prosessina. Malli kuvaa projektin eri vaiheisiin liittyviä käytäntöjä ja projektityöntekijän muodostamia odotuksia ja tunteita, jotka saavat heidät osallistumaan projektityöhön yhä uudelleen. Malli koostuu neljästä diskursiivisesta vaiheesta: 1) riippuvuus suurista odotuksista, hulluttelusta ja tunteista, 2) sitoutuminen ”tyhjiin papereihin”, uusiin alkuihin ja ammatillinen suorituskyky, 3) kunnian/häpeän sisäistäminen ja henkilökohtainen arvo ja 4) väsymys, rajallisuus ja joustavuuden päättymisen. (Cicmil ym. 2016, 61.)

Ensimmäisessä vaiheessa projektit rakennetaan huolellisesti uusien ideoiden kokeilualustoiksi, tällä tavoin yritetään pitää yllä työntekijöiden mielenkiinto projekteja kohtaan. Seuraava vaihe liittyy vahvasti edellisen vaiheen suuriin odotuksiin. Työntekijät toivovat projektiin osallistumiselta käännekohtaa työuralleen: mahdollisuuksia näyttää omaa osaamistaan ja siten vaikuttaa positiivisesti urakehitykseensä. Kolmannessa vaiheessa projektityöstä tulee työntekijän henkilökohtainen suoritus. Ensimmäisten vaiheiden suuret odotukset jäävät usein vain haaveiksi, jolloin työntekijälle tulee tunne, että hän on pettänyt sekä it-

sensä että muut. Työntekijältä odotetaan omistautumista projektiin sitoutumalla tekemään ylitöitä lyhyelläkin varoitusajalla. Työtä leimaa kiireisyys, jossa henkilökohtaiselle kehitymiselle ei jää aikaa ja työntekijät kokevat riittämättömyyden tunteita. He kuitenkin kokevat, ettei työolojen kritisoinnilla ole mitään väliä tai se on täysin turhaa. Osalle projektista on voinut kehittyä henkilökohtainen suoritus, jolloin epäkohtien esille tuominen olisi vain osoitus omasta huonosta kyvystä suoriutua tehtävästään. Seuraavassa vaiheessa työntekijöiden ääriajat alkavat tulla vastaan ja epäkohdista kuten työn ylikuormittavuutta tuodaan julki. Loppujen lopuksi projektin loppuvaiheessa kaikki koetut haasteet käännetään rationalisoinnin ja ”katarsiksen” myötä positiivisiksi asioiksi. Selviytyminen haasteellisista projekteista ja niissä koetuista vaikeuksista muutetaan saavutuksiksi ja ylpeyden aiheiksi, jotka saavat työntekijät jatkamaan aina uusiin projekteihin. (Cicmil ym. 2016, 61–65.)

4 METODOLOGIA

4.1 Tieteenfilosofiset taustaoletukset

Seuraavaksi käyn läpi tutkimustani ohjaavia ontologisia lähtökohtia. Ontologisilla ratkaisuilla tutkija kertoo oman näkemyksensä siitä, millä tavoin hän uskoo todellisuuden rakentumiseen. Käytännössä hän siis vastaa kysymykseen, miten ja mistä tutkittavassa asiassa on kyse. Otan siis kantaa tutkittavan ilmiöni eli projektityön olemukseen ja luonteeseen, joka samalla määrittelee tapoja tutkia ilmiötä. (Puusa & Juuti 2020, 27–28, 34.) Ontologisia tasoja voidaan jaotella monella tavalla. Esimerkiksi Puusa ja Juuti (2020) ovat tehneet jaon realistiseen, strukturalistiseen, sosiaaliskonstruktivistiseen ja poststrukturalistiseen maailmankuvaan. (Puusa & Juuti 2020, 27–28.) Oma tutkimukseni asemoituu näistä sosiaaliskonstruktivistiseen maailmankuvaan.

Juutin ja Puusan (2020) mukaan konstruktivistinen, mukaan lukien sosiaaliskonstruktivistinen, maailmankuva voidaan ajatella lukeutuvan strukturalistisen ja poststrukturalistisen maailmankuvan välille (Juuti & Puusa 2020, 16). Strukturalistisen ja poststrukturalistisen maailmankuvan erona on niiden käsitys millä tavoin todellisuus, erilaiset kokonaisuudet rakentuvat. Jos kokonaisuutena ajatellaan vaikkapa kielijärjestelmää, niin strukturalistien mukaan kielessä on olemassa erilaisia kollektiivisia merkkejä, joiden merkitys syntyy suhteessa toisiin merkkeihin. Lisäksi merkkien käyttöä ohjailevat kollektiiviset säännöt. Se keskittyy kielen rakenteiden välisiin suhteisiin ja jättää huomiotta kielen- tai tekstin ulkoiset tekijät. Poststrukturalismin ero edellisestä on, että se ottaa kokonaisuuksien rakentumisessa huomioon myös ulkoiset tekijät; sosiaaliset prosessit kuten historialliset tai psykologiset tekijät (Pietikäinen & Mäntynen 2019, 14–15; Veivo ja Huttunen 1999, 34; Puusa & Juuti 2020, 32.)

Mutta millä tavoin strukturalismi ja poststrukturalismi ilmenevät sosiaalisessa konstruktivismissa? Sosiaalinen konstruktivismi voidaan alkujaan nähdä polveutuvan strukturalismin fenomenologiasta (Puusa & Juuti 2020, 30). Fenomenologiassa tutkijan kiinnostuksen kohteena ovat tutkittavien subjektiiviset kokemukset tutkittavasta ilmiöstä. Hän pyrkii tutkittaviensa erilaisten kokemusten, havaintojen ja merkityksenantojen kautta

pääsemään sisään tutkittavaan ilmiöön ja ymmärtämään ilmiötä samalla tavalla kuin tutkittavansa. (Huhtinen & Tuominen 2020, 297.) Sosiaalisessa konstruktivismissa ollaan myös kiinnostuneita tutkittavien kokemuksista ja merkityksenannoista, mutta siinä korostetaan kokemuksellisten ymmärtämisprosessien sijaan puheen ja kielen merkitystä. Sosiaalisessa konstruktivismissa erilaisia merkityksenantoja tarkastellaan tekstuaalisesti. Lisäksi siihen yhdistyy poststrukturalismin ajatukset kielen ja merkityssysteemien rakentumisesta sosiaalisissa prosesseissa eli vuorovaikutuksessa (Burr 2015, 8–11; Puusa & Juuti 2020, 30–39).

Sosiaalisella konstruktivismilla ei ole olemassa yhtä selkeää määritelmää, koska se on saanut vaikutteita monelta eri tieteenalalta kuten sosiologiasta, sosiaalifilosofiasta, kielentutkimuksesta ja tiedon sosiologiasta (Cunliffe 2008, 124; Burr 2015, 2). Kuten Keith Grint (2005) korostaakin, sosiaalisessa konstruktivismissa ei ole kyse kovin uudesta teoriasta, vaan sen juuret voidaan yhdistää jopa vuoteen 1962, jolloin Thomas S. Kuhn toi tieteelliseen keskusteluun paradigma- käsitteen teoksellaan *Tieteelliset paradigmat*. Grint (2005) listaa sosiaalisen konstruktivismin uraa uurtaviksi teoreetikoiksi ja teoksiksi myös C. Wright Millsin vuonna 1959 teoksen sosiologinen mielikuviutus, jossa käsitellään motivaation sanastoa sekä Peter Bergerin ja Thomas Luckmannin vuonna 1966 julkaisema teos todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Lisäksi hän mainitsee tuoreemmista teoriaa eteenpäin viejistä muun muassa Kenneth J. Gergenin ja Vivien Burrin tuotannot. (Grint 2005, 1471.)

Koska sosiaalisen konstruktivismin viitekehys on saanut vaikutteita monelta eri tieteenalalta, voidaan sen sisältä löytää erilaisia tutkimussuuntauksia, jotka painottavat hieman eri asioita. Esimerkiksi Cunliffe (2008) esittelee kolme eri lähestymistapaa: subjektiiviskognitiivisen lähestymistavan omaksuneet painottavat, miten vuorovaikutuksen ja/tai diskurssien ja merkityksellistämisen (sensemaking) avulla todellisuutta objektivoidaan. Kriittiset ja poststrukturalistiset lähestymistapojen teoreetikot ovat kiinnostuneita makrotason sosiaalisesta rakentumisesta, joka heidän mielestään tapahtuu erilaisten diskursiivisten käytäntöjen avulla. Lähestymistapaan liittyy vahvasti näkemys, että todellisuutta objektivoiisiin diskursiivisiin käytäntöihin liittyy näin ollen myös valtaa. Mikrotason tutkimus puolestaan kuuluu relationaalissosiaalisille konstruktivistille, jotka

painottavat merkitysten syntyä yksilöiden välisinä, dialogisina ja dialektisena toimintana. (Cunliffe 2008, 128, 135.)

Vaikka viitekehys sisältää useita erilaisia lähestymistapoja, on viitekehuksesta koitettu löytää sille tunnusomaisia lähtökohtia tutkimukseen. Tosin Burr (2015) haluaa korostaa, ettei sosiaalisen konstruktivismin viitekehyksessä ole yhtäkään ominaisuutta, jonka kaikki kirjoittajat jakaisivat. Hän kuitenkin nostaa esille neljä sosiaaliselle konstruktivismille ominaista tunnuspiirrettä, joista edes osan eri sosiaaliset konstruktivistit jakavat keskenään. Sosiaalisen konstruktivismin ensimmäinen tunnuspiirteeksi hän nostaa vaatimuksen suhtautua kriittisesti itsestänselvyyksinä pitämiimme käsityksiin todellisuuden luonteesta ja itsestämme. Käytännössä tämä tarkoittaa, että vaatimuksen myötä sosiaaliset konstruktivistit haastavat positivistisen, realistisen ja empiristisen ajattelutavan, jota sovelletaan ”kovissa” tieteissä kuten fysiikassa, kemiassa ja tähtitieteessä (Burr 2015, 2–3, 9.)

Olen aikaisemmassa luvussa (2.2.1) ”kaksi vallitsevaa näkemystä projekteista” käynyt tarkemmin läpi tätä tieteessä laajemminkin vallitsevaa kahtiajakoa ontologian osalta, jonka vuoksi sivuan asiaa lyhyesti. Aikaisemmassa luvussa esittelin ontologisia eroja tekemällä kärjistävän jaottelun luonnontieteelliseen ja ihmistieteelliseen ontologiaan. Sosiaalinen konstruktivismin siis haastaa ”luonnontieteellisen” ja ”kovan” paradigman mukaisen ajattelumaailman ja korvaa sen ”ihmistieteellisellä” ja ”pehmeällä” paradigmalla. Näiden kahden ontologisen perusleirin jaotelmasta voitaisiin käyttää myös muita nimityksiä. Ontologiset perusleirit näkevät eri tavoin, miten todellisuus rakentuu. Sosiaalinen konstruktivismin haastamassa ajattelutavassa, todellisuuden luonnetta voidaan tutkia havainnoimalla ja kaikki mitä havaitsemme, on olemassa. Todellisuus on objektiivista, havaitsijastaan riippumatonta. (Burr 2015, 2–3.) Sosiaalisessa konstruktivismissa ajattelutapa todellisuudesta ja tiedosta on toisenlainen, joka tulee hyvin esille seuraavien tunnuspiirteiden myötä.

Burrin toisen tunnuspiirteen mukaan todellisuus ja tieto ovat historiallisesti ja kulttuurillisesti muokkautuvia. Tällä tarkoitetaan, että eri ajassa ja paikassa todellisuuskäsitykset erilaisina käsitteineen ja luokitteluineen vaihtelevat. (Burr 2015, 3–

4.) Esimerkiksi miten minä tässä ajassa ja tämänhetkisen kulttuurini mukaan ymmärrän vaikkapa projektijohtamista, on varmasti muokkautunut erilaiseksi verrattuna 1950-luvun Apollo-projektin insinööritieteilijöiden käsityksiin nähden.

Cunliffen (2008) mukaan Bergerin ja Luckmanin (1966/1967) teosta todellisuuden sosiaalisesta rakentumisesta pidetään sosiaalisen konstruktivismin alkuteoksina ja teoksen näkökulman myötä sosiaalisessa konstruktivismissa tiedon alettiin nähdä rakentuvan sosiaalisissa prosesseissa (Cunliffe 2008, 125). Burrin kolmas tunnuspiirre käsittelee juuri tätä asiaa, eli kuinka tietoa ylläpitävät sosiaaliset prosessit (Burr 2015, 4–5).

Bergerin ja Luckmannin (1967) mukaan todellisuus rakentuu sosiaalisella tavalla objektiivisen ja subjektiivisen todellisuuksien dialektisessa suhteessa. Heidän mukaansa yhteiskunnat koostuvat objektiivisista institutionaalisista käytännöistä ja tyypittelyistä, jotka ovat muodostuneet subjektiivisesti ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Esimerkkinä he käyttävät pientä lasta, joka ei alkujaan osaa tunnistaa, mikä on luonnonilmiön objektivointia ja mikä puolestaan sosiaalisesti muodostettua objektivointia. Kun lapsen vanhemmat alkavat puhumaan lapselleen, he hyödyntävät historian saatossa kehittyntä heidän kulttuurilleen institutionaalisesti omaksuttua tapaa käyttää kieltä. Vanhemmat siirtävät oppimansa tavan käyttää kieltä lapselle, joka ottaa kielen vastaan ikään kuin objektiivisesti olemassa olevana, vaikka se on muodostunut ihmisten välisissä merkityksenannoissa. Lapsen kokema objektiivisuus vahvistaa vastavuoroisesti vanhempien kokemusta objektiivisuudesta. Lapselle muodostuu subjektiivinen kokemus kielestä, mutta aikuistuessa hän taas muokkaa kieltä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa käymissään merkityksenantoneuvotteluissa. Tässä syntyy dialektinen suhde, jossa kieli voidaan nähdä objektiivisena ”esineenä”, joka siirtyy seuraavalle sukupolvelle, mutta tulee ymmärtää, että se on kehittynyt ja tulee tulevaisuudessakin kehittymään sosiaalisissa merkityksenannoissa. Samaan aikaan yhteiskunnan voidaan nähdä olevan objektiivinen todellisuus, joka on kuitenkin ihmisen tuote. (Berger & Luckmann 1967, 125–136.)

Sosiaalisessa konstruktivismissa siis nähdään, että todellisuuden erilaiset versiot rakentuvat ihmisten välisessä jokapäiväisessä vuorovaikutuksessa. Sosiaalista vuorovaikutusta tapahtuu monella eri tavalla, mutta sosiaalisten konstruktivistien mielenkiinnon kohteena on erityisesti heidän käyttämä kieli. Todellisuus ja tietokäsitykset syntyvät siis vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa ja ne muuttuvat ajassa ja paikassa jatkuvassa liikkeessä. Tämän vuoksi käsitys tiedosta on myös muuttuva, sen hetkinen yleisesti jaettu ymmärrys todellisuudesta. (Burr 2015, 4–5.)

Neljännän ominaispiirteen mukaan tieto ja sosiaalinen toiminta sopivat yhteen. Tällä tarkoitetaan, että sosiaalisissa prosesseissa ja vuorovaikutuksessa muodostamme tietoa, jolla on myös toiminnallinen ulottuvuus, joka ilmenee erilaisina valtasuhteina. Muodostetulla tiedolla määrittelemme ihmisten toimintaa sekä ohjaamme sitä, kuinka on soveliaista kohdella erilaisia ihmisiä. (Burr 2015, 5.)

Tunnuspiirteiden myötä voidaan sanoa, että sosiaalisessa konstruktivismissa todellisuus rakentuu sosiaalisissa prosesseissa ja ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Todellisuus on subjektiivista, havaittajastaan riippuvaista. Tieto todellisuudesta ei perustu suoriin havaintoihimme, vaan meillä on ainoastaan pääsy erilaisiin subjektiivisiin tulkintoihin, jotka muuttuvat jatkuvasti ajassa ja paikassa. Todellisuus luonne ei ole siis staattinen vaan jatkuvassa liikkeessä olevaa. Tämän vuoksi sosiaalisessa konstruktivismissa hylätään ajatus objektiivisesta todellisuudesta ja tiedosta. (Burr 2015, 2–9.)

4.2 Tutkimusmetodi

4.2.1 Teemahaastattelu

Valitsin tutkimusmetodikseni teemahaastattelun, joka toteutettiin yksilöhaastatteluina. Sosiaalisen konstruktivismin mukaan tieto ja todellisuus syntyy ihmisten välisessä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, jossa sitä toisinnetaan, rakennetaan ja muutetaan jatkuvassa liikkeessä (Burr 2015, 4–5). Tämän vuoksi päädyin valitsemaan aineiston hankintatavakseni haastattelut, sillä haastatteluissa pääsen suoraan sosiaaliseen vuorovaikutukseen tutkimuskohteiden kanssa. Lisäksi Hirsjärvi ja Hurme (2015)

suosittelevat teemahaastattelua tutkimuksiin, joissa tarvitaan haastateltavilta runsasta ja rikasta puhetta, joka lopuksi analysoidaan diskurssianalyysin keinoin (Hirsjärvi & Hurme 2015, 155). Koen, että haastattelut mahdollistavat onnistuessaan laajat ja monipuoliset vastaukset, joihin minulla on myös mahdollisuus reagoida tarkentavilla lisäkysymyksillä heti haastattelutilanteessa.

Metodologisista oppaista löytyy erilaisia ja jopa ristiriitaisia määrittelyitä teemahaastattelulle. Yleisesti teemahaastattelun koetaan sopivan tutkimuksiin, joissa pyrkimyksenä on tutkia haastateltavien subjektiivisia tulkintoja merkityksiä ja samalla se ottaa huomioon, että merkitykset syntyvät ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa (Hirsjärvi & Hurme 2015, 48). Lisäksi olettamuksena on, että haastateltaviksi valitut ovat kokeneet tutkimuskysymyksen mukaisen tilanteen ja ennen kysymysrunгон ja haastattelun suunnittelua tutkijan tulee tutustua ilmiötä koskevaan aiempaan tutkimuskirjallisuuteen. Aiempi tutkimuskirjallisuus ohjaa teemojen muodostamista. (Puusa 2020, 112–113.)

Ristiriitaisia käsityksiä ilmenee haastattelun vapaamuotoisuuden eli strukturiasteen määritelmässä. Esimerkiksi Hirsjärvi ja Hurme (2015) nimittävät puolistrukturoitua haastattelumenetelmää teemahaastatteluksi. Heidän mielestään menetelmää ei voi laskea avoimeksi, koska haastattelun aihepiiri eli teemat ovat etukäteen määriteltäviä. (Hirsjärvi & Hurme 2015, 47–48.) Puusa (2020) puolestaan haluaa korostaa, ettei puolistrukturoitua haastattelua voi sekoittaa teemahaastatteluun. Hän myöntää, että haastattelut etenevät valittujen teemojen mukaan, mutta siitä huolimatta menetelmä on ”melko avoin”. Näiden eri kahden menetelmän erona on ymmärrys teeman ja yksittäisen kysymyksen erosta. Teema on laajempi kokonaisuus, jossa tulee ottaa huomioon useita erilaisia näkökulmia. Haastattelussa keskustellaan kaikista teemoista, mutta niiden etenemisjärjestyksestä voidaan vaihtaa tilanteisesti haastateltavan esiin tuomien asioiden mukaan. Lisäksi kysymyksiä ei tarvitse esittää sanasta sanaan samalla tavalla vaan tärkeintä on, että puhutaan teeman kannalta olennaisista asioista. (Puusa 2020, 112–113.)

Kysymysrunгон (Liite 1) muodostamisesta minulla oli jo aiempaa kokemusta kandidutkielmani myötä. Osa kandidutkielmani kysymyksistä pystyin soveltamaan myös uuden kysymysrunгон muodostamisessa, mutta suurin hyöty aiemmasta kokemuksestani

oli kysymysten muotoilun ja järjestyksen kannalta. Kysymysrunгон suunnittelussa lähdin liikkeelle pohtimalla omaa tutkimuskysymystäni, omaa kokemuspohjaista esiymmärrystäni projektityöstä sekä mitä jo tiedän aikaisemmasta projektien tutkimuskirjallisuudesta edeltävien opintojen myötä. Lopulliseen kysymysrunkoon muodostui lopulta kolme teemaa: haastateltavan henkilön tausta, projektityö ja työn, perheen ja vapaa-ajan yhdistäminen.

Haastattelurungon ensimmäisen teeman kysymykset koskettivat haastateltavien taustatietoja kuten ikää, koulutus- ja urataustaa. Teeman koin toki tarpeelliseksi tutkimuskysymyksen kannalta, mutta erityisesti se on ollut oiva tapa purkaa haastattelutilanteen alkujännitystä. Helpoilla alkukysymyksillä on pyritty luomaan jutusteleva ja rento tunnelma itseni ja haastateltavien välille.

Kysymysrunгон toinen teema käsittelee projektityötä. Teeman kysymyksillä on pyritty saamaan kuvaa projektityön merkityksistä ja millaisia ominaispiirteitä haastateltavat siihen liittävät. Lisäksi teeman kysymyksillä olen pyrkinyt löytämään haastateltavien puheesta historiallisesta ja institutionaalisesti projektityöhön liitettyjä universaaleja piirteitä ja millä tavoin ne konkretisoituvat perheellisten projektityöntekijöiden näkökulmasta. Kysymykset lähtivät liikkeelle hyvin avoimista kysymyksistä, kuten ”kuvaile tyypillistä työpäivääsi”, jossa haastateltavat saivat kertoa esimerkiksi edellisen työpäivänsä sisällön, jota lähdettiin seuraavilla jatkokysymyksillä tarkentamaan. Koin alun tutkimuskysymyksen hyvänä jatkona keskustelun jutustelevuudelle ja etteivät haastateltavat ajattele liikaa olevansa nyt osa jäykkää ja virallista tutkimusta, johon heidän tulisi osata vastata tietyllä tavalla. Arkisen työpäivän kuvauksella haastateltavat houkutellaan keskustelemaan heille tuiki tavallisesta arjesta omin sanoin, mahdollisimman vapaasti ja laajasti assosioiden.

Kolmas teema nivoutuu yhteen kakkosteeman kanssa. Kakkosteemassa haastateltava on saanut pohtia projektityömuotoa enemmän ammatillisesta näkökulmasta. Kolmannessa teemassa näkökulma siirtyy selkeämmin tarkastelemaan projektityömuotoa perheen- ja vapaa-ajan sekä yhteiskunnallisen kysymysten näkökulmasta.

4.2.2 Haastattelujen toteuttaminen

Tutkimusjoukokseni rajasin pariskunnat, joilla on tai on ollut lähiaikoina kokemusta projektityöstä työntekijän näkökulmasta. Lisäksi pariskunnilla tuli olla yksi tai useampi lapsi. Tutkimusjoukon ulkopuolelle jäivät siis selkeästi ylempään liikkeenjohtoon kuuluvat henkilöt. Haastateltavat pariskunnat löytyivät tuttavieni avulla. Kontaktin haastateltavani joko puhelimitse tai sähköpostilla, jossa kerroin tutkimusaiheeni, haastattelutyypin, arvion haastattelun kestosta sekä informoin heitä, että haastattelut tullaan nauhoittamaan.

Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina kasvokkain kevään 2016 ja talven 2017 aikana. Haastattelut olisi voinut toteuttaa myös ryhmä/parihaastatteluna, mutta ajattelin yksilöhaastattelun antavan paremman mahdollisuuden yksilön omiin, subjektiivisiin merkityksenantoihin ilman että toisen puolison läsnäolo vaikuttaa vastauksiin. Haastatteluajankohdat ja -paikat sovimme haastateltavien toivomusten mukaan. Ensimmäisen ja viimeisen parin haastattelut toteutettiin heidän kotonaan ja toisen parin kanssa järjestimme tapaamisen Lapin yliopiston luokkahuonetiloissa.

Ensimmäisen parin haastateltavilleni en lähettänyt etukäteen haastattelurunkoa, sillä en halunnut heidän opettelevan etukäteen antamia vastauksia. Ajatukseni oli, että toiminnallani mahdollistan haastateltaville tilanteisen vuorovaikutuksen haastattelukysymyksiin. Ensimmäisen parin kohdalla huomasin, että ajatukseni oli virheellinen. Ensimmäisellä parilla oli hyvin kapea käsitys mitä projektityö on ja he kyseenalaistivat, kuuluuko toinen heistä varmasti kohderyhmääni. Toinen haastateltavista teki ohjelmistoihin ja konsultointiin liittyviä projektitöitä vakinaisessa työsuhteessa, kun taas toisella oli vakinainen työsuhte henkivälityöorganisaatioon, jonka kautta hän sain määräaikaista työsuhteita eri farmasia-alan organisaatioihin. Lisäksi hän oli tehnyt määräaikaista tutkimustöitä. Jälkimmäisen haastateltavan työtä he eivät pitäneet projektityönä, sillä työ itsessään oli jokaisessa määräaikaissa organisaatiossa täysin samaa. Tässä kohtaa jouduin hetken pohtimaan, mitä ja kuinka laajalti uskallan projektikäsitettä avata haastateltaville ilman sen vaikuttamista tulevaan haastatteluun. Lopulta päädyin kertomaan, että projekteilla on yleensä alku ja loppu, joka on rinnastettavissa määräaikaisiin työsuhteisiin. Lisäksi eri projektityömuodoissa vaihtelee

työn rutiininomaisuus. Osassa työ on enemmän rutiinia ja toisissa poikkeuksellista. (Packendorff, 2002.)

Kahden ensimmäisen haastattelun jälkeen päätin kokeilla eri lähestymistapaa ja lähetin haastateltaville kysymysrunгон etukäteen tutustuttavaksi. Lisäksi ensimmäiset haastattelut opettivat ottamaan huomioon kuten Hirsjärvi ja Hurme (2015) nimittävät ”haastattelijan toteamukseksi” tilanteita, joissa tutkijan tulee haastateltavalle avata vaikeita käsitteitä kuten projektityötä (Hirsjärvi & Hurme 2015, 108). Esimerkiksi toisen parin yrittäjälle kerroin heti alkuun, että vaikka hän ei työtään kuvailisi projekti-termillä, niin työ lukeutuu yhdeksi projektityömuodoksi. Haastattelurungon lähettäminen etukäteen haastateltaville osoittautui mielestäni järkeväksi ratkaisuksi. Alun epäilykseni saada haastateltavilta etukäteen harjoiteltuja vastauksia ei käynyt toteen, vaan pikemminkin haastattelurunkoon tutustuminen auttoi aiheeseen, eikä niinkään yksittäisiin kysymyksiin, orientoitumista.

Haastattelujen kestot vaihtelivat kestoiltaan noin 50–90 minuuttiin. Litteroin haastattelut jälkikäteen. Hirsjärvi ja Hurme (2015) korostavat, että litteroinnin tarkkuutta määrittelee tutkimustehtävä ja tutkimusote (Hirsjärvi & Hurme 2015, 139). Koska tutkimusotteeni on diskurssianalyysi, päädyin litteroimaan haastattelut pääsääntöisesti sanatarkasti. Jos haastateltavien puhe herpaantui selkeästi haastattelukysymyksen ulkopuolelle, en kokenut aiheelliseksi kyseisten kohtien litterointia. Litteroinnin ulkopuolelle olen jättänyt myös haastateltavien tauot, huokaukset, äänenpainot ja naurahdukset eli kaikki ei-tekstuaaliset tekijät. Lisäksi kaikista aineistolainauksista olen häivyttänyt murre sanat yleiskieleksi haastateltavien anonymiteetin takaamiseksi. Luettavuuden parantamiseksi olen myös poistanut osan miettimistä ilmaisevista sanoista ja äännähdyksistä kuten ”hmm” ”ja, ja”, ”tota” ja ”niin kun”. Koen, että litterointini tarkkuus vastasi hyvin tutkimustehtävääni ja diskurssianalyttisiä vaatimuksiani. Diskurssianalyysini tavoitteena ei ole yksityiskohtainen kielellinen analyysi, joka vaatisi pikkutarkkaa mikrotason analyysia vaan tavoitteenani on analysoida laajempaa sosiaalista kontekstia eli suomalaisia projektityöntekijöitä ja siihen liitettävä diskursseja (Phillips & Ravasi 1998 via Phillips & Hardy 2002, 28–31). Tämän vuoksi koen, ettei pikkutarkalle litteroinnille ollut tutkimuksellista tarvetta.

Tulososiossa olen ottanut suoria lainauksia haastateltavien puheesta ja niiden yhteydessä olen käyttänyt seuraavanlaisia merkintätapoja: [--] tarkoittaa, että lainaus on otettu keskeltä puheenvuoroa tai samasta puheenvuorosta on osa jätetty pois. Jos puheenvuoro päättyy normaalisti lopussa, on pelkkä piste, mutta jos puheenvuoro on vielä jatkunut lainauksen jälkeen, olen merkinnyt sen kolmella pisteellä (...). Kahdella pisteellä (..) lauseiden välissä olen osoittanut, että haastateltavalla on alkanut vastamaan kysymykseen, mutta hän alkanut pohtimaan asiaa ja lause jäänyt kesken. Kahden pisteen jälkeen, hän jatkaa samaa aihetta täysin uudella lauseella. Lainauksissa, joissa yhdistän kahden eri puheenvuoron samaa aihepiirinsisältöjä, olen käyttänyt puheenvuorojen välissä merkintää (-). Hakasulkeisiin on merkitty kaikki haastateltavien viittaukset, joita lukija ei voi ymmärtää ilman asiayhteyttä, esimerkiksi jos haastateltava sanoo ”kyllähän se” eli hän viitannut se-sanalla projektityöhön, lukee lainauksessa ”kyllähän se [projektityö].

Taulukko 1 Aineisto

Pari, ikä	Päätoimiala, jolta projektityökokemus ja työsuhteen kesto	Lasten lukumäärä	Haastattelun ajankohta ja kesto
Pari 1: Henna, 34-vuotta Ville, 33-vuotta	Henna: tutkimus ja farmasia, vakinainen työsuhde henkilöstöväilytyksen yritykseen Ville: Ohjelmistot ja konsultointi, vakinainen työsuhde	Yksi alle kouluikäinen	Henna: kevät/2016 59 min Ville: kevät/2016 50 min
Pari 2: Laura, 36-vuotta Antti, 45-vuotta	Laura: tutkimus, määräaikainen työsuhde Antti: Yrittäjä	Kaksi alleasteikäistä lasta	Laura: kevät/2016 56 min Antti: kevät/2016 1 h 18 min
Pari 3: Anu, 27-vuotta Matias, 39-vuotta	Anu: tutkimus, määräaikainen työsuhde Matias: Teollisuus, tällä hetkellä pitempi määräaikainen työsuhde, puhuttu myös vakinaistamisesta	Yksi alle kouluikäinen	Anu: Talvi/2017 1h 10 min Matias: Talvi/2017 1 h 26 min

4.3 Diskurssianalyysi ja analyysiprosessi

”Ilman diskurssia, ei ole olemassa sosiaalista todellisuutta, ja ilman ymmärrystä diskurssista, emme voi ymmärtää todellisuuttamme, kokemuksiamme, tai itseämme.”
(Phillips & Hardy, 2002, 8)

Diskurssianalyysi tukeutuu epistemologisilta lähtöoletuksiltaan vahvasti sosiaaliseen konstruktivismiin (Phillips & Hardy 2002, 8). Muun muassa Jokinen (2016) sanoo, että ”diskurssianalyysin teoreettinen koti on sosiaalisen konstruktionismin traditiossa.” (Jokinen 2016, 202). Käytännössä tällä viitataan todellisuuskäsityksen rakentumiseen eli ymmärrykseen kuinka sosiaalinen todellisuus rakentuu. Diskurssianalyysissa ja sosiaalisessa konstruktivismissa jaetaan käsitys sosiaalisen todellisuuden rakentumisesta sosiaalisessa vuorovaikutuksessa eli sosiaalisena prosessina, jossa kielellä on hyvin aktiivinen rooli. Kielenkäyttö nähdään käytäntönä, jolla voidaan samaan aikaan kuvata maailmaa, mutta myös käytäntönä, joka ”rakentaa” sosiaalista todellisuutta. Kielenkäyttötilanteissa konstruoidaan eli merkityksellistetään jatkuvassa prosessissa erilaisia asioita. Nämä erilaiset merkitykset muodostavat sosiaalisesti jaettuina merkityssystemejä, joilla jäsennetään kieltä. Kielen avulla ihmiset ylläpitävät, uudistavat tai muuttavat käsityksiään tiedosta ja sosiaalisesta todellisuudesta. (Jokinen ym. 2016, 21–24, Hirsjärvi & Hurme 2015, 51, Burr 2015, 4–5.)

Merkityssystemeihin kuuluu olennaisena osana interdiskursiivisuus tai intertekstuaalisuus (Jokinen ym. 2016, 26–29, Väliaverronen 1993, 31). Tällä tarkoitetaan, että merkitykset eivät synny tyhjiössä tai eristyksissä vaan niiden saamat merkitykset ovat aina syntyneet suhteessa muuhun kielenkäyttöön. Kieltä käyttämällä käydään vuoropuhelua aiempien puhujien, kirjoittajien ja tulkitsijoiden antamien merkitysten kanssa. Tämän vuoksi kielenkäytöstä voidaan myös löytää aiempien puhujien tai kielenkäyttäjien merkityksenantoja. (soveltaen Siltaoja & Sorsa 2020, 232.) Lisäksi kieli on kontekstisidonnaista. Tällä tarkoitetaan sitä, että kieli ja sen merkitykset ovat aina sidoksissa ympäröivään todellisuuteen. Esimerkiksi tässä tutkimuksessa kontekstia määrittelee suomalainen perhe-elämä ja perhe instituutiona. (Siltaoja & Sorsa 2020, 232.)

Vaikka kieli on olennainen osa diskurssia, ei diskurssitutkimuksessa olla kiinnostuneita pelkästään kielestä vaan diskursseista (Hirsjärvi & Hurme 2015, 51). Diskurssille taikka diskurssianalyysille ei ole olemassa yhtä selkeää määritelmää (Phillips & Hardy 2002, 9, Alvesson & Kärreman 2000, 1126). Alvessonin ja Kärremanin (2000) mukaan diskurssin käsitettä käytetään yhteiskuntatieteissä ja organisaatiotieteissä monin eri tavoin, jonka vuoksi voi olla vaikeaa tehdä selkoa, mikä loppujen lopuksi on diskurssi. He kuitenkin korostavat, että termiä käyttävien kirjoittajien tulisi selventää mitä diskurssilla tarkoitavat. (Alvesson & Kärreman 2000, 1126.)

Hirsjärvi ja Hurme (2015) tiivistävät diskurssin hyvin ytimekkäästi erilaisiksi puhumisen tavoiksi (Hirsjärvi & Hurme 2015, 155). Pietikäinen ja Mäntynen (2019) nimittävät diskurssiksi ”lausetta laajempia kielenkäytön kokonaisuuksia kontekstissaan” (Pietikäinen & Mäntynen 2019, 16). Alvesson ja Kärreman (2000) puolestaan tekevät jaon kahdenlaisiin diskursseihin. Heidän mukaansa on olemassa diskursseja pienellä ja isolla d:llä. Pienellä d:llä alkavat diskurssit ovat sosiaalisen tekstin tekoja, joilla viitataan tietyssä tilanteessa tai paikan päällä rakentuviin diskursseihin, joilla ei ole suhdetta muuhun sosiaaliseen todellisuuteen eikä yleisempiin sisältöihin. Isolla D:llä alkavat diskurssit puolestaan rakentavat ja muokkaavat sosiaalista todellisuutta kielen avulla. Ison D:n diskurssit eivät ole vain paikallisen tason suorituksia, vaan niillä ajatellaan olevan yleistä sisältöä erilaisine merkityksenantoineen ja käytäntöineen. Ison D:n diskursseilla ajatellaan olevan ajan saatossa kehittyneitä diskursiivisia tapoja määrittää muuta sosiaalista todellisuutta. (Alvesson & Kärreman 2000, 1126–1127.)

Suomalaisessa kirjallisuudessa diskurssista voidaan käyttää myös nimitystä tulkintarepertuaari. Diskurssi ja tulkintarepertuaari eivät kuitenkaan Siltaojan ja Sorsan (2020) mukaan ole toistensa synonyymeja. Heidän mukaansa diskurssikäsite sopii makrotason analyysihin, joissa keskitytään tarkastelemaan ilmiön kehitystä ajassa, valtaan liittyviä kysymyksiä tai institutionaalisia käytäntöjä. Tulkintarepertuaari puolestaan soveltuu mikrotason yksityiskohtaisiin analyysihin. (Siltaoja & Sorsa 2020, 231.)

Tässä tutkimuksessa käytetään nimitystä diskurssi tulkintarepertuaarin sijaan, sillä tutkimukseni ei ole tekstien yksityiskohtaista mikrotason analyysia, vaan ymmärrän diskurssin Alvessonin ja Kärremanin mukaan isolla D:llä alkavaksi. Analysoin perheellisten projektityöntekijöiden antamia merkityksiä projektityöstä suhteessa perhe- ja vapaa-aikaan. Merkityksistä pyrin löytämään laajempia institutionaalistuneita ja jopa koko suomalaista yhteiskuntaa koskettavia yhteisiä puhetapoja projektityöstä ja sen merkityksistä.

Aineistojen analysoinnissa olennaista ei ole vain tunnistaa erilaisia sosiaalista todellisuutta rakentavia diskursseja (Siltaoja & Sorsa 2020, 231). Koska diskurssit rakentavat ja ylläpitävät tietynlaista kuvaa sosiaalisesta todellisuudesta, tulee analyysin kertoa tarkemmin millainen tämä diskurssin mukainen todellisuuskuva on ja millaisilla kielenkäytön käytännöillä ja tavoilla todellisuutta rakennetaan tai ylläpidetään (Hirsjärvi & Hurme 2015, 51, Siltaoja & Sorsa 2020, 231) Analyysissa voidaan keskittyä tutkimaan, miten diskurssi on ajansaatossa muuttunut, millaisia valtasuhteita se ilmentää tai avata millaisilla kielenkäytön tavoilla diskurssia rakennetaan. (Siltaoja & Sorsa 2020, 228).

Diskurssintutkimus perustuu funktionaaliseen kielikäsitteeseen. Funktionaalisella kielikäsitteellä tarkoitetaan sitä, että jokaisella puhujalla on valta ja vapaus valita kuinka käyttää kieltä erilaisissa tilanteissa. Kielijärjestelmän ajatellaan antavan tietyt raamit, mitä voi sanoa, mutta loppupeleissä jokainen puhuja päättää erilaisissa sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa millä tavalla asioista puhuu. Funktionaalinen kielikäsite on kiinnostunut ensinnäkin kielenkäyttötilanteista sekä mitä näissä eri kielenkäyttötilanteissa kielellä pyritään tekemään. (Pietikäinen & Mäntynen 2019, 9–10)

Phillips'n ja Ravasin (1998) mukaan diskurssianalyysista on olemassa neljää erilaista tutkimusmuotoa, joissa vaihtelevat teoreettiset taustaoletukset sekä kiinnostuksen kohteet. Painopisteet vaihtelevat kahden ulottuvuuden välillä, jossa toisen ulottuvuuden ääripäät ovat yksittäinen teksti tai ympäröivä konteksti ja toisen ulottuvuuden ääripäät ovat konstruktivismi tai kriittisyys. Kahden akselin myötä muodostuu neljä näkökulmaa diskurssianalyysiin: sosiaalinen kielellinen analyysi, tulkinnallinen strukturalismi,

kriittinen diskurssianalyysi ja kriittinen kielellinen analyysi. (Phillips & Ravasi 1998 via Phillips & Hardy 2002, 24–28.)

Sosiaalinen kielellinen analyysi perustuu konstruktivismiin ja yksittäiseen tekstiin ja tulkinnallinen strukturalismi puolestaan konstruktivismiin ja kontekstiin. Nämä kaksi tutkimusmuotoa ovat konstruktivistisia, joka tässä yhteydessä tarkoittaa, että ne ovat pääsääntöisesti kiinnostuneita millä tavoin laajemmat diskursiiviset kontekstit syntyvät. Kumpikaan ei ole juurikaan kiinnostunut valtaaan liittyvistä kysymyksistä. Sosiaalisen kielellisen analyysin tutkimukset ovat kiinnostuneita yksittäisistä teksteistä ja niiden jäsentymisen ja rakentumisen tavoista. Lisäksi yksittäisten tekstien analysointi auttaa ymmärtämään kuinka ne puolestaan jäsentävät ja rakentavat muita ilmiöitä. Tulkinnallisen strukturalismin tutkimukset ovat kiinnostuneita analysoimaan sosiaalista kontekstia ja sitä tukevia diskursseja. Tulkinnallisessa strukturalismissa yksittäisten tekstien rooli on toisenlainen kuin sosiaalisessa kielellisessä analyysissä. Siinä, missä sosiaalinen kielellinen analyysi keskittyy yksittäisten tekstien mikroanalyysiin, tulkinnallisessa strukturalismissa yksittäiset tekstit kuten haastattelut toimivat tutkimuksen ”taustamateriaalina”. Tekstit tarjoavat ”sisäpiiriläisten” tulkintoja ja kokemuksia tutkittavasta kontekstista ja joiden avulla on tarkoitus ymmärtää laajempaa kokonaiskuvaa tutkittavasta kontekstista. (Phillips & Ravasi 1998 via Phillips & Hardy 2002, 28–31.)

Kriittinen diskurssianalyysi perustuu kriittisyyteen ja kontekstiin, tukeutuen muun muassa Fairclough'n ajatuksiin. Hänen mukaansa diskursiivisella toiminnalla kuten erilaisilla käsitteillä, esineillä ja subjektipositioilla merkityksellistetään ja rakennetaan sosiaalista todellisuutta. Kriittisen diskurssianalyysi on kiinnostunut yksittäisten tekstien laajemmista konteksteista, kuten ekologisista, kulttuurillisista ja alueellisista tekijöistä ja siitä, millä tavoin ne vaikuttavat epätasa-arvoisten toimijuuksien ja valtasuhteiden rakentumiseen. Tutkimusmuodon antia ovat erilaiset tutkimukset, joissa tuodaan esille instituutioita rakentavia diskursiivisia käytäntöjä, joihin yleensä sisältyy juurtuneita ja kyseenalaistamattomia käsityksiä toimijoiden välisistä valtasuhteista. (Phillips & Ravasi 1998 via Phillips & Hardy 2002, 26, 31–32.)

Kriittinen kielellinen analyysi perustuu myös kriittisyyteen, mutta se jakaa sosiaalisen kielellisen analyysin tavoin kiinnostuksen yksittäisiin teksteihin. Yksittäisistä teksteistä tehdään yksityiskohtaista mikrotason analyysia ja sen myötä pyritään ymmärtämään paikallisen kontekstin valta-aseman rakenteita ja alistamisen käytäntöjä. (Ravasi 1998 via Phillips & Hardy 2002, 26, 32–33.)

Asemoin oman tutkimukseni tästä nelikentästä tulkinnallisen strukturalismin ja kriittisen diskurssianalyysin välimaastoon. Ja näistä kahdesta vahvemmin vielä tulkinnallisen strukturalismin puolelle, jossa on joitain viitteitä kriittisestä diskurssianalyysistä. Tutkimukseni tavoitteena on tarkastella projektityötä ja sen merkityksiä perheellisten projektityöntekijöiden kontekstista. En siis pyri tekstien yksityiskohtaiseen mikrotason kielelliseen analyysiin vaan pyrkimyksenäni on ymmärtää, kuinka perheellisten projektityöntekijöiden kontekstista projektityötä merkityksellistetään. Kriittisyyden koen ilmenevän tutkimukseni pyrkimykselläni antaa ääni vähemmän tutkituille perheellisille projektityöntekijöille, jotka voitaisiin myös nähdä vaiennettuina tai alistettuina tutkimusjoukkona. Muodostuvien tutkimustulosten eli diskurssien pääasiallinen tarkoitus ei ole ottaa kantaa niissä ilmeneviin valtasuhde- tai alistavuuskysymyksiin. Diskurssit voivat sisältää kriittisyyden elementtejä eli ne voivat tuoda esille projektityöntekijöiden rakentamaa epäoikeudenmukaisuuden käsitystä, mutta en ota niihin kantaa tai tarjoa niihin ratkaisuja.

Tutkimustani on ohjannut Geraldin ja Söderlundin (2018) mukainen käsitys emansipatorisesta tiedonintressistä. Kirjoittajien mukaan Habermasin (1972) kolmesta tiedonintressistä emansipatorisen intressin omaksuvien tutkimusten ajatellaan yleensä johtavan lopulta kriittiseen tutkimukseen, sillä onhan tutkimuksen ydintavoitteena päästä eroon dogmatismista, käskyttämisestä ja alistamisesta. Emansipatorinen intressin ajatellaan olevan luonteeltaan itsereflektointiin ja järkeilyyn perustuvaa. (Geraldin & Söderlund 2018, 59–60.)

Habermasin emansipatorisesta intressistä sekä hänen myöhemmistä ajatuksistansa inspiroituneena kirjoittajat esittävät jatkoa emansipatoriselle intressille. Heidän mielestään käsitys emansipatorinen intressistä ja sen reflektoinnin muodoista on tätä nykyä turhan

suppea, joka rajoittaa kaikki muutokseen pyrkivät tutkimukset kriittisiksi. He ehdottavat, että reflektiota voi ilmetä monella eri tapaa ja siltikin edistää emansipatorista muutosta. Esimerkiksi reflektio voi ilmetä, siten että tutkimukset esittelevät erilaisia ilmiöitä, jotka herättävät uusia ideoita tai vaihtoehtoisia näkemyksiä. Tutkimus voi olla myös kriittistä analyysia ja osoittaa epäkohtia vallitsevista käytännöistä. Sen ei kuitenkaan välttämättä tarvitse ratkoa esittämiään epäkohtia, vaan pikemminkin tarjota vaihtoehtoisia ajattelutapoja tai tunnistaa käytäntöjä, jotka toimivat eri tavalla. (Gerald & Söderlund 2018, 59–60.)

Itse diskurssianalyysin tekemiseen ei ole muodostettu ”keittokirjamaisia” ohjeistuksia siitä, kuinka analyysia tulisi tehdä oikein (Jokinen ym. 2016, 18). Diskurssintutkija ei pyri tuloksillaan universaaleihin yleistyksiin vaan tekemään aineistosta omaa tulkintaa, jonka vuoksi diskurssintutkimukseen ei ole mielekästäkään soveltaa yhtä tyhjentävää menetelmää (Pietikäinen & Mäntynen 2019, 140–141). Jokaisen diskurssintutkijan tuleekin itse räätälöidä menetelmänsä vastaamaan tutkimuksen tavoitteita.

Vaikka seikkaperäisiä ohjeita diskurssianalyysiprosessiin ei ole muodostettu, on sen vaiheita ja ulottuvuuksia kuitenkin kuvattu kolmivaiheisena prosessina (Pynnönen 2013, 31–32, Pietikäinen & Mäntynen 2019, 142–146, Fairclough 1997, 78–99). Sovelsin tutkimukseeni Pynnösen (2013) kolmivaiheista prosessikaavaa. Pynnösen kaavassa aineiston analyysi lähtee liikkeelle tekstin tasolta, josta siirrytään tekstin tulkitsemiseen ja lopulta tulkinnan emansipatoriseen analyysiin. Pynnösen kaavassa ensimmäinen vaihe edellyttää tutkijalta analyyttistä tutkimusotetta, jossa tutkija havainnoi tekstiä ikään kuin ulkopuolisena tarkkailijana. (Pynnönen 2013, 31–32.) Tutkimuksessani tekstuaalinen analyysi lähti liikkeelle jo litterointivaiheessa. Litteroinnin yhteydessä kirjoitin ylös teemoja, jotka toistuvat haastateltavien puheessa. Tässä vaiheessa alustavat teemat olivat: vapaus, jatkuvuus, joustaminen. Litteroinnin jälkeen luin haastattelut kertaalleen läpi ja pyrin Pynnöstä mukailen havainnoimaan aineistosta mitä ja miten haastateltavat projektityöstä puhuvat. Korostin tekstistä mielenkiintoisia kohtia, sanoja, lauseita ja metaforia (Pynnönen 2013, 32).

Tämän jälkeen siirryin tulkintavaiheeseen. Vaiheen aikana pyrin tulkitsemaan haastateltavien kielenkäyttöä projektityöstä ja millaisia merkityksiä ne rakentavat projektityöstä. (Pynnönen 2013, 32.) Kuuntelin haastattelut vielä kertaalleen läpi ja samaan kirjoitin litterointien yhteyteen omia tulkintojani. Pyrin ensimmäisessä vaiheessa korostamani tekstin kohtia analysoimaan siten, että sain laajempien selontekojen merkityksenannot tiivistettyä muutamaa sanaa. Kokosin tiivistetyt kohdat muistilapuille, joita analysoin suhteessa ensimmäisen vaiheen alustaviin teemoihin.

Kun olin saanut tiivistetyt kielenkäytön merkityksenannot sisällöllisesti ryhmiteltyä laajempiin teemoihinsa, lähdin seuraavaksi yksitellen tulkitsemaan niitä ensin projektityöntekijän näkökulmasta ja tämän jälkeen vielä perheellisen projektityöntekijän sekä suomalaisen perheellisen projektityöntekijän näkökulmista. Samalla pyrin käymään myös vuoropuhelua aiemman tutkimuksen kanssa. Pyrkimyksenäni oli siis yhdistää kielenkäytönilmiöt laajempiin konteksteihin kuten työelämään, perhe- ja vapaa-aikaan sekä suomalaiseen yhteiskunnalliseen ja historialliseen kontekstiin (Pietikäinen & Mäntynen 2019, 141). Yhdistin tässä vaiheessa analyysia Pynnösen tulkinnallisen ja emansipatorisen vaiheet osittain päällekkäin, koska otin tulkinnassa huomioon myös yhteiskunnallisen kontekstin (Pynnönen 2013, 32–33).

Tulkinnan ja emansipatorisen analyysin jälkeen ensimmäisen vaiheen teemat muuttuivat geneerisistä merkityksistä yksityiskohtaisemmiksi. Vapaus täsmentyi näennäiseksi vapaudeksi ja jatkuvuus epävarmuuden normalisoinniksi. Osa alkuperäisen jatkuvuus - diskurssin merkityksistä siirtyi jatkuvuuden diskurssiin, jonka myötä muodostin käypäläis-diskurssin.

4.4 Tutkimusetiikka

Perinteisesti tutkimuksen luotettavuutta on arvioitu reliaabeliuden ja validiuden käsitteillä. ”Reliaabeliusarviossa kysytään, tutkitaanko kohdeilmiötä valituilla mittareilla luotettavasti, siten, että mittaustilanne, mittaaja tai satunnaiset tekijät eivät vaikuta tutkimustuloksiin. Validiuden avulla arvioidaan, mitataanko operationaalistettua kohdeilmiötä harhattomasti ja tarkasti ja tutkitaanko juuri sitä ilmiötä, jota on tarkoituskin tutkia.” (Aaltio & Puusa

2020, 179.) Reliaabeliudesta ja validiudesta käsitteet soveltuvat paremmin määrällisten tutkimusten arviointiin (Aaltio & Puusa 2020, 179). Puusa ja Juuti (2020) määrittelevätkin laadulliselle tutkimukselle omat luotettavuuden arviointikriteeri: uskottavuus, luotettavuus ja eettisyys (Puusa & Juuti 2020, 175).

Tutkimuksen lukijat määrittelevät, pitävätkö lukemaansa tutkimusta uskottavana. Määrällisissä tutkimuksissa uskottavuutta saavutetaan, jos tutkimus pystytään toteuttamaan samalla tai erillä tutkimusmenetelmällä toistamiseen niin, että tulokset pysyvät samoina. Laadullisessa tutkimuksessa samanlaista tutkimuksen toistettavuutta on mahdotonta toteuttaa, koska tutkimuskohteena on ihmisen kontekstisidonnainen käyttäytyminen. (Aaltio & Puusa 2020, 180–181). Tutkimustani ohjaavan todellisuuskäsityksen eli sosiaalisen konstruktivismin mukaan todellisuus ja tietokäsitykset syntyvät jatkuvassa liikkeessä ihmisten vuorovaikutuksen seurauksena (Burr 2015, 4–5). Tästä seuraa, ettei kukaan pysty toteuttamaan tutkimustani täysin samanlaisena. Täysin samanlaista vuorovaikutustilannetta ei pystytä toteuttamaan uudelleen haastateltavieni kanssa, eikä välttämättä toinen tutkija tulkitsisi aineistoa samalla tavalla kuin minä.

Tutkimuksen uskottavuus onkin riippuvaista siitä, kuinka luotettavana tutkimustani voidaan pitää. Tutkimusta tehdessäni olen pyrkinyt alusta alkaen kuvamaan omaa suhdettani tutkimusaiheeseen, tuonut esille projektitutkimuksen aikaisempaa tutkimusta ja omaa tutkimusaukkoani, pyrkinyt perustellen esittämään metodologiset valintani suhteessa tutkimuskysymykseen ja tutkimusasetelmaan sekä avannut aineiston hankintaa ja sen analysointia. (Aaltio & Puusa 2020, 180).

Tutkijan tulee tutkimusta tehdessään pohtia myös eettisiä kysymyksiä. Eettisten periaatteiden mukainen toiminta takaa, että tutkittavat luottavat tutkijaan ja sitä myötä myös tieteeseen. Tutkimukseni eettisyyden pohdinta lähti liikkeelle jo tutkimusasetelmaani ja tutkimuskysymystäni muodostaessani. Päädyin valitsemaan haastateltaviksieni projektityötä tekevät perheelliset pariskunnat, jotka tuovat haastatteluissa esiin hyvin henkilökohtaisia ja jopa sensitiivisiä merkityksiä työstään, perheestään ja vapaa-ajastaan. Tuloksia kirjoittaessani olen pyrkinyt huomioimaan, etteivät ne vahingoittaisi yhdenkään pariskunnan suhdetta. Kontaktoidessani haastateltavia en ole heitä pakottanut

haastateltaviksi, vaan osallistuminen on perustunut vapaaehtoisuuteen. Lisäksi olen heille etukäteen kertonut tutkimusasetelmastani ja alustavan tutkimuskysymyksen. Jokaiselle haastateltavalle on kerrottu, että haastattelut nauhoitetaan ja nauhoitteet säilytetään turvallisesti opinnäytetyön tekemisen ajan, jonka jälkeen ne tuhoetaan säilytysajan puitteissa. Olen myös jokaiselta haastateltavan kanssa käynyt läpi anonymiteettiä ja olemme sopineet, mitä tietoja voin heistä kertoa (sukupuoli, ikä, lasten lukumäärä ja toimiala). (Puusa & Julkunen 2020, 197–198.)

5 TULOKSET

5.1 Näennäinen vapaus -diskurssi

Projektityöntekijät rakensivat puheessaan projektityön mielekkyyttä ja positiivisuutta vapauden kautta. Vapauden rakentumisessa yhtenä olennaisimpana elementtinä oli työn itsenäisyys, jota projektityöntekijät ylläpitivät puhumalla itsenäisestä suunnittelusta. Itsenäinen suunnittelu vahvistaa projektityöntekijöiden tunnetta mahdollisuuksistaan vaikuttaa niin työhönsä kuin myös työn ulkopuoliseen elämään. Itsenäinen suunnittelu yhdessä vaikuttamisen mahdollisuuksien kanssa rakentavat projektityöntekijöiden puheessa vapauden vaikutelmaa. Nimitän puhetapaa näennäisen vapauden diskurssiksi, sillä projektityöntekijöiden puheessa rakentama vapauden vaikutelma muuttuu puheessa lopulta itsenäiseksi vastuunottamiseksi projektityössä.

”Tietenkin siis se [työ] on aika itsenäistä, et minä saan niin kun itse. Mulla on tietenkin esimiehen kanssa sovittu minkälaista tutkimusta minä teen ja minkälaisia tuloksia halutaan, mutta sitten minä joudun kuitenkin itse suunnittelemaan, että kauan siihen menee...” -Henna

”-- Se [itsenäisyys] on niin kun sen [projekti] työn ykkösjuttu! Saa itse vaikuttaa mitä tekee, missä järjestyksessä, miten tekee...” -Henna

”No kyllä se varmaan se hyvä suunnittelu ja tietyllä tavalla se itsenäinen työskentely. Että, aika harvoin kukaan sen projektin ulkopuolelta niin kun aiheutti mitään semmoista, mikä niin kun olisi tavallaan häirinnyt sitä päivän kulkua. Että, se oli niin kun sinusta itsestä kiinni -- Että tavallaan kun se projekti on, vaikka ei se saari olekaan, mutta tietyllä tavalla oma todellisuutensa, siinä pystyy häiriötekijät pitää pois hyvällä suunnittelulla.” -Laura

Projektityöstä rakentuu oma todellisuutensa, jossa korostuu itsenäinen työskentelyote. Projektityöntekijät suunnittelevat itse mitä, missä, milloin ja millä tavalla tekevät. Itsenäinen työskentelyote ei rakennu puheessa kuitenkaan taakkana. Vaikka Henna sanookin, että hän joutuu suunnittelemaan omaa työtänsä hyvin tarkkaan, itsenäisyys rakentuu projektityön ykkösjutuksi, joka mahdollistaa vaikuttamisen omaan työhön ja sitä kautta myös perhe- ja vapaa-aikaan.

Haastateltavien puheessa projektisuunnitelman rooli korostui ja siitä tuli jopa vapauden ja itsenäisyyden lähtökohta. He tiedostivat, että heille on annettu projektisuunnitelman myötä tietynlaiset raamit, jonka puitteissa työ tulee suorittaa, kuten tavoitteet, aikataulu ja tehtäväkuvat. Projektisuunnitelman rooli rakentui haastateltavien puheessa työsuhteen ja työn sisällön mukaan. Laura ja Anu olivat tehneet samantyyppisiä tutkimusprojekteja, jonka taustalla heillä ei ollut vakinaisia työsuhteita ja projektien sisällöt muuttuivat projektikohtaisesti. Hennalla oli myös kokemusta samantapaisesta tutkimusprojektista kuin Lauralla ja Anulla, mutta sen lisäksi hänellä oli ollut vakinainen työsuhde vuokratyöyritykseen, jonka kautta hän teki osa-aikaisuuksia ja tämä työ oli sisällöltään aina samanlaista. Heidän puheessaan projektisuunnitelma sai lähtökohtaisesti positiivisen roolin, mikäli se ei rajoita työtä liikaa ja siten vaikuta myös työn itsenäisyyteen.

”No just se, että ideaalitasolla se..No alku ja loppu on, on jotkut tavoitteet, on pitänyt kyllä määritellä jos rahoitustakin on haettu, että mitä ollaan tekemässä ja kenen kanssa ja suurin piirtein. Se on sitten eri keskustelu, et onnistuuko se ja minkälaista se on, mutta niin kun käytännössä on. On tehtäväkuvat, kuka tekee mitäkin ja on joku aikataulu. -- Ja se, että jos saa itse vielä suunnitella sen ja tavallaan pitää niitä lankoja käsissä ja miettiä aikatauluja ja huolehtia, että se onnistuu...” -Anu

”No kyllähän niin kun monessa tuota projektissa niin pitäis pystyä kirjoittamaan, sillä tavalla, että käytännöllä on mahdollisuus elää. Totta kai tavoitteet pitää olla jonkin sorttiset, mutta kyllä se tavoitekin voisi paremmin antaa rakentua siinä projektin myötä. Eli tavallaan miettiä, että minkä tyyppinen se ohjaus on oltava, jotta se pysyy vielä hyvän ohjauksen puolella eikä mene semmoiseksi väärällä tavalla projektityötä kahlitsevaksi.” -Laura

Yllä olevista aineistolainauksissa projektityöntekijät rakentavat projektisuunnitelman roolia suhteessa itsenäisyyden tunteeseen sekä ohjaavana että rajoittavana kahlitsijana. Projektisuunnitelman tulee määritellä tietyt työt ohjaavat resurssit, mutta ne eivät kuitenkaan saisi olla käytännön projektityötä liikaa rajoittavia vaan resurssien tulee antaa käytännölle mahdollisuus elää.

Matiaksen, Villen ja Antin työsuhteet ja työn sisällöt olivat luonteeltaan pysyvämpiä. Villen ja Matiaksen projekteissa ydintuote pysyi melko samanlaisena projektista toiseen, jota modifioitiin asiakkaiden tarpeiden mukaan. Antti toimi yksityisyrittäjänä ja sain sen vuoksi itse määritellä, kuinka toteuttaa työtään. Lisäksi hänen projektiansa sisältöä ei voi

samalla tavalla lokeroita kuin muiden, sillä hänen työnkuvansa oli hyvin luovaa ja vaihtelevaa. Hänen puheessaan projektisuunnitelman rooli rakentui työtä rajoittavaksi. Hän oli työuransa aikana muodostanut tietyt tavat toimia, joita sovelsi aina uusiin projekteihin. Lisäksi hän korosti, että hänen projektiansa sisällöt vaativat luovuutta ja liiallinen suunnitelmallisuus häiritsee luovan tilan rakentumista.

” -- Kyllä varmaan joku suunnitelmallisuus voisi auttaa monessakin asiassa. Minä olen varmasti niin kun hyvä ja huono esimerkki samalla siitä, että teen aika lailla vanhojen rutiinien mukaisesti kaikkea aina, että en minä juuri suunnittele ennalta sitä tekemistä. En todellakaan kauhean tarkasti niin kun rytmitä tai näin. Vuosien aikana tottunut johonkin toimintamalliin niin sitä vain toistaa. Kyllä varmasti suunnittelemalla paremmin ja tekemällä aikataulutuksia ja niin kun tavallaan projektijohdollisesti miettiä sitä. Varmaan pystyisi saamaan tehokkaammin irti.”-Antti

” -- Kyllä niin kun aina ajoissa ehditään tälläkin menetelmällä. Voi se viedä paljon aikaa, mutta toki se on aika paljon luovaa työtä, mitä minä teen. -- Se [luovuus] vaatii jotakin, mikä ei ole niin helppo ja joku kellokortti tai saapuminen johonkin tiettyyn työpisteeseen tai työpaikkaan tiettyyn kelloaikaan joka päivä niin ei auta siinä vaan päinvastoin...”-Antti

Villen ja Matiaksen projekteissa puolestaan alkupään projektisuunnitelman tarkkuudella oli merkittävä vaikutus projektin onnistumiseen. Alla olevassa aineistolainauksessa Villen puheessa projektisuunnitelman rooli rakentuu jopa projektin onnistumisen avaintekijäksi. Määrittelyiden tulee olla mahdollisimman pitkälle mietittyjä, jotta kaikille olisi selvää, kuinka projektityössä edetään ja vältetään työtä häiritseviltä muutoksilta.

” -- No parasta olisi, jos kaikki työ olisi lähtökohtaisesti mietitty, mitä tehdään - Semmoiset asiat jotka, ettei tule niitä kysymyksiä niin kun hirveän paljon tekijöiltä eikä ole semmoista keskinäistä epäselvyyttä, että kaikki määrittelyt ja tämmöiset asiat olisi kunnossa mahdollisimman pitkälle ennen kuin ruvetaan tekemään. Määrittelyt kunnossa alun perin ja kaikki olisi selvää alun perinkin, että mahdollisimman vähän olisi aukkoja siinä mitä nyt ollaankaan tekemässä. Kun saadaan asia sovittua ja niissä pysyttäisi, eikä tulisi paljoa muutoksia siinä matkalla. Ne kysymykset ja keskeytykset aina hidastaa sitä tekemistä älyttömästi...”-Ville

Yhteenvetona projektisuunnitelman roolia itsenäisyyden rakentumisessa voidaan todeta, että mitä rutiininomaisempi työn sisältö on, sitä enemmän projektisuunnitelmalta toivotaan tarkkuutta. Projektityön sisällön ollessa tekijälle uutta tai luovuutta vaativaa, projektisuunnitelmalta toivotaan enemmän avoimuutta. Projektisuunnitelman puheessa

rakentuva rooli on tällöin enemmän suurien linjojen näyttäjä, joka niin ollen mahdollistaa projektin yksityiskohtien suunnittelun työntekijöiden omaa harkintaa ja ammattitaitoa soveltaen. Tällä on merkitystä siihen, millä tavoin itsenäisyys rakentuu projektityöntekijöiden puheessa. Rutiininomaisissa projekteissa projektityöntekijät rakentavat itsenäisyyttä puheessaan enemmän lyhyemmän aikavälin työajan suunnittelulla.

”-- Tämä [työ] ja nämä osat pitää olla siihen mennessä tilattu ja siinä on ne aikataulut niin minä rakennan niin kun sen mukaan aina sen viikon. Suunnilleen osaan jo laskea aika hyvin paljon minulla mihinkin työtehtävään niin kun kuluu aikaa ja pystyy sen mukaan laskemaan sen [työviikonkulun].” -Matias

Uutuutta ja luovuutta sisältävien projektien työntekijät taas rakentavat puheessaan itsenäisyyttä niin lyhyenajan työajansuunnittelulla, mutta myös ottamalla vahvemmin vastuuta koko projektin läpiviemisestä.

”-- Niin semmoista suunnittelua, että se on mennyt niin kun sujuvasti.-- Silloin niin kun sinä saat, itse päätät siitä omasta asiasta ja silloin on tärkeää suunnitella sitä välillä...” -Henna

” -- siitä loppuajasta, mikä on ollut ikään kuin jäljellä ja sitten siinä niissä raameissa on pitänyt, pystyy vetämään langat yhteen. -- No sitten mulla on ollut tietysti joku näkemys, miten tämä olisi vähintäänkin pakko aikatauluttaa. Ja sitten minä olen jotenkin omasta mielestä yrittänyt pistää sen purkkiin. Ja halunnut saavuttaa mahdollisimman hyvin ne tavoitteet, mitä on niin kun hankkeelle asetettu.” -Anu

” -- Ja se, että jos saa itse vielä suunnitella sen ja tavallaan pitää niitä lankoja käsissä ja miettiä aikatauluja ja huolehtia, että se onnistuu...” -Anu

”No mulle se sopii, että olen tosi semmoinen niin kun itsenäisesti tykkään tehdä työtä ja sitten toisaalta tykkään, että voin määritellä sen työpäivänkulun itse. Aloittaa sen kun haluaa ja lopettaa kun halua, pääsääntöisesti...” -Laura

Vapauden vaikutelma rakentuu projektityöntekijöiden puheessa hyvin arkisten tilanteiden kautta. Eräs haastateltavistani kertoi, miten hän pystyy itse vaikuttamaan esimerkiksi työajan ulkopuolisiin menoihin, kuten hammaslääkärissä käyntiin. Hän pystyi menemään esimerkiksi hammaslääkəriin kesken työpäivän eikä keneltäkään tarvinnut kysyä erillistä lupaa työpaikalta poistumiseen. Hän selkeästi rakentaa puheessaan eroa tavanomaiseen työhön, jossa työpaikalta poistumiseen kesken työpäivän tulee usein kysyä erillinen lupa.

Projektityössä samanlaista valvontaa ei ole. Projektityöntekijöiden puheessa valvonnan puuttuminen rakentaa projektityöntekijöille vaikutelmaa itsenäisyydestä ja vapaudesta, joka ulottuu myös työelämän ulkopuolelle.

”-- Pysty menemään jonnekin, vaikka hammaslääkəriin niin ei tarvinnut keneltäkään kysyä saanko mennä hammaslääkəriin. Että, kun pitäisi mennä hammaslääkəriin, niin mä nyt vaan menin lääkəriin ja mä pystyin itse vaikuttaa siihen päivään...” -Henna

Projektityön itsenäisyyden ja vapauden vaikutelman rakentumisessa työajanseuranta saikin negatiivisen merkityksen. Matiaksen mukaan projekteissa työ rakentuu enemmän tehtäväpainotteisesti, jolla hän tarkoittaa, ettei projektityötä seurata muulla tavoin kuin, että projektisuunnitelmassa etukäteen määritetyt tavoitteet on määrä saavuttaa annettujen resurssien puitteissa. Se missä työtä tekee ja milloin, ei kiinnosta juurikaan työnantajaa tai asiakasta, kunhan projektin tavoitteet saavutetaan annetuissa määräajoissa.

”-- että esimerkiksi kellokortti on yks hirvittävimpiä keksintöjä, mitä mä tiedän ja työajan seuranta. Minä teen mieluummin vaikka tuota huonommalla liksalla hommat, että mun ei tarvi murehtii sillain, että olenko minä nyt töissä vai enkö mä ole töissä. Tavallaan niin kun se suunnitelmallisuus siinä niin minä koen sen häiritsevänä...” -Antti

”No mä olen kokenut ne [työajat] mielekkääksi siinä suhteessa just, että meillä ei ole mitään kellokortteja tai työajanseurantaa. Että se [työ] tehdään tehtäväpainotteisesti ja sitten välillä totta kai, kun se on tehtäväpainotteinen niin sulla voi olla niin älytön se lista, että se päivä venyy niin ihan älyttömiin. Niin sun pitää kotona vielä sitten jatkaa sitä hommaa, jos tarve vaatii.” -Matias

”-- heidän [työnantajan] viesti on ollut koko ajan se, että meitä ei kiinnosta tuletko sä tänne taikka missä sä olet ja monelta, kunhan sä olet tehnyt ne tehtävät mitä on niin kun just, kun alkaa projekti...” -Matias

Työn tekemisen tavan myötä projektityöntekijät saavat vallan vaikuttaa työ- ja vapaa-aikansa rakentumiseen. He voivat itse määritellä menevätkö tekemään työpäivänsä fyysisesti työpaikalleen vai jäävätkö etäpäivälle kotiin. Monelta aloittavat ja lopettavat työpäivänsä ja miten muuten rytmittävät työpäivänsä kulkua. Lisäksi he kokevat, että voivat paremmin yhdistää työelämän perhe- ja vapaa-aikaan.

”-- Voidaan pitää pidempiä viikonloppuja ja saan suhteellisen helposti lomaa, jos tarvitsee...” -Antti

” -- tosiaan pystyttiin välillä perjantaina, jos oli lähtö jonnekin viikonlopun viettoon, niin sitten vaan pystyi molemmat järjestelemään omia töitään ja päästiin hyvissä ajoin lähtemään jonnekin...” -Henna

”-- Kyllä, silloin kun ei ollut niin kiirettä sai lähteä. Ihan hyvällä omallatunnolla pystyi lähtemäänkin, kun tiesi että on tehnyt vähän pitempää päivää joskus aikaisemmin tai mennä vähän myöhemmin, jos aamu ei ole ollut niin hektinen -- silloin kun sä oot tehnyt tai oot valmis tekee paljon, niin pystyt vähän niin kun ottaa poisikin niitä tunteja...” -Henna

Projektityöntekijät rakentavat puheessa työstä hyvin itsenäistä ja sen myötä vapaata työmuotoa, jossa projektisuunnitelman tarkoitus on antaa tietyt puitteet työn tekemiseen, mutta muutoin he saavat itse määritellä miten tekevät työnsä. Heitä ei myöskään tarkkailla esimerkiksi työajanseurannan keinoin, vaan olennaisinta on suorittaa tehtävä työntäjän tai asiakkaan antamien resurssien puitteissa. Saamiensa vapauksien myötä projektityöntekijät kokevat, että heidän tulee työstään ottaa henkilökohtaista vastuuta. Tässä kohtaa projektityöntekijöiden puheessa rakentama vapauden vaikutelma muuttuukin näennäisen vapauden diskurssiksi. Työntekijöiden kokema työn itsenäisyys vaihtuu puheessa kurinalaiseksi itsensä ja työnsä valvomiseksi.

”No mulle on tärkeää, että jokaiselle työpäivälle laittaa konkreettinen tavoite, koska silloin monesti projektin alussa se on projektisuunnittelusta huolimatta aika niin kun epämääräistä, että mitä siinä projektissa pitää tehdä ja helposti käy sitten niin, että kaks kuukautta ennen projektia päästään vasta siihen asiaa käsiksi niin minä tykkään, että mulla on joku tavoite. -- Ja sitten toisaalta projektissa on tietyllä tavalla semmoinen kiire, koska sinulla ei ole määrättömästi sitä aikaa käytettävissä niin sitten se [päivätavoite] antaa semmoisen vapauden tunteen, että kun olet saavuttanut sen tavoitteen niin sitten voit myös tavallaan armahtaa itsesi, että tänään ei välttämättä tarvitse tehdä sitä seuraavaa hommaa.” -Laura

”-- Ni oikeasti se aikataulujen yhteensovittaminen ja oman työajan jakaminen, niin se on tosi vaikeeta ja hankalaa. Vaatii ihmiseltä osaamista omalta ajankäytöltä ja itsensä johtamiselta ja tuuriakin siinä suhteessa, että asiathan voi mennä tosi pahasti vuosikellossa päällekkäin ja sitten se on ihan mahdotonta. Sitten niitä [projekteja, töitä] tehdään yön ja päivän kanssa...” - Anu

Aiemmin vapaudeksi merkityksellistetty työn itsenäinen tekeminen erilaisine suunnitelmi-
neen rakentuukin projektityöntekijöiden puheessa vastuunkantamiseksi. Projektityöntekijät
joutuvat ottamaan vastuun työn etenemisestä ja johtamaan itse itseään. Ottamaan myös
vastuuta sellaisista asioista, jotka yleensä kuuluvat organisaation ylemmälle tasolle. Esi-
merkiksi yllä oleva Lauran aineistoesimerkki kuvaa, kuinka hän itse rakentaa työpäivänsä
kulun asettamalla päiväkohtaisia tavoitteita, jotta pystyy seuraamaan ja valvomaan projek-
tityönsä etenemistä kohti projektisuunnitelman mukaista päämäärää. Tästä samasta asiasta
kirjoittivat myös Lindgren ja Packendorff (2006a), jotka olivat tehneet havainnon johtami-
sen vastuiden siirtymisestä yhä enemmän projektityöntekijöille ja vielä niin että työntekijät
kokevat vastuut vapautena (Lindgren & Packendorff 2006a, 111–127).

Projektityöntekijän vastuulle ovat siis siirtyneet myös työajanseurannalliset asiat, joka va-
pauuden sijaan rakentuukin lopulta monen projektityöntekijän puheessa myös näennäiseksi
vapaudeksi. He saavat periaatteessa itse määritellä työpäivänsä kulun, missä tekevät työ-
tään ja paljonko päivästä käyttävät aikaa työn tekemiseen. Työtä ei valvota lyhyellä aika-
välillä kovinkaan tarkasti, josta rakentuu projektityöntekijöiden puheessa vaikutelma va-
paudesta. Projektien suorittamisen taustalla on kuitenkin organisaation määrittelemä pro-
jektisuunnitelma tai asiakkaan tahto. Monesti nämä työtä ohjaavat projektisuunnitelmat on
jo lähtökohtaisesti rakennettu niin tiukoiksi, ettei työssä ole varaa yllättäviin muutoksiin,
joita projekteissa kuitenkin tulee vastaan. Tästä seuraa käytännössä, että vastuuntuntoiset
projektityöntekijät joustavat omasta perhe- ja vapaa-ajastaan, jotta tehtäväpainotteiset pro-
jektit saadaan vietyä kunnialla päätökseen.

*”-- Sitten tietysti, ku rupee tulee, huomataan niin kun, että aikataulusuunnitelmat on
ollut ihan väärin tai ei ole pysytty aikataulussa niin vaihtoehtoja on ollut joko:
aikataulujen uudelleensiirto tai sitten tehdä itse pitempää päivää ja monestikin ne
perälaudat on jo lähtökohtaisesti laitettu aika tiukoille siinä, että niissä ei ole
kauheasti joustovaraa. Niin sitten tietysti tietää, että mistä sitä ruvetaan pidentämään.
Eliikkä päivää sitten pikkuhiljaa. No tunnilla venyy tuosta ja...” -Ville*

*”-- Totta kai hommat tehdään silloin kun niiden aika on - Niin, koska minä haluan
hoitaa ne huolella. Jos niin [viittaa ylitöihin] täytyy tehdä, niin sitten minä teen. Mutta
se on tietyllä tapaa myös minun.. Minä ajattelen, että se ehkä minun
osaamattomuuttanikin, että sitten minä en osaisi sillä työajalla...” -Anu*

”-- on mulla siis välillä semmoisia tai sitten jos mä teen täältä [kotoa] käsin niin kun etäpäivän ja siinä on tullut just vaikka kolmeenkin projektiin takapakkia niin onhan ne väkisinkin kans sitten joutunut ottamaan, niin joutunut tekemään. Me ollaan täällä [koti] päässä muutettu hommaa. Lähtenyt vaikka illaksi ulos, vaikka jonnekin just viettämään lapsen kanssa aikaa.”-Matias

Haastateltavistani Antti tiivistää hyvin projektityön näennäisen vapauden rakentumista projektityöntekijöiden puheessa. Projektityöntekijät pystyvät irtautumaan työstään tarpeen tullen suhteellisen helposti projektin vaiheen ja asiakkaan tahdon tai organisaation määrittelemän projektisuunnitelman puitteissa. Työtä voi kuitenkin kantaa mukana joka paikkaan ja työtä voi tehdä, vaikka mummolassa. Tästä on seurannut, että projektityöntekijöiden puheessa työ- ja vapaa-ajan raja on hämärtynyt. Työtä tehdään herkästi koko ajan, jonka vuoksi puhdasta perhe- ja vapaa-aikaa on yhä vähemmän.

”-- Musta on kiva se, että voi elää semmoista näennäistä vapautta ja semmoista, että periaatteessa pystyy irtautuu helposti. Voidaan pitää pidempiä viikonloppuja ja saan suhteellisen helposti lomaa, jos tarvitsee. Sitten taas vastaavasti niin kun sanoin, niin pystyy ottaa ne työt mukaankin taas. Voidaan käydä, vaikka mummolassa tai jossakin kylässä. Sieltä pystyn siltikin hoitamaan joitakin asioita mitä pitää tehdä...” -Antti

”-- Kyllä sä, tai minä ainakin kotona ja perheen kanssakin, kyllähän se puhelin ja sähköposti ja se homma on mukana ja osa sua koko ajan. Saatan omaa työtäkin joutua ja organisoida niin, että viikonloppunakin, vaikka ikään kuin on vapaata. Niin mulla pyörii ne päässä ja sitten minä saatan ryntäillä kesken jonkun perhejutunkin tekemään muistiinpanoja, kun asia tulee mieleen. Käytän omia juoksulenkkejä siihen, että mietin, miten ratkaisen jonkun jutun...” -Anu

”No mä olen yrittänyt sen [työn kotiin tuomisen] minimoida. Mulla on semmoinen ajatus, että kun mä tuon [koti] oven aukaisen siinä vaiheessa, kun minä tulen niin silloin kaikki niin kun, mä en tänne niitä rupea enää ja enkä puheluita ja mitään. Pyrin silleen välttämään kaikki sitten illan aikana. Se on aamulla vasta seuraavan kerran niin auki minun suhteen – Nyt [viikonloppuna] tuossa vähän tein, mutta siis pyrin pitämään aika niin kun auki. Jäisi sitten niin, vähän niin kun hommat nollattua...” -Matias

Lisäksi projektityöntekijät nostivat esille sen, että vaikka työajanseurantaa eli valvontaa ei ole lyhyellä aikavälillä, niin heidän pitää kuitenkin itse koko ajan dokumentoida työtään joko työantajalle tai asiakkaalle. Olla tilivelvollisia eli valmiita osoittamaan, mitä ovat saaneet aikaiseksi tietyssä ajassa tai jopa kertomaan päiväkohtaisesti mitä ovat mikäkin päivä tehneet. Dokumentointi rakentuu itsenäistä työskentelyä rajoittavaksi tekijäksi. Dokumen-

toinnin koetaan vievän turhaa aikaa työpäivästä ja projektin toteutuksesta. Lisäksi se rakentaa projektityöntekijöille tunteen, että he ovat projektin ajan arvostelunkohteena sekä jostain epäiltyjä, joita loppujen lopuksi valvotaan dokumentoinnin uhalla.

”-- niissä [sanoo projektin nimen] on monesti aika tiukat ja aika vahva dokumentointi niin kun tavallaan kaikki, mitä sinä olet tehnyt, joka risauskin niin sille pitää löytyä, joku kuitti tai lippulappunen eli tavallaan sitä tekemistä menee siihen sen työpäivän ihan dokumentointiin ja siinä on sitten vähemmän varaa [suunnitella]. Siinä pyritään enemmän toteuttamaan sitä jo kirjoitettua suunnitelmaa. - Joka työpäivästä pitää olla tieto, mitä sinä teit, että jos joku keksii kysyä mitä teit 23.9, niin sulla täytyy olla se tieto ja kaikki tosiaankin mitä tahansa.. Matkustit tai mitä tahansa ostit niin jokaiselle pitää olla ne moninkertaiset kuitit, jotka on hyväksytyt. Ja että semmoista dokumentoinnin taakkaa... - ...Ja sitten ehkä siinä eniten aina ihmistä koskettaa se, että sinuahan niin kun. Siitä tulee semmoinen tunne, että sinua arvostellaan tai sinua halutaan valvoa, koska sinun täytyy kaikesta olla tilivelvollinen ja tietää että mitä teit -- siitä tulee aina semmoinen tunne ikään kuin minua epäillä jostakin, vaikka se vaan kuuluu siihen proseduriin.” -Laura

5.2 Epävarmuuden normalisointi -diskurssi

Projektityöntekijöiden puheessa nykyajan työelämä rakentuu projektiperustaisen työmuodon varaan, jossa vaateena on epävarmuuden hyväksyminen. Suomalaisessa työelämässä on vielä jokin aika sitten ollut yleistäkin, että työntekijät tekevät koko työuransa yhden organisaation sisällä. Työsuhteet ovat voineet olla jopa kymmeniä vuosia pitkiä. Projektityöntekijöiden puheessa rakennetaan muutosta kohti lyhytjänteisempää ja hektisempää projektiperusteista työelämää. Työelämää, jossa ei voi enää luottaa aiemmin vakaampina pidettyihin työsuhteisiin kuten vaikkapa toistaiseksi voimassa oleviin työsuhteisiin. Työelämä on muuttunut projektiperustaiseksi, jossa yhä harvemmin voidaan enää puhua pysyvistä työsuhteista. Projektityöntekijöiden puheessa projektisoitunut työelämä rakentuu epävarmuudelle, jossa yksikään työntekemisen tapa tai työsuhteen muoto ei takaa samanlaista turvaa työn jatkuvuudesta, johon vielä joskus on voinut luottaa. Projektityöntekijöiden puheessa projektityön epävarmuus kuitenkin rakentuu hyväksytyksi projektityön ominaispiirteeksi, jonka vuoksi nimitän diskurssia epävarmuuden normalisoinniksi.

Perinteisessä projektikirjallisuudessa yksi olennaisin projektin ominaispiirre on sen elinkaarimalli. Elinkaarimalli sisältää ajatuksen, että projektien toteutuminen etenee etukäteen tarkoin suunniteltujen vaiheiden kautta aina seuraavaan vaiheeseen. (PMBOK 2013, 38–46.) Samalla se määrittelee projekteille aloitus- ja lopetusajankohdat. Projektit eivät siis voi lähtökohdiltaan kestää loputtomiin, vaikka projektin kesto voikin vaihdella minuuteista vuosiin. Jos työ on jatkuvaa ja toistuu samanlaisena yhä uudelleen, ei voida enää puhua projekteista taikka projektityöstä. Käytännössä projektin sisäinen logiikka alusta ja lopusta tarkoittaa, että projektityöstä tulee määräaikaista.

Projektityöntekijät rakensivatkin projektityön epävarmuutta puhumalla työn jatkuvuudesta. Osalle haastateltavistani projektien kesto määritteli työsuhteen pituuden. Esimerkiksi Hennan, Lauran ja Anun työsuhteet olivat määräaikaista, eli projektin loppuessa myös työsuhde päättyi. Villen ja Matiaksen työsuhteet olivat luonteeltaan vakituisempia ja ainoastaan työ oli organisoitu projekteittain. Heillä edellisen projektin päätyttyä työtilanteen mukaan siirryttiin heti seuraavaan projektiin. Yksityisyrittäjä Antilla työtilanne vaihteli. Joskus hänellä oli useita projekteja päällekkäin ja joskus taas hetkiä, ettei seuraavasta projektista ollut edellisen päätyttyä täyttä varmuutta.

Projektityöntekijät, joilla ei ollut vakinaista työsuhdetta korostivat puheessaan huolta tulevaisuuden työmarkkinatilanteestaan. He joutuvat jo kuluvan projektinsa aikana stressaamaan ja suunnittelemaan seuraavaa projektia. Epävarmuus rakentuu jatkuvalla epätietoisuudelle siitä, jatkuuko heillä työt ja jos ei jatku mistä löytyy seuraavaa projektia. Työn jatkuvuuden pohtiminen on toki tavallista myös muissa työntekeymisen tavoissa, mutta koska projektit kestävät vain tietyn aikaa, on projektityöntekijöiden pohdittava asiaa lyhyemmällä aikajänteellä useaan kertaan. Projektityöntekijöiden puheessa työn epävarma jatkuvuus rakentaa projektityöstä hyvin stressaavaa ja ahdistavaa työmuotoa. Projektityöntekijät eivät pysty nauttimaan työstään, koska taustalla on aina huoli työn jatkuvuudesta.

”Niin no siihen [epävarmuuteen] liittyy tietenkin se, että jatkuuko työt ja sitten tietenkin, jos ei jatku ja niin sitten on tietenkin vähän, mitäs sitten ruvetaan tekemään...” -Henna

” -- mutta sen jälkeen ei oo taas tietoo... -- Mut nyt on semmoinen hyvä hetki, että ei ole akuuttia, tarvii tehdä asian eteen jotain. Voin vähän nauttia ja tehdä vaan työtään, että sen työn lisäksi vielä stressaat ja suunnittelet sen seuraavan projektin, mikä pitäisi saaha itelle niin kun jostain. ” -Anu

Projektityön epävarmuutta rakentaa myös projektityöntekijöiden puhe taloudellisesta epävarmuudesta, joka on sidoksissa työsuhteen epävarmaan jatkuvuuteen. Projektityöntekijät, joilla ei ole työsuhteensa taustalla vakinaista työsuhdetta, eivät voi luottaa samalla tavalla vakaaseen toimeentuloon. Heidän puheessaan rakentuu jatkuva huoli niin työn jatkuvuudesta kuin omasta toimeentulosta, joka rajoittaa koko elämää koskevien suunnitelmien tekemistä ja toteuttamista. Projektityöntekijät puhuvat elämästään taktiikkapelinä, jossa työn epävarmuus ajaa heidät suunnittelemaan ja taktikoimaan tarkoin seuraavat siirtonsa. Projektityöntekijät saavat jokaisen projektin myötä aina elämälleen peliaikaa, jolla he tarkoittavat, että voivat sen aikaa elää hieman rauhallisemmalla mielellä ja varautua taloudellisesti mahdolliseen työtaueroon projektityön päätyttyä. Elämää eletään aina yksi projekti kerrallaan, jonka vuoksi elämää koskettavien isojen päätösten toteuttamisesta kuten kodin ostosta tai perheen perustamisesta puhutaan uskallusta vaativana riskinottona.

”-- Nyt mä oon alkanut semmoista luottoa tulemaan. Tähän asti on aina pelännyt, tuleeko seuraavaa, tuleeko seuraava, mistä se tulee. -- on saanut peliaikaa, mulla on ens kesäkuuhun vähän tiedossa. Ja ei mua haittaa se vapaa-aika, mutta kun se on kuitenkin se raha mikä ratkasee. Nyt mä tiedän, että meillä on tietty taloudellinen tilanne ens kesäkuuhun asti. Niin se on tavallaan semmoinen, mikä tuo nyt sitten tavallaan rauhan...” -Anu

”-- Löytyykö uutta työtä ja semmoinen taloudellinen epävarmuuskin tavallaan siinä on. Se on sitä epävarmuutta. Oma taloudellinen epävarmuus ja sitten perhe-elämään se vaikuttaa se taloudellinen epävarmuuskin. Ei voi kaikkea tehdä, uskalla niin kun silleen tehdä hankintoja ja seuraavia siirtoja niin sanotusti. – No kyllä varmaan jos minä mietin [sanoo työpaikan nimen], niin kyllähän me.. Varmaan pitkitin perheen hankintaa ja pitkitettiin talon ostoa ja vaikka mitä, koska oli niin kun semmoinen pätkätyö...Sitten vaan ooteltiin, että jos pääsisi vähän semmoiseen vakituisempaan työhön niin sitten voisi tehdä vähän tämmöisiä isompia pläänejä elämälleen.” -Henna

”-- Ja nyt onkin juuri se, että toinen lapsi ja sen ajoitus niin ihan täysin meidän työtilanteet ratkaisee sen, milloin uskaltaa ja milloin kannattaa. Ja mä niin kun tosi tarkkaan taktikoin ja mietin... -- On se ihan järkyttävää, miten miettii kaikki, tiedätkö niin kun tavallaan kaikki tuommoiset niin kun milloin lapsi voisi syntyä ja mahtuisiko

siihen tämmöinen ja tuommainen [projektityö] vielä. Tässä niin kun taktikoida ja mieltii kaikkea tämmöistä...” -Anu

” -- vaikka mulla on ollut lyhkäsiä työsuhteita, niin me ollaan sitten uskallettu ja pystytty tosiaankin rakentamaan talo ja hankkimaan lapsia. Ja ehkä siinä mielessä niinkö ei ole koskaan näkynt se, että on niin kun projektitöissä, että sillä tavalla on mennyt aika normaalisti...” -Laura

Samaan aikaan kun projektityöntekijät rakentavat puheessaan epävarmuutta, tapa, jolla he siitä puhuvat, pyrkii myös normalisoimaan ja jopa puolustamaan sitä. Epävarmuuden normalisointi rakentuu projektityöntekijöiden puheessa pitkälti heidän käsityksissään siitä, millaisena he pitävät nykytyöelämää, eli mitä pidetään normaalina. Alla olevissa aineistolainauksissa projektityöntekijät rakentavat nykytyöelämästä aiempaa lyhytjänteisempää ja hektistä, jossa ei voi samalla tavalla enää luottaa vakituisten työsuhteiden tuomaan turvaan työn jatkuvuudesta kuin aiemmin. Puhetavalla projektityöntekijät normalisoivat projektityömuodon vallitsevaksi työn tekemisen tavaksi, johon vääjäämättä vain kuuluu epävarmuus työn jatkuvuudesta.

”No kyllähän se [projektityön ero perinteisesti organisoituun työhön nähden] tietysti monella tavallakin eroaa. Varmaan yleisimmin nostetaan se, että kun on jatkuvuus tavallaan siinä tavallisessa työssä ja että voi ajatella silleen pitemmälle. Minä en ehkä nostaisi sitä, koska jotenkin työelämä on kuitenkin aika hektinen ja lyhytjänteinen, että ei se ehkä ole edes suurin ero...” -Laura

”-- Mutta kyllä tässä aika varovaiseksi tullut silleen, että ei uskalla luottaa enää mihinkään, vaikka se nyt olisi miten toistaiseksi voimassa oleva se työsuhde. Tietää, että YT:t ja myyntiä, jos ei tule ja yritykselle projekteja, niin ei sillä oo mitään merkitystä, vaikka miten olisi toistaiseksi voimassa oleva työsuhde, koska ne työt vaan loppuu, jos niitä ei ole. Ja ehkä sen niin kun on tajunnut, että en mä tiä voiko tässä niin kun pysyvästä puhua koskaan. Et se on vähän vaan hyväksyttävä.” -Anu

Haastattelun alussa tiedustelin haasteltaviltani, kuinka he olivat päätyneet tekemään projektityötä. Projektityöntekijät eivät olleet tehneet tietoista valintaa hakeutua projektiperustaiseen työhön, vaan he rakensivat puheessaan itsestään hyvin passiivista roolia työmuodon valinnan suhteen. He olivat vain ajautuneet projektityömaailmaan. Aktiivinen rooli projektiperustaisen työn tekemisen tapaan rakentuukin projektityöntekijöiden puheessa työmarkkinoiden vaatimuksille. Tietyillä toimialoilla projektit on hyväksytty vallitsevaksi työ- ja organisoitumistavaksi, jonka vuoksi koulutusta

vastaavaa työtä koetaan olevan paremmin tarjolla projekteissa. Projektityöntekijöiden puheessa rakentuu hiljainen alistuminen projektityömuotoon, mikäli he mielivät ylipäätään tehdä töitä.

”No siihen [projektimuotoiseen työhön] en kyllä aktiivisesti hakeutunut suoranaisesti, että ihan vaan, kun aloittelin uraa firmassa niin olin tekemässä niitä softia ja työn luonteen vuoksi sitä työtä tehdään projekteissa, että aina asiakkaat tilaa jonkun sovelluksen ja se tehdään sitten projektiluontoisesti. Sitä kautta ajautunut projekteihin...” -Ville

”No ehkä koulutusta vastaavaa työtä on ollut niin kun aina niissä projekteissa helpommin tai paremmin. Se on ehkä se raadollisin perimmäinen syy! Ja sitten toisaalta se miten ajouduin projektimaailmaan niin oli nimenomaan sen tutkimuksen ympärillä ja tutkimus kuitenkin oli mulle niin kun tärkeä ja läheinen asia. Eikä sitä tuota tosiaanakaan tänään ehkä vielä vähemmän osaa aloittaa tai pystykään aloittaa, kun projektiluontoisesti.” -Laura

Työmarkkinoiden muuttuessa kasvavissa määrin projektiperustaiseksi ja pakottaessa työntekijät hyväksymään kyseisen muutoksen, projektityöntekijät ovat turtuneet työn epävarmuuteen. Vuodesta toiseen jatkunut projektityön epävarmuus rakentuu puheessa tottumukseksi. Esimerkiksi alla olevassa aineistolainauksessa Antin puheessa epävarmuus työn jatkuvuudesta ja taloudellisesta turvattomuudesta on jo niin tuttua, ettei se enää häntä huoleta. Projektityöntyön epävarmuuteen on totuttu ja opittu.

” Ei ehkä ihan kauheita [tauvoja työssä], kyllä ne on aika silleen, jotkut saattaa venyä vähän pidemmiksi ja siten on joitain projekteja, joissa minä en ole sitten niin ehkä tavallaan kiinni kokoajan. -- mä teen päätän ja sitten taas jonkun ajan kuluttua kun sieltä [organisaatiosta] kuuluu jotakin ja tehdään taas. Sit taas tulee monen kuukauden tauko ja taas kuulua ja tehdä taas. Niit voi jatkaa vuosia semmoisia projekteja... – En mä nyt oikeastaan enää [huolestu tauoista]. Tilinsaldo tippuu melko alhaiseksi, mutta en mä tiedä huolestuttaako se. Ehkä siihen on tottunut. Se on ihan hyvä kesäloma. Ei se silleen, siihen on kyllä tottunut. Se nyt vaan on valitettavasti just menot, monet asiat pankkilainat sun muut ei elä samassa rytmissä, niin vähän hankalaa. Mutta kyllä siihen on tottunut!” -Antti

”-- en ole koskaan osannut niin kauheasti ajatella se projektin lyhykäisyys tai se sinun työsuhde on aina katkolla. Minä olen ehkä vaan semmoista sukupolvea, joka on niin kun elänyt siinä todellisuudessa aina, että en osaa niin kun ajatella, että se [työn lyhykäisyys tai työsuhteen katkonaisuus] olisi se kaikista onnettomin syy ainakaan tai niin kun onnettomin asia.” -Laura

Projektityöntekijöiden puheessa projektityön epävarmuutta pyrittiin normalisoimaan myös muuttamalla epävarmuudet positiiviksi mahdollisuuksiksi. Projektityöntekijöiden puheessa rakentuukin samaan aikaan kaksi hyvin vastakkaista puhetapaa projektityön epävarmuudesta. He tiedostavat, että projektityön luonteeseen kuuluu alun ja lopun myötä epävarmuus työn jatkuvuudesta, joka luo epävarmuutta myös perhe- ja vapaa-aikaan. Samaan aikaan projektityöntekijöiden puheessa työn epävarmuus rakentuu vapauttavaksi kuluvan projektin lopun ja uuden projektin odottamiseksi. Jos projektityöntekijän kuluva projekti osoittautuu epäonnistuneeksi tai muutoin epämiellyttäväksi, projektityöntekijät voivat aina turvautua ajatukseen, ettei työ kestä loputtomiin. Samalla he voivat jokaisen projektin aikana haaveilla seuraavan projektin mahdollisuuksista kenties vielä johonkin parempaan. Lisäksi projektityötä ei rasita menneisyys, vaan työn pääsee aina aloittamaan puhtaalta pöydältä.

”No onhan se oikeasti aika vapauttavaa, että kaikilla asioilla on alku ja loppu. -- projektityössä on kuitenkin tosi kiva, että olipa sisältö mikä tahansa niin joskus on valmis ja sitten sen voi niin kun jättää pois ja aloittaa uuden homman. Ja jollakin tavalla niin kun sekin vapauttaa semmoisesta stressistä tai miettimisestä, että kaikista asioista tosiaankin niin kun tavallaan pääsee eroon, vaikka ne olisi..Vaikka se ei niin kun olisikaan kauheasti onnistunutkaan tai muuta. Se aika armottomasi lopettaa sen projektin jossakin vaiheessa...” -Laura

”-- kieltämättä nyt kun voin myöntää sen, että tää on lohdullista, että on alku ja loppu siinä mielessä, että jos on paska projekti niin sehän loppuu, mutta jos se ois kokoaikaan pysyvä niin se ois tosi sitovaa. Semmoista niin kun minä jotenkin nautin siitä, että asioilla on alku ja loppu, vaikka se ahistaakin, että mitä sen jälkeen tapahtuu, mutta että en mä tiedä. On kiva saada asiat sit loppuun. Aina aloittaa niin kun puhtaalta pöydältä...” -Anu

”-- mä nautin tästä projektityyppisestä työstä. Et tavallaan niin kun tässäkin on kauheen selkeä se, että on tää projekti, suunnitelma tää, tavoitteet nää, tehdään näin. Se ei todellakaan oon yksinkertaista, mutta silti on aika, jolloin se loppuu ja nytten taas kun mä saan sen loppuun, niin vitsi se loppuu! Sit alkaa toinen juttu ja mä tiiän, että se kestää ton aikaa ja sit taas loppuu. Ja on vähän niin kun odotus jostain, mahdollisuus jostain, johonkin parempaan ehkä. Vaikkaki silti ahistaa samaan aikaan se, että entä jos ei olekkaan mitään ja mistäs sitten palkka tulee ja näin. Mutta ehkä jos vois sanoa varmaks, että projektin jälkeen tulee toinen projekti, niin minä ehkä tykkäisin projektimuotoisesta työstä...” -Anu

Projektityöntekijät eivät kuitenkaan ole valmiita luopumaan projektimuotoisesta työstä, vaikka he rakentavat puheessaan siitä hyvin epävarmaa työmuotoa, jolla on kauaskantoisia

vaikutuksia myös työn ulkopuoliseen elämään. Epävarmuuden normalisointi -diskurssia vahvistetaan puhumalla projektityöstä monipuolisempaa työntekemisen tapana. Projektin elinkaari eri vaiheineen tekee työstä tietyllä tavalla samalla sekä selkeää että myös vaihtelevaa. Projektityöntekijät eivät tee viikkotasolla aina samoja työtehtäviä, vaan etenevät projektin elinkaaren mukaan aina seuraavaan vaiheeseen, jossa työtehtävät vaihtuvat uusiin. Projektin päätyttyä siirrytään uuteen projektiin, jolloin työ muuttuu koko ajan eikä siitä tule tylsää. Kuitenkin, kuten alla olevasta aineistolainauksesta voidaan nähdä, puheessa rakentuu myös kaipuu vakituiseen työsuhteen ja sen tuomaan turvaan.

”-- Joo kyllä tottakai haluaisin vakituisen työsuhteen, mutta projektimuotoinen. Projektimuotoinen vois olla oikeesti kyllä ihan jees. - Sen [miksi haluaa tehdä projektityötä] takia, kun ihana oottaa sitä loppudeadlineä. Sitä, että sä tiedät ja sä voit ajoittaa ja miettiä, siinä on selkeet stepit, mitkä tehdään -- voihan se olla, että joku [muu kuin projektimuotoinen] tehtävä ja työnkuva, mitä mä hoitaisin, ne tehtävät ikään kun pikkuprojekteja, mutta silti jotenkin minä ajattelen.. Sit mä vaan tekisin niitä ja niitähän tulisi vaan loputtomasti tälleen din din din ja sä hoidat sitä pyörää ja näin. Mutta projektissa on kivaa se, kun siinä on tietty kulku, miten se menee -- Siinä on tietyt ajanjaksot, mitkä mennään läpi. Aloitus, suunnittelu, käynnistelyt ja vedetään läpi ja niin kun raportoinnit ja näin. Niin sitä on kiva elää läpi ja se muuttuu koko ajan. Se ei oo niin kun tylsää. Et se ei ole vaan jotain viikkotasolla niin kun hoitaisit jotain samoja tehtäviä, vaan se elää koko ajan sitä omaa elämänsä...” -Anu

”-- kyllähän mä kuitenkin haaveilen niin kun semmoisesta vakituisemmasta työstä. Että olis.. Koska se tuo sen oman taloudellisen turvan ja sitten niin. No se olis varmaan yks isoin juttu... -- Kyllä tietyllä tavalla kuitenkin haluan, että saan tehdä työtä missä saisi ite vaikuttaa, vaikuttaa vähän niihin työpäiviin ja siihen kulkuun. Olisi kuitenkin semmoisia monipuolisia tehtäviä.” -Henna

5.3 Käypäläisdiskurssi

Käypäläinen on varsinkin ennen vanhaan tarkoittanut ihmisiä, joilla ei ole ollut vakinaista asuinpaikkaa. Käypäläiset ovat voineet yllättäen saapua eri taloihin ja viipyä vieraana määritlemättömän ajan. Käypäläiset ovat voineet olla talon isäntävälle täysin tuntemattomia ja kutsumattomia vieraita. Käypäläisyyden synonyymina voidaankin käyttää vieras- sanaa, joskin sanojen sävy on erilainen. Nykyisin vieraat yleensä ovat isäntävälle tuttuja ja heidät kutsutaan vapaaehtoisesti kylään. Puhetapa suhteessa käypäläisyyteen on positiivisempi, vaikka kumpikin rakentuu kuitenkin ulkopuolisuudesta suhteessa

isäntäväkeen. Myös projektityöntekijät rakentavat puheessaan itsestään työelämän käypäläisinä, jonka vuoksi nimitän puhetta käypäläis -diskurssiksi.

Jos käypäläisellä on ennen vanhaan tarkoitettu ihmistä, jolla ei ole ollut vakinaista asuinpaikkaa, tai hän on joutunut työnsä vuoksi suurimman osan elämästään viettämään hyppimällä talosta taloon, voidaan käypäläisyyden ajatusta soveltaa myös projektityöntekijöihin. Projektityöntekijät rakentavatkin käypäläis -diskurssia puhumalla, kuinka heidän haasteenaan on hyppiä projektista toiseen. Jos käypäläisellä ei ole olemassa vakituista kotia, ei projektityöntekijällä ole olemassa vakituista työpaikkaa ja/tai työtehtävää. Projektityöntekijältä odotetaan määräaikaista sitoutumista työpaikkaan ja/tai projektin osoittamaan toimeksiantoon. Haastateltavistani Anun, Lauran ja Hennan työsuhteen olivat määräaikaista, jonka vuoksi jokaisen uuden projektin myötä heidän työnantajansa, työpaikkansa, työyhteisönsä ja jopa työtehtävänsä vaihtuivat. Vilellä ja Matiakselle työsuhteet olivat lähtökohdiltaan vakituisempia, joten heillä ei vaihtunut projektien välissä työnantaja tai työpaikka. Heillä saattoi kuitenkin projektikohtaisesti muuttua työtehtävät ja tehtävänimikkeet. Yksityisyrittäjä- Antilla tilanne oli toinen verrattuna muihin, sillä hän työllisti itse itsensä ja työn sisältö vaihteli asiakasorganisaation toimeksiannon mukaan.

*”No monesti on aina uus työyhteisö. Varsinkin jos sillä tavalla, että olin olin esimerkiksi [sanoo projektin nimen] -projektissa töissä, että tuota tavallaan menin niin kun eri paikkaan aina. Eri projekti oli sitten niin kun aina eri paikassa, että oli ihan eri työnantajakin niin aina siihen uuteen työyhteisöön meneminen, niin onhan se [haaste] varmaan kerran vuodessa aloittaa uus työ, vaikka siinä olis jatkuvuutta se, että olet projektityöntekijä niin ne ihmiset ympärillä voi vaihtua totaalisesti...” -
Laura*

Käypäläiselämää määrittelee yksinäisyys. Lähtökohtaisesti käypäläinen ei kuulu yhteenkään vierailemaansa talon perheeseen eikä hänelle ehdi talosta taloon hyppiessä syntyä vakituista lähipiiriä. Myös käypäläis -diskurssia rakennetaan projektityöntekijöiden puheessa yksinäisyyden kautta. Hyppiminen projektista toiseen tekee projektityöntekijöiden työstä ja työelämästä tietyllä tavalla juuretonta. Heidän työyhteisönsä jäsenet voivat vaihtua joko täysin tai osittain jokaisen projektin myötä, jonka vuoksi identifioitumista tietyn työyhteisön jäseneksi ei pääse syntymään. Osalla

projektityöntekijöistä voi olla myös tilanne, etteivät he saa koskaan mahdollisuutta päästä osalliseksi vakinaista työyhteisöä. Kuten alla olevassa aineistolainauksessa Laura tiivistää, että hänet on voitu eri organisaatioissa vakinaisen henkilöstön toimesta ottaa työhön mukaan ihan kivasti, mutta taustalla on kuitenkin tiedostettu tosiasia, että hän vain käypäläinen ja hän lähtee kohta pois. Työtä on joutunut lähteä tekemään hyvin omaehtoisesti, ilman täyttä tukea muulta työyhteisöltä. Puhetapa vahvistaa käypäläis - diskurssin yksinäisyyttä.

”-- kaikista leimaavinta ehkä semmoinen itsenäisyys ja joskus jopa yksinäisyys. Projektityöntekijä on kuitenkin ehkä jollakin tasolla, ainakin minä olen kokenut, että vaikka joskus olisitkin jossain työyhteisössä. -- esimerkiksi [sanoo projektin nimen], jossa ei ole sitten niin kun ollut edes ketään muuta projektityöntekijää niin siellä on vain käypäläinen. Eli vaikka siihen työyhteisöön otetaan kivasti mukaan, niin kaikki kuitenkin tiedostaa sen tosiasian, että on niin kun rajatun ajan siellä olemassa. Elikkä tavallaan semmoinen itsenäisyys ja yksinäisyys on siinä työpäivässä läsnä. Elikkä hyvin niin kun omaehtoisesti lähtee siihen työhön – Eli tyypillinen työpäivän sisältö voi olla monenlaista, mutta siinä on aika yksin.” -Laura

”-- Mutta että niin, ehkä suurin ongelma on ollut se, että ite ei oo ollut niin mukana tuossa työyhteisössä ja ei oo oikeestaan tässä projektissa työyhteisöä, niin ihan eri tavalla olis pitänyt päästä ineen. Nyt joutuu oikeesti vaan hoitamaan hoitamisen edestä ja etänä sen [työn] ja kunhan vaan käytetään aika ja resurssit ja näin. Saahaan homma loppuun.” -Anu

Käypäläinen ei ole entuudestaan tuttu vierailmansa talon väelle, jonka vuoksi hän voi joutua puhumaan itsensä sisään. Hyvillä käytöstavoilla käypäläinen voi saada isäntäväen vakuuttuneeksi ja tarjoamaan majapaikkaa pidemmäksi aikaa. Projektityöntekijä käypäläis -diskurssia rakennetaan puheessa myös vakuuttelemalla omaa osaamistaan ja kelpoisuuttaan projektiin. Jokaisessa työpaikassa oli se projekti tai jokin muu työ- tai organisoitumismuoto, tulee työntekijöiden tehdä töitä oman paikkansa ja osaamisen vakuuttamiseksi. Projektityössä aikajänne on vain lyhyempi, sillä projektityöntekijän työsuhte voi olla vain yhden projektin mittainen, jonka jälkeen hän mahdollisesti vaihtaa työnantajaa. Myös projektityöntekijät, joilla työ on organisoitu projekteittain, joutuvat jok’ikisessä projektissa yhä uudelleen ja uudelleen todistamaan kykynsä. Alla olevassa aineistolainauksessa Anu kertoo, kuinka hän saattoi omalla vapaa-ajallaan tehdä projektityöhön liittyvää ajatustyötä ja varsinaisella työajalla kirjoittaa etukäteen ajatellut

asiat. Hän halusi toiminnalla todistaa omaa tehokkuuttaan ja varmistaa, että saisi työlleen jatkoa.

”-- Mutta siinä täytyy, jotenkin tuntuu, että täytyy jossakin olla hyvä, että pystyy sille työyhteisölle ikään kuin sen oman paikkansa lunastamaan ja perusteleen, että miksi olen just tässä tekemässä.” -Laura

” -- silloin kun mä yritin hirveästi todistella, vaikka viime keväänä.. Okei mulle on annettu nää tunnrit, tää resurssi, että mä teen tätä projektityötä. Mä olin hirmutarkka, että kun mulla on tuo tunti, niin mitä mä silloin teen. Vaikka nyt mä ymmärrän, että jos joku tekee samaa kokoaikaisesti niin, se ajankäyttö voi olla tosi surkeeta, mutta mulla oli hirmutarkka, että mitä saan aikaiseksi, kun on se tunti. Mä saatoin oikeasti ajatella ne omaan piikkiin jo ihan muina aikoina, sit mä vaan naputin muka konkreettisen jutun tehdä siinä aikana, mutta oikeestihan se oli työaika se, kun mietinkin sen. Mut se liitty siihen todisteluun ja haluan, että työt jatkuu. Et hei ymmärrätkö saa aikaiseksi tätä, tätä ja tää on resurssi. Mä tein sen ihan omaan piikkiin tavallaan...” -Anu

Käypäläisen puhuttua itsensä sisään tulee hänen myös sopeutua jokaisen majoittamansa talon tapoihin. Käypäläi -diskurssia rakennetaan projektityöntekijöiden puheessa mukautumisena. Erityisesti projektityöntekijät, joilla jokaisen projektin myötä vaihtuu työnantaja mukauttavat työn tekemisen tapansa vastaamaan kulloisenkin projektin työpaikkakulttuuria. Esimerkiksi alla olevassa aineistolainauksessa Laura kertoo, kuinka hänellä on voinut olla vaikka minkä mittaista työaika riippuen eri projektityönantajien työehtosopimuksista. Työaika ei ole toki ainut mukautumista edellyttävä muutostekijä, vaan projektityöntekijältä voidaan edellyttää mukautumista erilaisiin toimintatapoihin, kuten lähi- tai etätyötä tai yhteistyötä projektin ulkoisten ja sisäisten sidosryhmien kanssa.

”-- Oli paljon niin kun iltatyötä sitten viikolla eli aika moninaista, mutta kyllähän se suurin osa siitä arjesta koostuu toimistotyöajoista, joka mukautuu sen kulloisenkin yhteisön mukaan, minkä tyyppinen siellä on se kulttuuri työssä käydä. Ja tosiaankin kun työnantajakin voi vaihtua siinä, voi olla vaikka minkä mittaista työaika, riippuen sen työnantajan TES:sistä...” -Laura

Käypäläisen lähtökohta suhteessa asuttamansa talon isäntäväkeen on mukautumisesta ja vakuuttelemisesta huolimatta aina ulkopuolinen. Käypäläisen odotetaan jossakin vaiheessa lähtevän ja talon isäntäväki jatkaa elämäänsä ilman käypäläistä. Lisäksi pitkään jatkunut käypäläisyys on voinut jättää ihmisen koko yhteiskunnan ulkopuolelle. Myös käypäläis -

diskurssi rakentuu puheessa ulkopuolisuudesta. Siinä missä käypäläinen on voinut jäädä yhteiskunnan ulkopuolelle, projektityöntekijät rakentavat puheessaan käypäläisen ulkopuolisuutta suhteessa muissa työmuodoissa työskenteleviin ihmisiin, ikään kuin heillä ei olisi oikeuksia samanlaisiin työsuhteen etuihin kuin muilla työelämässä. Alla olevassa aineistolainauksessa Ville kertoo, että häneltä edellytetään omaehtoista ja palkatonta itseopiskelua. Työnantaja tarjoaa mahdollisuuksia palkallisiin koulutuksiin, mutta samaan aikaan arkityö pidetään niin kiireisenä, ettei koulutuksiin todellisuudessa ole mahdollisuuksia osallistua. Henna puolestaan rakentaa puheessa itsestään ulkopuolista suhteessa projektiaikaiseen työyhteisön muihin vakituisesti palkattuihin. Projektissa hänelle osoitettiin aina huonoimmat työvuorot, jonka vuoksi hänellä ei jäänyt vapaata aikaa perheelleen. Hän ei myöskään kokenut voivansa tehdä asialle mitään, koska hänellä ei ollut vakituisen työntekijän asemaa työyhteisössä. Lauran mukaan työsuhteensa alussa oleva käypäläinen ei voi myöskään suunnitella tai pyytää lomaa samalla tavalla kuin muut. Käypäläisestä rakentuu projektityöntekijöiden puheessa työelämän ulkopuolinen, joka ei saa työsuhteen kiireisyyden tai työsuhteen määräaikaisen luonteen vuoksi tukea osaamisensa kehittämiseen. Vastuu on siirtynyt projektityöntekijälle, josta kärsii myös projektityöntekijän perhe ja vapaa-aika. Lisäksi projektityöntekijät, joilla ei ole taustallaan vakinaista työsuhdetta kokevat, ettei heillä ole mahdollisuuksia tai edes oikeuksia vaatia samalla tavalla tiettyjä työaikoja tai vapaapäiviä kuin vakituisessa työsuhteessa olevilla. Tällöin he joustavat omasta, sekä perheelle tarkoitetusta ajasta.

”Jos näitä roolituksia voisi saada vielä niin kun selkeämmiksi, että ei ole ihan niin kun, että ei olisi yksi ihminen monessa roolissa niissä projekteissa. Siinä asiassa voisi niin kun myös vaikka itseäni kehittää, jonkinlaista projektijohtamisen koulutustakin voisi käydä joskus varmaan. Semmoista ei ole mulle tuntiakaan missään koulunpenkillä opetettu, vaan kyllä se on ollut niin kun tämmöistä käytännön kautta oppimista. – Kyllä siihen [koulutuksiin] mahdollisuuksia on, mutta käytännössä niin aika ei vaan riitä, että vois kyllä.. Kyllä meillä saa osallistua koulutuksiin ja niistä maksetaan, mutta sit se on se huonopuoli, että ei ole vaan ehtinyt. Ja sitten illalla ei myöskään jaksa enää, kun on ollut pitkä päivä töissä takana niin ei sitä illalla jaksa omatoimisesti ihan älyttömästi opiskelemaan. – Kyllä sitä [itseopiskelua] sovelluskehitys juttujen osalta niin edellytetään, että omatoimisesti myöskin tutkitaan ja tutustutaan ja muuta. Eikä muuten oikeastaan onnistukaan olla IT-alalla töissä jos ei ole omaa kiinnostusta räplätä niitä laitteita ja koodailla myös omaksi huviksi. – Ei siitä [omatoimisesta opiskelun kompensatio] oikein kyllä saa, kun hyvän mielen.” - Ville

”-- Ja sitten tietenkin se, että jos on oikeasti sitten semmoista kahdeksan tunnin työpäivää, niin sähän saat sitten ne huonoimmat työvuorot kyllä. Sä saat ne yhdestätoista seitsemään, jos [sanoo työpaikan nimen] on auki vaikka seitsemään, niin sä saat aina ne yhdestätoista seitsemään vuorot, mikä on niin kun kaikista surkein vuoro, mitä voi olla. Koska sä et kerkii tehdä aamulla mitään ja etkä illalla yhtään mitään, niin sä saat näitä kaikista surkeimpia työvuoroja kyllä että, koska sä et ole niin kun siinä työyhteisössä, se joka pystyisi ihan hirveen vaikuttamaan niihin omiin työvuoroihin tai aikoihin.” -Henna

”-- ei voi niin kun välttämättä suunnitella, että lähdetään vuoden päästä tästä jonnekin ulkomaanlomalle, jos sinä et tiedä oletko sinä vuoden päästä töissä tai onko sulla projekti, missä vaiheessa yleensäkin. Esimerkiksi kun mennään uudelle työnantajalle niin ei voi mennä sanoa, että niin kun tarvitsisin kuukauden päästä kahden viikon loman. Että semmoista tietenkin niin kun määrittää se, että kulkee niin kun projektista toiseen...” -Laura

Ilman vakinaista asuinpaikkaa tai työpaikan vaihtuvuuden vuoksi kiertävää elämää viettäneet käypäläiset eivät yleensä olleet perheellisiä. Tuohon aikaan elettiin kuitenkin yhteisöllisemmin ja kotiäitiys oli yleisempää, joka tarvittaessa mahdollisti toisen vanhemman käypäläisyyden. Perheellisten projektityöntekijöiden puheessa käypäläis - diskurssi rakentuukin haasteena yhdistää projektityömuoto perhe-elämään. Alla olevassa aineistolainauksessa Laura kertoo, kuinka hän joutui tekemään pari vuotta töitä toisella paikkakunnalla ja tuolloin toiselle vanhemmalle jäi suurempi vastuu perhe-elämästä. Projektityöntekijät rakentavat puheessa toisesta vanhemmasta hetkellistä perheen yksinhuoltajaa, joka mahdollistaa toisen vanhemman sitoutumisen projektityöhön. Projektityön ja perhe-elämän yhdistämisen haasteesta puhuu myös Anu, joka kertoo, että hän olisi valmis jopa tekemään työtä osa-aikaisella työsopimuksella ja tekemään omaan piikkiin kuitenkin kokoaikaisen ajan, kunhan hänen ei tarvitsisi vielä sen lisäksi uhrata omaa perhe- ja vapaa- aikaa. Hän olisi siis valmis uhraamaan osan palkastaan, jotta varmemmin jäisi aikaa itselle ja perheelle.

”No minäkin olen ollut eri paikkakunnilla töissä, että tietenkin se aina kun on se lyhyt työsuhde, niin mistä sen seuraavan projektin saat. Tai joutuu silleen aika laajasti, hakee töitä. Elikkä kuljin niin kun tosiaan tuolla maakunnissa töissä pari vuotta niin kyllähän se vaikuttaa perhe-elämään. Aika paljonkin, että siinä sitten jää toiselle vanhemmalle isompi vastuu, kun toinen on viikotkin pois. – kyllä varmaan, kun olin siellä [eri paikkakunnalla] töissä, niin kummallakin oli se vapaa-ajanvietto niin kun vähän narikassa. Että tuota Antti oli tosiaankin niin kun yksinhuoltaja-isää muistuttava sitten kotona...” -Laura

”No se [arjen vastuiden jako] ehkä justtiinsa nivoutunut siihen minkä tyyppinen se työtilanne on ollu kummallaki, että sitten toki niin kun miehellä nyt on ehkä aina ollut vähän vapaampi, mutta hänkin oli vuoden, sillä tavalla määräaikaisessa työssä, missä oli niin kun kellokortti. Silloin jouduttiin niin kun hänen mukaansa sitä vähän rakentamaan...” -Laura

” -- Ja mä tiän, että jos mulla ei olis lasta, niin ei mulla kiinnostas, mä oisin vaan, innoissaan. Nyt tajuu vaan varsinkin, että mulla ois kaikki maailman aika, mutta kun nyt ei sitä.. Tajuaa sen, ettei oo paljoa aikaa, niin mulla on siitä paha morkkis ja paha mieli, että tavallaan niin kun. Sen takia mä olen miettinytkin, että mä ennemmin jopa ottaisin osa-aikaisen työpanoksen ja käytän siihen, vaikka omaan piikkiin kokoaikaisen, kokoaikaisen ajan ikään kun, kunhan sitten vaan ei tarvis ikään kun sen kokotyöajan enempää. Tiedätkö iltasin ja viikonloppuisin töitä, että saan olla perheen kanssa. -- silleen mä vähän ajatellu, ainakin jos mä vaan vois sen buljata. Niin ja ennemmin tekisin osa-aikaista, että ei ihan täyttä työaikaa, kun sitten sinne jää se pelivara.” -Anu

5.4 Pohdinta

Kriittisen projektitutkimuksen näkökulmasta nykyisellä projektitutkimuksella ei ole tarpeeksi vahvaa teoreettista perustaa (Padalkar & Gopinath, 2016, 1305–1306.) Projektitutkimukseen on toivottu teorioiden monipuolistamista, jossa hyväksyttäisiin ja käytäisiin keskustelua niin universaalien kuin kontekstisidonnaisten teorioiden välillä (Söderlund 2004a, 186). Aikaisemman tutkimuksen painottuessa tarkastelemaan projektityötä lähinnä yksilökeskeisestä näkökulmasta, olen tutkimuksessani lisännyt tietoa kohdeilmioista suhteissa rakentuvasta ja sosiaalisen konstruktivismin näkökulmasta (Oksman 2013, 24). Tutkimukseni tieto on kontekstisidonnaista eli siitä ei voida tehdä laajempia yleistyksiä.

Aikaisemmasta projektikirjallisuudesta en löytänyt täysin samanlaista tutkimusasetelmaa, johon voisin tutkimustuloksiani vertailla. Aikaisemmassa kirjallisuudessa projektien työympäristöä on tutkittu lähinnä projektijohtajien tai tietyn organisaation yksittäisten projektityöntekijöiden näkökulmista. Lisäksi nämä tutkimukset ovat pääsääntöisesti olleet kriittisiä (Clegg & Courpasson, 2004, Lindgren ja Packendorff 2006a, Cicmil ym. 2016) Tutkimukseni poikkeaa edeltävistä ja lisää ilmiön ymmärrystä emansipatorisesta näkökulmasta, jonka ei välttämättä tarvitse olla kriittistä kuten Geraldin ja Söderlundin (2018) ovat korostaneet. Tutkimukselliseksi lisäksi voidaan myös laskea aineistorajaukseni.

Haastateltavani ovat kaikki olleet suomalaisia projektityötä tekeviä perheellisiä pariskuntia. Tutkimus siis lisää ymmärrystä, millä tavoin projektityö merkityksellistyy kotitalouksissa, joissa molemmat vanhemmat ovat projektityöntekijöitä, sekä suomalaisten perheellisten projektityöntekijöiden kontekstissa.

Aikaisemman projektikirjallisuuden korostaessa vahvasti projektien hallinnassa teknisiä taitoja, on projektikirjallisuudessa jäänyt vähemmälle huomiolle inhimillisten elementtien rooli (Turner 2016, 892). Tutkimukseni perimmäinen tarkoitus ei ole ollut ottaa kantaa, kuinka projekteja tulisi paremmin johtaa tai miten työelämä pitäisi järjestää, vaan tutkimuksellinen lähtökohtani oli yhteiskuntatieteellinen ja ilmiötä itseään tietoa lisäävä. Tulokset voivat kuitenkin olla myös hyödynnettävissä työelämän kehittämiseen ja tutkimukseni lisää ymmärrystä inhimillisten elementtien roolista projektien johtamisessa.

Esimerkiksi näennäisen vapauden diskurssista tulee ilmi, että projektityöntekijät rakensivat työn mielekkyyttä ja positiivisuutta puhumalla mahdollisuuksistaan tehdä työtä itsenäisesti. Kuitenkin projektisuunnitelman tulisi olla työtä tarpeeksi ohjaava siten, ettei se kuitenkaan kahlitse työn itsenäisyyttä. Lisäksi projektien johtamisessa voi olla aiheellista tämän tutkimuksen valossa pohtia vapauden ja vastuun jakautumista, niin etteivät projektityöntekijät jää työnsä kanssa yksin ja ottamaan liiaksi vastuuta työn etenemisestä tai itsensä johtamisesta. Epävarmuuden normalisointi -diskurssi tuo esiin, että projektit ovat pidetty työmuoto, sillä työn eri vaiheet mahdollistavat monipuolisemmat työtehtävät. Epävarmuus työn jatkuvuudesta heijastuu kuitenkin monin tavoin projektityöntekijöiden elämään, kuten taloudellisena epävarmuutena. Työmuoto voi siis aiheuttaa perheellisille projektityöntekijöille kohtuutonta stressiä ja ahdistusta, jota voisi pohtia työhyvinvoinnin näkökulmasta.

Aikaisemmassa projektikirjallisuudessa projektityöstä on pääsääntöisesti rakennettu positiivisia merkityksiä työ- ja organisoitumismuotona muun muassa puhumalla siitä jälkibyrokraattisena työmuotona, jonka avulla vältetään kaikki byrokraatiaan liittyvät ongelmat (Lindgren & Packendorff 2006a, 116, 124–125, Cicmil & Hodgson, 2006, 4–5, Hodgson, 2004, 85–86). Clegg'n ja Courpasson (2004) sekä Lindgren ja Packendorff (2006a) ovat kuitenkin esittäneet diskurssia kohtaan kritiikkiä ja osoittaneet

tutkimuksissaan monia alistamisen keinoja, joilla organisaatiot pyrkivät valvomaan ja hallitsemaan työntekijöitään. Lisäksi Lindgren ja Packendorff korostavat, että perinteisissä byrokraatioissa alistamisen tavat ovat olleet projektityöhön verrattuna avoimempia, muodollisia ja yleisiä kun taas projekteissa tavat ovat muuttuneet salatuiksi, epävirallisiksi ja yksilöllisiksi.

Kun vertaan tutkimustuloksiani Lindgrenin ja Packendorffin (2006a) muodostamiin alistamisen tapoihin (aika, paikka ja mieli), löydän sieltä toki monia yhteneväisyyksiä. Esimerkiksi näennäisen vapauden diskurssissa tulee hyvin esille perheellisten projektityöntekijöiden alistaminen ajassa. Heidän työaikansa on todellisuudessa sidottu projektisuunnitelman määrittämiin tavoitteisiin eikä työsopimuksessa määritettyihin tunteihin. Käypäläisdiskurssissa perheelliset projektityöntekijät rakentavat alistumista paikassa puhumalla sopeutumisestaan uuden projektin toimintatapoihin. Epävarmuuden normalisointi -diskurssissa perheellisten projektityöntekijöiden mielen voidaan ajatella olevan alistettu työelämän projektoitumisen myötä. Lisäksi perheelliset projektityöntekijät rakentavat mielen alistumista näennäisen vapauden- ja epävarmuuden normalisointi diskursseissa puhumalla, että ovat valmiita erilaisiin työjoustoihin projektityön vaihtelevuuden ja monipuolisuuden vuoksi.

Diskursseista voi siis löytää kriittisiä projektityön merkityksiä, mutta diskursseista on myös selkeästi havaittavissa myös toisenlainen jopa vastakkainen tapa puhua projektityöstä. Aikaisemmassa projektikirjallisuudessa korostuu hyvin kriittinen ja alisteinen tapa puhua projektityöstä. Suomalaisten perheellisten projektityöntekijöiden puheessa projektityöstä ei rakennu yhtä kriittistä tai tukahduttavaa työn tekemisen tapaa. Suomalaiset perheelliset projektityöntekijät rakentavat diskursseissa erilaista toimijuutta. He ovat projektityön alistamisen tavoista varsin tietoisia ja pyrkivät puhetavoillaan kääntämään alisteisuuden positiivisuudeksi.

Cicmilin ym. (2016) mallinnus projektisoitumisesta syklisenä diskurssiivisena prosessina, sisälsi neljä toisiaan seuraavaa diskurssiivista vaihetta, jotka saavat projektityöntekijät yhä uudestaan osallistumaan projektityöhön. Suomalaisten perheellisten projektityöntekijöiden puheessa voidaan löytää samansuuntaisia tuloksia. Suomalaiset perheelliset

projektityöntekijät puhuvat esimerkiksi epävarmuuden normalisointi -diskurssissa, kuinka lohdullista on aina odottaa uutta projektia ja työn aloittamista puhtaalta pöydältä. Samalla he voivat aina toivoa, että uusi projekti olisi edellistä parempi. Diskurssi on verrattavissa osin Cicmil ym. kahteen ensimmäiseen diskurssiin ”riippuvuus suurista odotuksista, hulluttelusta ja tunteista” ja ”sitoutuminen ”tyhjiin papereihin”, uusiin alkuihin ja ammatillinen suorituskky”. Cicmilin ym. seuraavana diskurssiivisena vaiheena oli ”kunnian/häpeän sisäistäminen ja henkilökohtainen arvo”. Tutkimustulokseni vahvistavat tätä diskurssia sitä kautta, etteivät suomalaiset perheelliset projektityöntekijät ota työstään henkilökohtaista vastuuta vain oman kunnian tai häpeän pelon vuoksi, vaan näennäisen vapauden diskurssissa he rakentavat henkilökohtaista vastuuta työstään kokemiensa vapauksien myötä. Viimeinen Cicmilin ym. diskurssiivinen vaihe oli ”väsymys, rajallisuus ja joustavuuden päättyminen”. Suomalaisten perheellisten projektityöntekijöiden epävarmuuden normalisointi -diskurssissa rakentui samantyylinen tapa muuttaa projektin aikana koetut epävarmuushaasteet positiiviksi mahdollisuuksissa. Kuitenkaan tutkimustuloksissa ei rakentunut totaalista väsymystä työmuotoon, joka saisi heidät kapinoimaan työmuotoa vastaan. Epävarmuuden normalisointi -diskurssissa tulee ilmi tottuminen ja tietoinen valinta jatkaa projektoitumista. Projektityömuoto rakentuu mielekkääksi työmuodoksi, koska työ on vaihtelevaa ja takaa paremmat mahdollisuudet monipuolisiin työtehtäviin. Vaakakupissa on kuitenkin, ettei projektityö anna perheellisille projektityöntekijöille tarvittavaa varmuutta tulevaisuudesta ja taloudellisesta turvasta. (Cicmil ym. 2016, 61–65.)

Tutkimukseni lisää myös tietoa siitä, millaiseksi suomalaiset perheelliset projektityöntekijät rakentavat omaa asemaansa niin työelämässä kuin yhteiskunnassa yleensä. Käypäläisdiskurssissa perheelliset projektityöntekijät ottavat tähän asiaan ehkä eniten kantaa. Ensinnäkin projektityöntekijät itse rakentavat itsestään puheessaan käsitystä työelämän, mutta myös työn ulkopuolisen elämän käypäläisinä. Kuten diskurssia esittelinkin, on tällä nimityksellä hyvin vahvat historialliset juuret. Perinteiseen käypäläisajatukseen liittyy vahvasti käsitys ulkopuolisuudesta suhteessa muihin ja nimityksen myötä ihmiselle muodostuu ikään kuin heikompi yhteiskunnallinen asema suhteessa pysyvästi asuviin ihmisiin. Samaan tapaan projektityöntekijät rakensivat itsestään ulkopuolisia suhteessa muihin työmuotojen työntekijöihin nähden.

Diskursseista rakentuu käsitys, että perheellinen projektityöntekijät jäävät kovin yksin työn ja perhe- ja vapaa-ajan yhteensovittamisen kanssa. Elämää eletään projekti kerrallaan ja projektin vaiheen mukaan korostuu aina toisen vanhemman rooli perhe-elämän pyörittämisessä. Tämä saikin minut tutkimuksen aikana pohtimaan työelämän ja ylipäättänsä yhteiskunnan projektisoitumisen kestävyyttä. Ohjaako työelämän projektisoituminen työntekijöitään individualistisempaan elämäntapaan? Näin ollen projektisoituneen yhteiskunnan voidaan ajatella olevan uhka myös perhekeskeisyydelle.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimukseni tarkoituksena on ollut tarkastella, millaisilla puhekäytännöillä projektityötä rakennetaan perheellisten projektityöntekijöiden näkökulmasta. Analyysissäni erottelin kolme erilaista projektityön diskurssia: näennäisen vapauden-, epävarmuuden normalisointi- ja käypäläis -diskurssi.

Näennäisen vapauden diskurssissa perheelliset projektityöntekijät rakentavat projektityön mielekkyyttä ja positiivisuutta puhumalla projektityöstä vapautena. Projektisuunnitelman puitteissa työtä saadaan suunnitella ja toteuttaa itsenäisesti eikä projektityöntekijöitä valvota kovinkaan tarkasti työajanseurannan keinoin. Se missä työtä tekee tai milloin ei ole olennaisinta, kunhan projektisuunnitelman tavoitteet saavutetaan annettujen resurssien puitteissa. Itsenäinen työskentelyote ja kokemus mahdollisuuksista vaikuttaa arkipäiväiseen työhön rakentuu projektityöntekijöiden puheessa vapaudeksi. Vapauksien myötä projektityöntekijät kuitenkin kokevat, että heidän tulee työstään ottaa henkilökohtaista vastuuta, jolloin puheessa rakentuva vapauden vaikutelma muuttuukin vain näennäiseksi vapaudeksi. Itsenäisyys rakentuukin puheessa kurinalaiseksi itsensä ja työnsä valvomiseksi. Projektisuunnitelman tavoitteiden saavuttamisessa projektityöntekijät ottavat vastuuta sellaisista asioista, jotka yleensä ovat kuuluneet organisaation ylemmälle taholle, kuten työn johtaminen ja seuranta. Projektityöntekijän vastuunkanto yhdessä projektisuunnitelman jo alkuaan tiukkojen resurssien myötä ajaa projektityöntekijät joustamaan omasta perhe- ja vapaa-ajastaan. Työn ja vapaa-ajan raja on hämärtynyt ja työtä tehdään kellonajoista riippumatta.

Epävarmuus projektityön jatkuvuudesta ja siihen läheisesti kytkeytyvä taloudellinen epävarmuus rakentavat perheellisten projektityöntekijöiden puheessa työn epävarmuutta. Työn epävarmuuksilla on kauaskantoisia vaikutuksia myös työn ulkopuoliseen elämään muun muassa perhesuunnitelmiin. Tapaan, jolla tavalla projektityöntekijät puhuvat epävarmuudesta, liittyy myös pyrkimys normalisoida ja puolustaa työn epävarmuutta. Projektityö on hyväksytty vallitsevaksi työ- ja organisoitumismuodoksi, jonka myötä myös työn epävarma jatkuvuus ja taloudellinen epävarmuus hyväksytään osaksi työelämää. Lisäksi projektityöntekijät normalisoivat epävarmuutta muuttamalla epävarmuudet

positiiviksi mahdollisuuksiksi. Työn määräaikainen luonne takaa vaihtelevammat ja monipuolisemmat työtehtävät sekä mahdollisuuden odottaa edellistä parempaa projektia.

Perheelliset projektityöntekijät rakensivat puheessaan itsestään työelämän käypäläisiä. Käypäläisyys rakentuu puheessa yksinäisyytenä ja ulkopuolisuutena suhteessa muihin työ- ja organisoitumismuotojen työntekijöihin. Toistuva projektista toiseen siirtyminen tekee projektityöntekijän työelämästä juuretonta. Projektityöntekijälle ei ehdi muodostua omaa vakituista työyhteisöä, johon voisi identifioitua ja tarpeen tullen tukeutua. Jokainen uusi projekti edellyttää projektityöntekijältä sopeutumista uusiin työntekemisen tapoihin sekä oman osaamisen vakuuttelua. Sopeutumisesta ja vakuuttelusta huolimatta projektityöntekijät ovat työelämän ulkopuolisia, jotka eivät työsuhteen kiireisyyden tai työsuhteen määräaikaisen luonteen vuoksi pääse nauttimaan samanlaisista työsuhte- eduista kuin muut. Lisäksi käypäläis -diskurssi rakentuukin haasteesta yhdistää projektityömuoto perhe-elämään.

Tutkimukseni tarkasteli projektityön merkityksiä suomalaisten perheellisten projektityöntekijöiden näkökulmasta. Halusin rajata tutkimusjoukkoni perheellisiin pariskuntiin, joilla on tai on ollut lähiaikoina kokemusta projektityöstä nimenomaan työntekijän näkökulmasta. Rajauksessa ei kuitenkaan otettu huomioon projektityöntekijän työsuhteenmuotoa, jonka vaikutus annettuihin merkityksiin oli jo tässä tutkimuksessa selkeästi havaittavissa. Jatkotutkimuksissa aihetta voisikin tarkastella tekemällä tutkimusjoukon rajaus esimerkiksi vain projektityöntekijöihin, joilla ei ole työsuhteen taustalla vakinaista työsuhdetta. Aihetta voisi myös tutkia työnantajien näkökulmasta, millä tavoin he ovat ottaneet huomioon perheellisten projektityöntekijöiden työhyvinvointiin liittyviä kysymyksiä. Muita mielenkiintoisia tutkimuksellisia lähtökohtia aiheeseen voisivat olla myös sukupolvi- tai sukupuolitutkimus. Esimerkiksi miten yhdenvertaisuus toteutuu projektityön ja perheen yhteensovittamisessa? Tai millaisia merkityksiä eri sukupolviin kuuluvat perheelliset projektityöntekijät antavat projektityölleen?

LÄHTEET

- Aaltio, I. & Puusa, A. (2020). Mitä laadullisen tutkimuksen arvioinnissa tulisi ottaa huomioon? Teoksessa: Puusa, A. & Juuti, P. (toim.). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Tallinna: Gaudeamus Oy, 177–188.
- Alvesson, M., & Kärreman, D. (2000). Varieties of discourse: On the study of organizations through discourse analysis. *Human Relations* 53(9), 1125–1149.
- Andersen, E.S., & Jessen, S.A. (2003). Project maturity in organisations. *International Journal of Project Management* 21(6), 457–461.
- Artto, K., Martinsuo, M. & Kujala, J. (2006). *Projektiliiketoiminta* (2. painos: 2008). Helsinki: WSOY.
- Berger, P.L. & Luckmann, T. (1967). *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge*. New York: Open Road Media.
- Blomquist, T., Hällgren, M., Nilsson, A., & Söderholm, A. (2010). Projects-as-Practice: In Search of Project Management Research That Matters. *Project Management Journal* 41(1), 5–16.
- Burr, V. (2015). *Social Constructionism* (Third edition). East Sussex & New York: Routledge.
- Carden, L., & Egan, T. (2008). Does Our Literature Support Sectors Newer to Project Management? The Search for Quality Publications Relevant to Nontraditional Industries. *Project Management Journal* 39 (3), 6–27.
- Cicmil, S. & Hodgson, D. (2006). Making projects critical: an introduction. Teoksessa: Hodgson, D., & Cicmil, S. (toim.) *Making projects critical*. New York: Palgrave Macmillan, 1–25.
- Cicmil, S., Hodgson, D., Lindgren, M., & Packendorff, J. (2009). Project management behind the façade. *Ephemera: theory and politics in organization* 9(2), 78–92.
- Cicmil, S., Lindgren, M., & Packendorff, J. (2016). The project (management) discourse and its consequences: on vulnerability and unsustainability in project-based work. *New Technology, Work and Employment* 31(1), 58–76.
- Clegg, S., & Courpasson, D. (2004). Political Hybrids: Tocquevillean Views on Project Organizations. *Journal of Management Studies* 41(4), 525–547.
- Crawford, L., Pollack, J., & England, D. (2006). Uncovering the trends in project management: Journal emphases over the last 10 years. *International Journal of Project Management* 24(2), 175–184.

Cunliffe, A.L. (2008). Orientations to Social Constructionism: Relationally Responsive Social Constructionism and its Implications for Knowledge and Learning. *Management Learning* 39(2), 123–139.

Engwall, M. (2003) No projects is an island: linking projects to history and context. *Research Policy* 32(5), 789–808.

El-Sabaa, S. (2001). The skills and career path of an effective project manager. *International Journal of Project Management* 19(1), 1–7.

Fairclough, N. 2002. Miten media puhuu (2. uud. Painos). Suom. Blom, V. & Hazard, K. Jyväskylällä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Fisher, E. (2011). What practitioners consider to be the skills and behaviours of an effective people project manager. *International Journal of Project Management* 29(8), 994–1002.

Florice, S., Bonneau, C., Aubry, M., & Sergi, V. (2014). Extending project management research: Insights from social theories. *International Journal of Project Management* 32(7), 1091–1107.

Geraldi, J., & Söderlund, J. (2018). Project studies: What it is, where it is going. *International Journal of Project Management* 36(1), 55–70.

Grint, K. (2005). Problems, problems, problems: The social construction of leadership. *Human Relations* 58(11), 1467–1494.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2015). *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus.

Hodgson, D., & Cicmil, S. (2016). Making projects critical 15 years on: a retrospective reflection (2001–2016). *International Journal of Managing Projects in Business* 9(4), 744–751.

Huhtinen, A-M. & Tuominen, J. (2020). Fenomenologia. Ihmisten kokemukset tutkimuksen kohteena. Teoksessa: Puusa, A. & Juuti, P. (toim). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Tallinna: Gaudeamus Oy, 296–307.

Jokinen, A. (2016). Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa: Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (toim). *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino. 201–215.

Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (2016). Diskurssiivinen maailma: Teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. Teoksessa: Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (toim). *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino. 21–42.

Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (2016) Esipuhe ja lukuohje vuoden 2016 laitokseen. Teoksessa: Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (toim). *Diskurssinanalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino. 8–12.

Juuti, P. & Puusa, A. (2020). Johdanto. Mitä laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan? Teoksessa: Puusa, A. & Juuti, P. (toim). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Tallinna: Gaudeamus Oy, 9–19.

Kekäle, J. & Puusa, A. (2020). Tiedesodat. Realistinen ja konstruktivistinen maailmankäsitys. Teoksessa: Puusa, A. & Juuti, P. (toim). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Tallinna: Gaudeamus Oy, 41–55.

Kwak, Y.H., & Anbari, F.T. (2009). Analyzing project management research: Perspectives from top management journals. *International Journal of Project Management* 27(5), 435–446.

Lindgren, M. & Packendorff, J. (2006a). Projects and Prisons. Teoksessa: Hodgson, D., & Cicmil, S. (toim.) *Making projects critical*. New York: Palgrave Macmillan, 111–131.

Lindgren, M., & Packendorff, J. (2006b). What's New in New Forms of Organizing? On the Construction of Gender in Project-Based Work. *Journal of Management Studies* 43(4), 841–866.

Loo, R. (2002). Working towards best practices in project management: a Canadian study. *International Journal of Project Management* 20(2), 93–98.

Lundin, R.A., & Söderholm, A. (1995). A theory of the temporary organization. *Scandinavian Journal of Management* 11(4), 437–455.

Morris, P.W.G. (2002). "Science, objective knowledge, and the theory of project management". –*ICE James Forrest Lecture. Proceedings of the Institution of Civil Engineers – Civil Engineering* 150(2), 82–90.

Oksman, R. (2013). Projektijohtaminen suomalaisessa tv- ja elokuvatuotannossa: Näkökulmia projektijohtamiskäytäntöjen rakentumiseen tv- ja elokuvatuottajien haastatteluissa. Aalto University publication series, doctoral dissertations, 161/2013.

Packendorff, J. (1995). Inquiring into the temporary organization: New directions for project management research. *Scandinavian Journal of Management* 11(4), 319–333.

Packendorff, J. (2002). The temporary society and its enemies: Projects from an individual perspective (Draft). Teoksessa: Sahlin- Andersson, K. & Söderholm, A. (toim). *Beyond Project Management: New Perspective on the Temporary- Permanent Dilemma*. Malmö: Liber, 39–58.

Packendorff, J., & Lindgren, M. (2014). Projectification and its consequences: Narrow and broad conceptualisations. *South African Journal of Economic and Management Sciences* 17(1), 7–21.

- Padalkar, M., & Gopinath, S. (2016). Six decades of project management research: Thematic trends and future opportunities. *International Journal of Project Management* 34(7), 1305–1321.
- Phillips, N. & Hardy, C. (2002). *Discourse Analysis. Investigating Processes of Social Construction*. Thousand Oaks, California: Sage Publications, Inc.
- Pietikäinen, S. & Mäntynen, A. (2019). (toim.). *Uusi kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.
- Pinto, J.K., & Winch, G. (2016). The unsettling of "settled science:" The past and future of the management of projects. *International Journal of Project Management* 34(2), 237–245.
- Project Management Institute. (2013). *A Guide to the Project Management Body of Knowledge*. Pennsylvania: Project Management Institute.
- Pollack, J. (2007). The changing paradigms of project management. *International Journal of Project Management* 25(3), 266–274.
- Pollack, J., & Adler, D. (2015). Emergent trends and passing fads in project management research: A scientometric analysis of changes in the field. *International Journal of Project Management* 33(1), 236–248.
- Puusa, A. (2020). Haastattelutyypit ja niiden metodiset ominaisuudet. Teoksessa: Puusa, A. & Juuti, P. (toim). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Tallinna: Gaudeamus Oy, 103–117.
- Puusa, A. & Julkunen, S. (2020). Uskottavuuden arviointi laadullisessa tutkimuksessa. Teoksessa: Puusa, A. & Juuti, P. (toim). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Tallinna: Gaudeamus Oy, 189–201.
- Puusa, A. & Juuti, P. (2020). Laadullisen tutkimuksen tieteenfilosofinen tausta. Teoksessa: Puusa, A. & Juuti, P. (toim). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Tallinna: Gaudeamus Oy, 25–40.
- Pynnönen, A. (2013). Diskurssianalyysi: Tapa tutkia, tulkita ja olla kriittinen. 379/2013. Jyväskylä. Jyväskylän yliopisto.
- Siltaoja, M. & Sorsa, V. (2020). Diskurssianalyysi johtamis- ja organisaatiotutkimuksessa. Teoksessa: Puusa, A. & Juuti, P. (toim). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Tallinna: Gaudeamus Oy, 228–248.
- Svejvig, P., & Andersen, P. (2015). Rethinking project management: A structured literature review with a critical look at the brave new world. *International Journal of project management* 33(2), 278–290.

- Söderlund, J. (2004a). Building theories of project management: past research, questions for the future. *International Journal of Project Management* 22(3), 183–191.
- Söderlund, J. (2004b). On the broadening scope of the research on projects: a review and a model for analysis. *International Journal of Project Management* 22(8), 655–667.
- Tienari, J. & Meriläinen, S. (2009). *Johtaminen ja organisointi globaalissa taloudessa*. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Turner, M. (2016). Beyond the iron triangle: reflections of an early career academic. *International Journal of Managing Projects in Business* 9(4), 892–902.
- Veivo, H. & Huttunen, T. (1999). *Semiotiikka. Merkeistä mieleen ja kulttuuriin*. Helsinki: Oy Edita Ab.
- Väliverronen, Esa. (1993) *Diskurssien verkossa. Joukkoviestimet, julkisuus ja valta*. Tiedotustutkimus 1/1993, 22–34.
- Winter, M., Smith, C., Morris, P., & Cicmil, S. (2006). Directions for future research in project management: The main findings of a UK government-funded research network. *International Journal of Project Management* 24(8), 638–649.

KUVIOT JA TAULUKOT

Kuvio 1. Projektitutkimuksen analyysitasot ja tutkimustyyppit. (Gerald & Söderlund 2018, 63). s.17.

Taulukko 1. Aineisto. s. 50.

LIITTEET

Liite 1 Haastattelurunko Pro gradu -teemahaastattelurunko

Teema 1: Haastateltavan henkilön tausta

- Kuka olet, minkä ikäinen ja mikä sinun ammattinimikkeesi on?
- Kerro koulutustaustastasi?
- Kerro työhistoriastasi?
- Miksi hakeuduit projektityöhön?

Teema 2: Projektityö

- Kerro tyypillisestä työpäivästäsi projektityöntekijänä?
- Miten kuvailisit onnistunutta työpäivää?
- Mitkä asiat edistivät päivän onnistumista?
- Miten kuvailisit epäonnistunutta työpäivää?
- Mitkä tekijät vaikuttivat epäonnistumiseen?
- Kuinka tilannetta olisi voinut parantaa?
- Miten projektityö eroaa mielestäsi ns. perinteisesti organisoidusta työstä?
- Mitä hyvää projektityön tekemiseen mielestäsi liittyy?
- Millaisia haasteita projektityön tekemiseen mielestäsi liittyy?
- Millaisia ominaisuuksia hyvältä projektityöntekijältä mielestäsi edellytetään?
- Jos sinulla olisi valta vaikuttaa omaan työkuvaasi, olisiko jotain mitä kehittäisit?
- Kerro projektityön aikaisista työajoistasi?
- Miten olet kokenut työajat?
- Miten paljon sinulta edellytetään/edellytettiin työajan joustoa?
- Toimiiko jousto kumpaankin suuntaan?

Teema 3: Työn, perheen ja vapaa-ajan yhdistäminen

- Miten olet onnistunut yhdistämään projektityön tekemisen ja vapaa-ajan vieton?
- Kerro omista vapaa-ajan harrastuksistasi? Kerro puolisosi harrastuksista?
- Kuinka usein harrastatte viikossa?
- Entä kuinka olet onnistunut yhdistämään projektityön tekemisen ja perhe-elämän?
- Kerro millä tavoin projektityö on vaikuttanut perheenne arkeen?
- Tuotko kuinka paljon töitä kotiin?
- Millä tavoin olette jakaneet perheessänne arjen vastuut?
- Miten olette päätyneet kyseiseen jakoon?
- Miten arvioisit arjen vastuiden tasapuolisuutta?
- Miten arvioisit projektityön vaikutusta urakehitykseesi?
- Miten projektityö uraasi on suhtauduttu rekrytointi vaiheessa?
- Millaisesta työstä haaveilet tällä hetkellä? Miksi?